

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

በኦሮሚያ ክልል ለስምንተኛ ክፍል በተዘጋጀ የአማርኛ
ቋንቋ መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቃላት
ትምህርት አቀራረብ ትንተና

አንበሴ በቀለ

ሰኔ 1993 ዓ.ም

በኦሮሚያ ክልል ለስምንተኛ ክፍል በተዘጋጀ
የአማርኛ ቋንቋ መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ
የቃላት ትምህርት አቀራረብ ትንተና

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

በቋንቋዎች ጥናት ተቋም
ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሑፍ ክፍል
በአማርኛ ማስተማር ዘዴ ትምህርት
ለማስተርስ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት

በ
አንበሴ በቀለ

ሰኔ 1993 ዓ.ም.

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ድህረ ምረቃ ትምህርት ቤት

በአሮሚያ ክልል ለስምንተኛ ክፍል በተዘጋጀ የአማርኛ
ቋንቋ መግሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ
ትንተና

በ

አንበሴ በቀለ

ቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የፊተና ቦርድ አባላት ማረጋገጫ

ጠርቆ ሥላሴ (ዩ/ር)

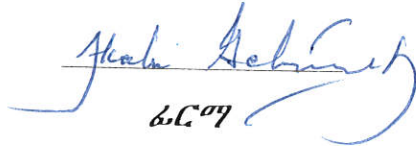
አማካሪ

ፊርማ

አባይ ገብረ

ፊርማ

ፊርማ

ገብረ ገብረ

ፊርማ

ፊርማ

ምስጋና

ከሁሉ በፊት ጤናና ሰላምን በማደል ለዚህ ደብዳቤ ፈጣሪዬ ክብርና ምስጋና ለሱ ይሁን።

ከጥናቱ መነሻ ጀምረው በማበረታታትና የአስራር አቅጣጫን በማመላከት አስቸጋሪውን የእጅ ስህፈትን በትእግስት ደጋግሞ በማንበብ ገንቢ አስተያየቶችን በመስጠት፣ ጥናቱ የአሁኑን ቅርፅ እንዲይዝ ትርፍ ጊዜያቸውን ጭምር በመስዋት ከፍተኛ ድጋፍ ላደረጉልኝና የእሳቸው ድጋፍ ባይታከልበት በዚህ ወቅት አይደርስ የነበረውን ስራዬ ለፍፃሜ እንዳደርስ ከፍተኛ እገዛ ላደረጉልኝ አማካሪዬ ለዶክተር ብርሃኑ ቦጋለ ከልብ የመነጨ ምስጋና አቀርባለሁ።

በትምህርት ላይ በቆየሁባቸው ሁለት አመታት ውስጥ ቤተሰብ የማስተዳደር በተለይም ልጆች የመንከባከብ ትልቅ ህላፊነት ለብቻዎ ከመወጣት በተጨማሪ የሞራልና የማቴሪያል ድጋፍ ላልተለዩኝ ውድ ባለቤቴ ለወ/ሮ ታደሌች አለሙ የማቀርበው ምስጋና ከልብ የመነጨ ነው።

ትምህርቴን ስከታተል ሰርክ የሞራልም ሆነ የማቴሪያል ድጋፋቸው ላልተለዩኝ ለሻለቃ ዘሪውን መንገሻና ለወ/ሮ አበራሽ አለሙ ቤተሰብ ከልጅ እስከአዋቂ ምስጋናዬ ይደረሳቸው።

"TEAM" መርህ ግብር ተሳታፊና የችግራ ሁሉ ተካፋይ ጓደኞቼ የላቀ ምስጋናዬን ላቀርብላቸው እወዳለሁ። የዘወትር ድጋፋቸው ያልተለዩኝ ወላጆቼ አቶ በቀለ ወ/አማኑኤል እና ወ/ሮ ደራ ጉርሜሳ ባለውለታዬ ናቸው።

በተጨማሪም ለዚህ ስራ መላካት መረጃ በመስጠት፣ መረጃዎችን የማገኛባቸውን መንገድ በማመቻቸት ከፍተኛውን እገዛ ያደረጉልኝ የሂጦሳ ወረዳ ትምህርት ቤቶች ጸሀፊት ቤት ሰራተኞችና በወረዳው የጻፉ ክፍል የአማርኛ መምህራን ምስጋና ይገባቸዋል።

በመጨረሻም (በልቤ ውስጥ የመጨረሻ ያልሆኑት) አስቸጋሪውን የትየባ ስራ በጥራት የሰፍልኝ ወ/ሮ ዘነበች ሽፈራው ከልብ የመነጨ ምስጋናዬ ይደረሳቸው።

ማውጫ

አርዕስት

ምስጋና	ገጽ
ማውጫ	i
የሰንጠረዥ ዝርዝር.....	ii
አጠቃሎ	v
	vii

ምዕራፍ አንድ:

መግቢያ

1.1. የጥናቱ ዳራ.....	1
1.2. የጥናቱ አስፈላጊነት	11
1.3. የጥናቱ አላማ	12
1.4. የጥናቱ ወሰን	13

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳናት

2. ትወራዊ መሰረቶች.....	14
2.1. የቃላት ትምህርት.....	14
2.1.1. የቃላት ምንነትና የሚያካትቷቸው.....	14
2.1.2. የቃላት ትምህርት አስፈላጊነት.....	17
2.2. የቃላት ትምህርት የመምረጫ መስፈርት.....	26
2.2.1. የቃላት የድግግሞሽ መጠን (frequency).....	28
2.2.2. የቃላት ተስተማሪነት (learnability).....	30
2.2.3. የተማሪ ፍላጎትና የብስለት ደረጃ.....	34
2.2.4. የቃላት ጉልህነትና ረቂቅነት.....	35
2.3. የቃላት ትምህርት አደረጃጀት (organization)..	36
2.3.1. በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ (topic).....	38
2.3.2. በሚኖራቸው የፍቺ ተዛምዶ(meaning)..	39
2.3.3. በሚኖራቸው የቅርፅ ተመሳስሎ (form)..	43
2.4. የቃላት ድረጃ (grading).....	44
2.5. የመልመጃ አቀራረብ.....	46

ምዕራፍ ሶስት

የአጠናን ዘዴ

- 3.1. የናሙና አመራረጥ..... 49
  - 3.1.1. የክፍል ደረጃ አመራረጥ..... 49
  - 3.1.2. የመረጃ መሰብሰቢያ አካባቢ አመራረጥ..... 50
  - 3.1.3. የትምህርት ቤቶች አመራረጥ..... 51
  - 3.1.4. የመምህራንና የተማሪዎች አመራረጥ..... 53
- 3.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መንገዶች 54
  - 3.2.1 የይዘት ትንተና 54
  - 3.2.2 መጠይቅ 55
  - 3.2.3 የቃላት ቆጠራ 55

ምዕራፍ አራት

- የመረጃ ትንተናና ማብራሪያ..... 56
  - 4.1. ከመማሪያ መዕሀፉ የተገኙ መረጃዎች ትንተናና ማብራሪያ.. 56
    - 4.1.1. አጠቃላይ መግቢያ 56
    - 4.1.2. የተተኮረባቸው የቃላት ትምህርት ይዘቶች..... 58
      - 4.1.2.1. የቃላት ፍቺ ለማስለየት የቀረበ የት.ይዘት.. 60
      - 4.1.2.2. የቃላት ቅርፅ ለማስለየት የቀረበ የት.ይዘት. 65
      - 4.1.2.3. ከስነድምፅ ጋር የተያያዙ የቃላት ት.ይዘቶች. 66
      - 4.1.2.4. ጥምር ቃላት..... 69
      - 4.1.2.5. የቃላት አብሮነት 70
    - 4.1.3. የቃላት አመራረጥ..... 71
    - 4.1.4. የቃላት አደረጃጀት 74
    - 4.1.5. የቃላት ድረጃ 77
    - 4.1.6. የክንዋኔ መመሪያዎችና ምሳሌዎች ግልፅነት.....81
  - 4.2. ከመዕሀፉ የቃላት ቆጠራ የተገኘ መረጃ.....87
  - 4.3.ከመጠይቅ የተገኘ መረጃ.....89
    - 4.3.1. ከተማሪ መጠይቅ የተገኘ መረጃ.....89
    - 4.3.2. ከመምህራን መጠይቅ የተገኘ መረጃ.....97

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያና አስተያየት

5.1. ማጠቃለያ	106
5.2. አስተያየት	111
5.2.1. ይበልጥ ሊጎለብቱ የሚገባቸው የመማሪያ መዕረፍ የቃላት ትምህርት አቀራረብ	111
5.2.2. ሊሻሻሉ እንደሚገባቸው የሚታሰቡ	112
ዋቢ መጻሕፍትና መጣጥፎች	114
ሀ. አማርኛ ምንጮች	114
ለ. እንግሊዝኛ ምንጮች	115

ሰንጠረዥ

1. በየመልመጃዎቹ ውስጥ የቀረቡ የመጽሐፍ ክንዋኔዎች ብዛት	78
2. በመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት ይዘቶች ከሌሎች የቋንቋ ትምህርት ክንዋኔዎች አንጻር ያላቸውን ተመጣጥኖ የሚያሳይ	57
3. የመማሪያ መጽሐፍን የቃላት ትምህርት ይዘት አይነትና የተሰጠውን ትኩረት የሚያሳይ	58
4. የቃላትን ፍቺ ለማሳወቅ የቀረቡ ይዘቶች ዝርዝር የአቀራረብ ሁኔታ	59
5. በመጽሐፍ ውስጥ የቃላት ተመሳሳይ ፍቺ ትምህርት አቀራረብ ሁኔታ የሚሳይ	60
6. ከፍቺ አንጻር የቀረበ የቃላት ትምህርት አውጭነት መጠን	61
7. በመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቀረቡትን ቃላት የአመራረጥ ሁኔታ የሚያሳይ የቃላት አደረጃጀት	64
8. የቃላት አደረጃጀት	71
9. የመመሪያዎችን ግልጽ መሆን አለመሆን ደረጃ የሚያሳይ	75
10. የተደገሙ ቃላትንና የተደጋጋሚነታቸው መጠን የሚያሳይ	85
11. ጥናቱ የታቀፉ ተማሪዎችን የእድሜ ሁኔታ የሚያሳይ	88
12. የተማሪዎችን እክፍል ገብቶ የቋንቋውን ትምህርት የመከታተል ፍላጎት የሚያሳይ	90
13. የመጽሐፍ ውስጥ የቃላት ክንዋኔዎች ለሚመለከቱ ጥያቄዎች የተሰጠ መልስ	90
14. በመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ ቀርበው የተማሯቸው ቃላት የአጠቃቀም ሁኔታ	92
15. በክፍል ሶስት ላቀረቡላቸው ጥያቄዎች ተማሪዎች የሰጡትን ደረጃ የሚያሳይ	94
16. መምህራን የመማሪያ መጽሐፍ አጠቃቀም	95
17. ስለቃላቱ ደረጃ መጣኝነት በመምህራን የተሰጠ መልስ	98
	100

የአባሪ ዝርዝር

ሀ. የአርሲ ዞን ወረዳዎች የሚገኙባቸውን ከ1ኛ - 8ኛ ክፍል ደረጃ ያሉ የገጠር ት/ቤቶች ቤቶችን ብዛት የሚያሳይ	119
ለ. በሄጣሳ ወረዳ የሚገኙ ከ1ኛ - 8ኛ ክፍል ደረጃ ያሉ የገጠር ት/ቤቶች ዝርዝር	120
ሐ. Table of Random Number	122
መ. የተመረጡ ትምህርት ቤቶችንና የሚገኙባቸውን ተማሪዎች ብዛት እንዲሁም መጠየቁን በሞላ ተማሪዎች ብዛት የሚያሳይ	123
ሠ. መጠይቁን የሞሉ ተማሪዎችን የአፍ መፍቻ ቋንቋና በትንተናው የታቀፉትንና ያልታቀፉትን የሚያሳይ ሰንጠረዥ	124
ረ. ከመማሪያ መጽሐፍ በአብነት የቀረቡ ቅጂዎች	126
ሰ. መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ በተደጋጋሚነት በተለያየ ክንዋኔ ውስጥ የቀረቡ ቃላት በተደጋጋሚነት ብዛት	134
ሸ በተማሪዎች የሚሞላ መጠይቅ	136
ቀ በመምህራን የሚሞላ መጠይቅ	139
በ. ጥቅሶች በመገኛ ቋንቋቸው	145

አጠቃሎ

ይህ ጥናት በ1990 ዓ.ም. ታትሞ ለአሮምኛ አፈ.ፈ.ት ተማሪዎች አማርኛን እንዲማሩበት በተዘጋጀ መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቀረቡ ቃላት አመራረጥና አደረጃጀት ለመተንተን የሞከረ ነው። በዚህም ትንተና በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት የተመረጡበት መስፈርት ምንድን ነው? የቃላቱ አደረጃጀት ለመማርና በሚፈለግበት ጊዜ አስታውሶ ለመጠቀም የሚመች ነው? እና በመፅሀፉ የቀረቡት መልመጃዎች የቃላትን የተለያዩ ቅርፅና ፍቺ ለማወቅ የሚያስችሉ ናቸው? ለሚሉ ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት ተሞክሯል።

ለተጠቀሱት ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት እንዲያስችል መረጃዎች ከተለያዩ ምንጮች እንዲሰበሰቡ ተደርጓል። በዚህ መሰረት በዋና መረጃ ምንጭነት ለክፍል ደረጃው የተዘጋጀው መማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት ይዘት ተተንትኗል። በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ የቃላት እውቀትን እንዲያጎለብቱ ታስበው የቀረቡ ቃላት የተደጋገሙበትን መጠን ለማወቅ የተደገሙ ቃላት ቆጠራ ተካሂዷል። መምህራንና ተማሪዎች ስለመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ያላቸውን አስተያየት በመጠይቅ እንዲሰጡ ተደርጓል።

ከተለያዩ ምንጮች ከተገኘው መረጃ አንፃር የመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ እንደሚከተለው ይገለጻል። በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ለቃላት ትምህርት ትኩረት ተሰጥቷል ማለት ይቻላል። ይሁን እንጂ የቃላት ትምህርት ይዘቶችን ለማቅረብና ለማለማመድ የሚረዱ ክንውኖችን ለማዘጋጀት ቃላትን ለመምረጥ ከፍተኛ አፅንኦት ሊሰጣቸው ለሚገባና በውጤታማነታቸው በምሁራን ለሚጠቀሱት የመምረጫ መስፈርቶች ትኩረት አልተሰጠም። ባንፃሩ አመራረጡ ባብዛኛው (71.61%) በቃላቱ በተወሰነ ምንባብ ውስጥ መገኘትና ለተወሰነ የቃላት ትምህርት ይዘት ማስተማሪያነት መዋል ላይ ያተኮረ ሆኖ ተገኝቷል። ስለዚህ ውጤታማነታቸው

ለሚነገርላቸው የመምረጫ መስፈርቶች የተሰጠው ትኩረት ዝቅተኛ (22.39%) መሆኑ መማሪያ መፅሀፉ ውስጥ የቀረቡት ቃላት በጥሩ መስፈርት አለመመረጣቸውን ያሳያል።

አደረጃጀቱም ቢሆን በጥሩ የቃላት ማደራጃ መስፈርትነት ከሚጠቀሱት ከቃላት የፍቺ ተዛምዶ፣ የቅርፅ መመሳሰልና የሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ አንድነት አንጻር ሲታይ ባብዛኛው (71.64) በጥሩነታቸው ከሚጠቀሱት መስፈርቶች ውጪ ሆኖ ይገኛል። የአስራ ዘጠኝ ክንውኖች (28.36%) ከጥሩ መስፈርት አንጻር መደራጀት ለመስፈርቶቹ ትኩረት አለመስጠቱን ያሳያል። የመስፈርቶቹ ትኩረት አለማግኘት የቃላት ትምህርቱን አደረጃጀት ለመማርና አስታውሶ ለመጠቀም መመቻት ጥያቄ ውስጥ ይከተዋል።

የአንድ አዲስ ቃል በተለያዩ ክንዎኔ ውስጥ በተደጋጋሚ ማጋጠም በቃሉ መለመድና የተሻለ መታወስ አስተዋፅኦ እንዳለው ይታመናል። በመሆኑም ለተማሪዎቹ አዲስ እንደሚሆኑ የሚገመቱ ቃላት በተለያዩ ክንዎኔ ውስጥ በተደጋጋሚነት ሊቀርቡ ይገባል። ከዚህ አንጻር በመማሪያ መፅሀፉ ክንዎኔዎች ውስጥ ከቀረቡት 473 ቃላት መካከል የተደገሙት 42 መሆናቸው ቃላትን በተለያዩ ክንዎኔ በተደጋጋሚነት ለማቅረብ አለመቻሉን ያመለክታል።

ባጠቃላይ በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ከቃላት ትምህርት ጋር ተያይዘው ለሚጠቀሱ ደካማ ጎኖች እንደመንስኤ ሊታይ እንደሚችል የሚታሰበው፣ የቃላቱ አመራረጥ፣ አደረጃጀትና ድርጅ በቃላቱ በምንባብ ውስጥ መገኘት ላይ መመስረቱ ይመስላል። በመሆኑም ተመሳሳይ ችግሮችን ለመቅረፍ ለቃላት ትምህርት አመራረጥና አደረጃጀት ስኬታማነት በመርህ ላይ የተመሰረተ የቃላት መምረጫና ማደራጃ መስፈርት መጠቀም የሚሻል መሆኑ ይታመናል።

ምዕራፍ አንድ

መግቢያ

1.1. የጥናቱ ዳራ

የቃላት እውቀት በሁለተኛ ቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ የሚጫወተው ሚና ከፍተኛ ነው። በመሆኑም በቋንቋ ትምህርት ይዘትነት መቅረብ ከሚገባቸው አንዱ ነው። ለዚህም ነው፡ "አንድ ተማሪ ያሻውን ያህል ሰዋሰው ቢማር፣ ያሻውን ያህል የሁለተኛ ቋንቋ ድምፅ አፈላለቁ ትክክል ቢሆን፣ ሰፊ ያለ መልዕክት ማስተላለፍ የሚያስችል የቃላት እውቀት እስከሌለው ድረስ ስኬታማ የሁለተኛ ቋንቋ ተግባራት ሊኖረው አይችልም" (McCarthy, 1990:iii) የሚባለው።

ስኬታማ ተግባራት እንዲኖር ተማሪዎች የታላላቅ ቋንቋ (target language) ቃላት በስፋትና በጥልቀት ማወቅ አለባቸው። በስፋትና በጥልቀት ማወቃቸው ሀሳባቸውን በግልፅና በቀለጠፊ መንገድ እንዲገልፁ ከመርዳቱም በላይ ችግሮችንና ሀሳቦችን በጥልቀት ለመመርመርና ለመረዳት ያስችላቸዋል (Lewick-Wallace, 1981)። "አንድን አዲስ ቋንቋ የመማር ጠቃሚው ክፍል የዚያን ቋንቋ ቃላት በሚገባ ማወቅ ነው" (Stieglitz, 1983:71) የሚባለው ለዚህ ነው።

የአንድን ቋንቋ ቃላት አወቀ ለመሰኘት ደግሞ የቃላቱን የንግግር ወይም የፅሁፊት ቅርፅ መለየትን፣ በተፈለገ ጊዜ ማስታወስ መቻልን፣ እማራያዊ (denotation) እና ፍካሬያዊ (connotation) ፍቺ መለየትን ይጠይቃል (Wallace, 1982)። የታላላቅ ቋንቋ ተማሪዎችን ይኸንን እውቀት እንዲላበሱ ለማድረግ እንዲማሯቸው የሚቀርቡላቸው ቃላት አመራረጥ የተማሪዎቹን ፍላጎት፣ የቃላትን ጉልህነት (concreteness) ወይም ረቀቅነት (abstractness)፣ የደግግሞሽ መጠን (frequency) ያገናዘበ መሆን እንዳለበት ጥናቶች ይጠቁማሉ (Gairns and Redman, 1986; Harmer, 1991)።

የተመረጡት ቃላት ከሚሚረው ሰው ተዋህደው እንዲቆዩ አቀራረባቸው የተደራጀ መሆን አለበት። የተደራጀ አቀራረብ እንዲኖር ቃላትን በፍቺ፣ በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ (topic) እና በቅርፅ መመሳሰል ማባደን ይቻላል። ቃላትን በተለያዩ መስፈርት አባደኖ ማቅረብ ትምህርቱን ተያያዥነት ያለው ከማድረጉም በላይ ተቀራራቢ ፍቺ ባላቸው ቃላት መካከል ያለውንም ልዩነት ለማጤን ይረዳል (Gairns and Redman, 1986)። ይኸንን ተቀራራቢ ፍቺ ባላቸው ቃላት መካከል ያለውን የፍቺ ልዩነት የመገንዘብ ችሎታን ለማምጣትና ቃላቱን አይረሴ ለማድረግ በተለያዩ አውድና ሁኔታ ውስጥ እንዲደጋገሙ ማድረግ (Stieglitz 1983) ተመራጭነት አለው። በተጨማሪም ለመማር ከመመቸታቸው፣ ከተፈላጊነታቸው፣ ጉልህ ወይም ረቂቅ ከመሆናቸው አንፃር መደረጅ የቃላት ትምህርትን የተቀናበረ ያደርገዋል።

የተቀናበረ የቃላት ትምህርት ከሚቀርብባቸው መንገዶች አንዱ የመማሪያ መፅሀፍ ነው። መማሪያ መፅሀፍ ሲባል ለተወሰነ የክፍል ደረጃ ታስቦ ተማሪው እንዲገለገልበት በባለሙያ የሚዘጋጁ የትምህርት መሳሪያ ነው። ይህ መሳሪያ በመማር ማስተማር ስራ ክንውን ውስጥ ሊያበረክታቸው የሚችላቸው አስተዋፅኦዎች አሉት። ይኸን የሚጠበቅበትን አስተዋፅኦ ማበርከት እንዲችል አዘገጃጀቱ በጥንቃቄ መሆን አለበት። በጥንቃቄ ከተዘጋጀም "ለመምህርና ለተማሪ እንደመነሻ ነጥብ..."³ (O'Neil, 1982:110) ሆኖ ያገለግላል።

ለሁለቱ የትምህርት ስራ ንቁ ተሳታፊዎች እንደመነሻ ሆኖ ያገለግላል መባሉ መምህሩ ትምህርቱን ከየት ማስተማር እንደሚጀምር፣ ተማሪውም ከየት በመነሳት ወዴት እንደሚያመራ ለማወቅ ይረዳል ለማለት ነው። የመማሪያ መፅሀፍ ግልጋሎት የተጠቀሰው ብቻ አይደለም። ተማሪው በትምህርት ሂደት ውስጥ ወደፊት ምን

እንደሚገኝ አስቀድሞ የማወቅና አስቀድሞ የተማረውን ወደኋላ ተመልሶ የማየት እድል ይፈጥርለታል። በዚህም አስቀድሞ የተማረውን በወቅቱ እየተማረው ካለው ጋር በማገናዘብ እውቀቱን እንዲያሰፋና ወደፊት የሚቀርብለትንም በማወቅ ህሊናዊ ዝግጅት እንዲያደርግ ይረዳዋል።

ከመምህርም አንጻር ቢሆን በሚገባ የተቀናበረ የትምህርት ይዘት ሊቀርብበት የሚችል በመሆኑ የተቀናጀ ትምህርት ለመስጠት ያስችላል።

የትምህርትን ቅደም ተከተል በመወሰንና በማቅረብ፣ መነሻና መድረሻውን በመጠቀም፣ ምን መደረግ እንዳለበት በማመልከት ለመምህሩ እገዛ ያደርጋል። ለተማሪም ቢሆን ሊፈፅም የሚገባውን በማመልከትና በየደረጃው ያከናወነውን በማስገንዘብ የበለጠ ለትምህርት እንዲገፋፋ አጋጥኞች ይሆናሉ (ተስፋዬ 1981:97)።

የትምህርት ይዘት ቅደም ተከተል ተጠብቆ ሊቀርብበት የሚችል በመሆኑ መምህሩ የተማሪውን የቀድሞ እውቀትና የብስለት ደረጃ በማገናዘብ የትምህርቱን ሂደት ከቀላል ወደ ከባድ፣ ከሚታወቅ ወደማይታወቅ ቀስ በቀስ እንዲመራው ይረዳዋል። ለተማሪውም ቢሆን የሚጠበቅበትን ክንዋኔ በማመልከት ቀድሞ የከወነውን መሰረት በማድረግ ቀጣዩን እንዲሞክር ምቹ ሁኔታን ሊፈጥርለት ይችላል። በዚህም ተማሪው የበለጠ ለማወቅ እንዲገፋፋና ለማወቅ ብዙ እንዲጥር ያደርገዋል። "... ለተማሪዎች ... መማሪያ መጻሕፍት የመነቃቃያና የእውቀት ምንጮች ናቸው" (የትምህርትና ስነጥበብ ሚኒስቴር፣ 1960 ፣ 1) የሚለውም ከላይ ለመጠቀም የተሞከረውን የሚያጠናክር ነው።

በተጨማሪም በተወሰነ የክፍል ደረጃ መቅረብ ያለበትን የትምህርት ይዘት ቀንብሶ ማሳየት ስለሚችል ለማስተማሪያነት ያልተዘጋጁ መሳሪያዎችን አሻሽሎ (adapt) ለማስተማሪያነት ለማዋል እድል ይፈጥራል (O'Neil, 1982)። ይህም መማሪያ መፅሀፍ የተሻለ እውቀትና ልምድ ባላቸው ሰዎች የተዘጋጀ ሊሆን ከመቻሉ አንጻር የትምህርቱን ስፋትና ጥልቀት በማሳየት ለማሻሻሉ ተግባር እገዛ እንደሚያደርግ ያመለክታል። በዚህም መምህሩ ከትምህርቱ መጠነ ርዕይ ሳይወጣ ከተማሪው ፍላጎትና አካባቢያዊ

እውነታ ጋር ሊሄድ የሚችል ትምህርት ለማቅረብ በአካባቢው የሚያገኛቸውንና ለማስተማሪያነት ያልተዘጋጁትን መሳሪያዎች አሻሽሎ መጠቀም እንዲችል እንደሚረዳው ይታስባል።

ለመምህሩ የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ከላይ ለመጥቀስ የተሞከረው ብቻ ሳይሆን ይችላል። የመማሪያ መፃሕፍት ባይኖሩ ለማዘጋጀት የሚያውለውን ጊዜ፣ ገንዘብና ጉልበት ይቆጥብሉታል። በመምህሩ መማሪያ መፅሀፍ የማዘጋጀት ችሎታ ማነስ ምክንያት ሊፈጠር የሚችለውን የብቁ መማሪያ መሳሪያ መታጣትን ሊያስቀር ይችላል። እንዲሁም በተዘጋጀበት ሀገር ወይም ክልል ደረጃ የተዘጋጀለትን ትምህርት አስጣጥ ከሞላ ጎደል የተመጣጠነ እንዲሆን የማድረግ አስተዋፅኦ እንዳለውም ይገመታል። ባጠቃላይ "መማሪያ መፃሕፍት በተማሪው ፍላጎት ላይ በመመስረት የሚነደፉ አላማዎችን ከግብ የማድረሻ ጥሩ መሳሪያዎች ሆነው ይታያሉ" (Cunningsworth 1995:7)።

ስለዚህ ለቋንቋ መማሪያነት የሚዘጋጁ መፃሕፍት የታላሚውን ቋንቋ እውቀትና ክህሎት ለማዳበር የሚረዱ ይዘቶችን አቀናብረው የያዙ መሆን እንዳለባቸው ይታመናል። ለእምነቱ እውናዊነት በዝግጅታቸው ወቅት ስነልሳናዊ (linguistic) እና ስነ-ትምህርታዊ (pedagogical) ግንዛቤዎች ከግምት መግባት እንዳለባቸው ምሁራን ይመክራሉ (Dubin and Ollishtain 1986; Rivers, 1976)።

ስነልሳናዊ ግንዛቤ ከግምት መግባት አለበት ሲባል በትምህርት ይዘትነት መቅረብ ያለበትን ለመምረጥና የአቀራረብ ቅደም ተከተሉት ለመወሰን በትምህርትነት የሚቀርበው ቋንቋ ስነልሳናዊ ባህሪ መታወቅ ያለውን ጠቀሜታ ያመለክታል። ይኸም የትኛው ድምፅ በምን ሁኔታ እንደሚፈጠር፣ ከየትኞቹ ድምፆች ጋር ሲቀናጅ ምን አይነት ባህሪ እንደሚያሳይ፣ በታላሚና በተማሪ አፍ መፍቻ ቋንቋ መካከል ያለውን አንድነትና ልዩነት በማሳየት ታላሚውን ቋንቋ ለመማር በምን ቢጀመርና ምን ቢቀጥል እንደሚሻል እንዲሁም ምን ላይ መተኮር እንዳለበት ለመወሰን አስተዋፅኦ ያበረክታል።

ስነልሳናዊ ጉዳዮችን በማገናዘብ የተዘጋጀ የቋንቋ መማሪያ መፅሀፍ የተቀናበረ የቋንቋ ትምህርት ይዘት ለማቅረብ ከመርዳቱም በላይ ስነልሳናዊ እውቀታቸው ዝቅተኛ የሆነ መምህራን የሚያስተምሩትን ቋንቋ በተሻለ ሁኔታ ለማቅረብ እንደሚረዳቸው ይገለጻል (Rivers, 1976; Williams, 1983)::

የተቀናበረ የቋንቋ ትምህርት ይዘት ከማቅረብ አንፃር ሲታይ፣ አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት ለሚያስተምሩ የቋንቋ ማስተማር ስልጠና የሌላቸው መምህራን ሊያበረክት የሚችለው አስተዋፅኦ ከፍተኛ እንደሚሆን ይገመታል። ምክንያቱም በዚህ ጥናት ውስጥ በታቀፉ ስምንት የኦሮሚያ ክልል ትምህርት ቤቶች በሚያስተምሩ የስምንተኛ ክፍል የአማርኛ መምህራን ከተሞላ መጠይቅ ለማስተዋል እንደተቻለው መጠይቁን የሞሉ መምህራን ከመምህራን ማሰልጠኛ ካገኙት የሁለገብ መምህርነት ስልጠና ውጪ በቋንቋ ማስተማር የተለየ ስልጠና የላቸውም። ከዚህም በመነሳት በሚገባ የተዘጋጀ ማስተማሪያና መማሪያ መፅሀፍ ካላገኙ በሚሰጡት ትምህርት ብቃት ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ እንደሚኖረው ይገመታል።

በሌላ በኩል በመማሪያ መፅሀፍ ዝግጅት ውስጥ ስነልሳናዊ ግንዛቤ ትኩረት ማግኘት አለበት ሲባል በታላሚ ቋንቋ ላይ የተካሄደ ሳይንሳዊ ጥናት እንዳለ ለመማር ማስተማር ስራ ይዋል ለማለት አይደለም። ሳይንሳዊው ጥናት በመማር ሂደት ውስጥ ተማሪውን ሊያጋጥሙት የሚችሉትን መለየት በማስቻሉ ጠቀሚታ ቢኖረውም እንዴት መቅረብ እንዳለበት ለመወሰን ስነ-ትምህርታዊ ጉዳዮች መጤን እንዳለባቸው ይታመናል። ምክንያቱም ተማሪው ቀድሞ ምን ተምሯል? በቋንቋው ምን ሊያደርግበት ይፈልጋል? (Cunningsworth 1995) ለሚሉና ለመሳሰሉ ጥያቄዎች መልስ መስጠት ያለበት ከስነ-ትምህርት አንፃር እንደሆነ ይታመናል። ለዚህም ጥያቄዎች ከሚሰጥ መልስ አንፃር መቅረብ የሚገባውን የትምህርት ይዘት አይነት፣ መጠንና ጥልቀት ለመወሰን ይቻላል የሚል እምነት አለ። ስለዚህም በቋንቋ መማሪያ መፅሀፍት አዘገጃጀት ሂደት ውስጥ የስነልሳናዊና ስነ-ትምህርታዊ ግንዛቤዎች መካተት አስፈላጊነት ይታመናል።

እነዚህን እውነታዎች በማካተት የተዘጋጀ መግሪያ መፅሀፍ የተቀናበረ የመግር ማስተማር ስራ ክንውን እንዲኖር የሚያበረክተው አስተዋፅኦ አለው።

በአስተዋፅኦውም ምክንያት የሚጠበቅበትን ባህርይ ማሟላት አለማሟላቱን መተንተንና መገምገም አስፈላጊ ይሆናል። ምርመራው አስፈላጊ ከመሆኑ በተጨማሪ ተከታታይም እንዲሆን ይፈለጋል። በዚህ እሳቤ ይመስላል የአማርኛ መግሪያ መፃሕፍትንና የተማሪዎቹን የቋንቋ ትምህርት የሚመለከቱ በርከት ያሉ ስራዎች ተሰርተዋል። ከእነዚህ ስራዎች ውስጥ ባብዛኛው በሁለተኛ ደረጃ ላይ ያተኮሩ ናቸው። የተወሰኑት በአንደኛ ደረጃ ላይ የተሰሩ ሲሆን በመለስተኛ ሁለተኛ ደረጃ ላይ በመመስረትም የተካሄዱ ጥናቶች አሉ። ከነዚህ ቋንቋውን የሚመለከቱ ቀደምት ጥናቶች ውስጥ ከዚህ ስራ ጋር ባላቸው ተዛማጅነት የሚጠቀሱ ስራዎችም አልጠፉም። በመሆኑም ለዚህ ስራ አነሳሽ በመሆናቸውና ከሚለዩበት ነጥብ አንፃር የተወሰኑ ነጥቦችን ቀጥሎ ለማንሳት ይሞከራል።

ይልማ ከበደ(1956) "በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ቋንቋቸው ጋልኛ [አሮምኛ] የሆነ ተማሪዎች የሚያደርጉት የአማርኛ ስህተት" በሚል ርዕስ ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ ጥናታዊ ስራ አቅርበዋል። የጥናታቸውም ዋና አላማ ተማሪዎች በአፃፃፍ ሂደት ውስጥ የሚፈጥሩትን የሰዋሰውና የፊደላት (spelling) አጠቃቀም ስህተት መሰብሰብ፣ በአይነት መለየትና የስህተቶቹን መንስኤ መጠቀም ነው። ለዚህ ስራ የተጠቀሙት የመረጃ ምንጭ ከ2ኛ-8ኛ ክፍል ያሉ ተማሪዎች የፃፏቸውን ድርሰቶች ነው። ድርሰቶቹ ከአሮምኛ አፈፈት አካባቢዎች በትምህርት ሚኒስቴር የተሰበሰቡ ናቸው። ከነዚህ መረጃዎች ትንተና እንደደረሱበት ውጤት ተማሪዎቹ የተለያዩ ሰዋሰዎቹና የቃላት አጠቃቀም ስህተቶችን እንደሚፈፅሙ አሳይተዋል።

ይህ ጥናታቸው ያተኮረው በተማሪዎቹ የጽሁፊት ስራ ላይ በመሆኑ ከዚህ ስራ ይለያል። በተጨማሪም የተማሪዎቹ የስህተት ምንጭ የተማሩበት መንገድ ወይም

የተማሩበት መፅሀፍት እንደሆነ? የሚል ጥያቄ ያስነሳል። ለዚህ ጥያቄ መልስ ለማግኘት የመማሪያ መፅሀፍትን አቀራረብ መገምገም አስፈላጊ ይሆናል። በመሆኑም የመማሪያ መፅሀፍትን ብቃት ቀርነት የገመገሙ ስራዎችንም ማግኘት ይቻላል። በዚህ መልኩ ከተካሄዱ ጥናቶች ውስጥ "ከ66 ወዲህ የአንደኛ ደረጃ የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ይዘት" (ሰናይት ከበደ፣ 1974) በሚል ርዕስ ለአርቲስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ዕውቀት እናገኛለን። ይህ ስራ መማሪያ መፅሀፍትን የገመገመ ከመሆኑም በላይ በስርዓተ ትምህርቱ፣ በመምህራኑና በተማሪዎቹ ላይ የሚታዩ ችግሮችን ለመዳሰስ የሞከረ ነው። በዚህም ሂደት ውስጥ ለመግለፅ የተሞከረው መማሪያ መፅሀፍት ሲዘጋጁ ኢ.አፈ.ፈ.ቱን ያላገናዘቡ መሆናቸውን ነው። በከሬ ጌታ(1975)ም የመፅሀፍቱ አዘገጃጀት አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋቸው ለሆነ ተማሪዎች እንዲረዳ ሆኖ የሰነፈሳንን ጥናት መሰረት በማድረግ መዘጋጀት እንዳለበት በመጠቀም ከሰናይት (1974) የሚስማማ ሀሳብ ይሰነዘራል።

ከሁለቱም ስራዎች የምንረዳው የመማሪያ መፅሀፍቱ አዘገጃጀት ኢ.አፈ.ፈ.ቶችን ያላገናዘበ በመሆኑ ለተማሪዎች ውጤት አለማማር አስተዋፅኦ እንዳበረከተ ነው። በመሆኑም የተማሪዎችን ችግር ያገናዘበና እንዲማሩበት የሚረዳ መፅሀፍት መዘጋጀት እንዳለበት የሚያሳስቡ ናቸው። ይኸንን ሀሳብ የዚህ ስራ አቅራቢም የሚጋራው ነው።

እነዚህን ስራዎች ከዚህኛው ስራ ጋር የሚያመሳስላቸው ገፅታ በመማሪያ መፅሀፍት ላይ መሰራታቸው ነው። በተለይ የበከሬ(1975) ጥናት በመለስተኛ ሁለተኛ ደረጃ ላይ ያተኮረ መሆኑ ለዚህ ስራ የበለጠ እንዲቀርብ ያደርገዋል። ይሁን እንጂ ትኩረቱ በቅድመና ድህረ አብዮት የተሰራባቸው መፅሀፍት መሆኑ ከዚህ ስራ ይለዩዋል። በተጨማሪም አፈ.ፈ.ትና ኢ.አፈ.ፈ.ት ሳይለዩ በቀረቡ መፅሀፍት አጠቃላይ ግምገማ ላይ የተመሰረተ መሆኑ በእጅጉ ከዚህ ስራ እንዲለይ ያደርገዋል። ምክንያቱም የዚህ ስራ ትኩረት ከቋንቋ ትምህርት ባንዱ ገፅታ (በቃላት) ላይ ከመሆኑም በላይ ኢ.አፈ.ፈ.ትን መሰረት በማድረግ የሚካሄድ መሆኑ ይለዩዋል።

ሰናይት (1974) እና በከሬ (1975) ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪዎች የሚያገለግል መማሪያ መፅሀፍ መዘጋጀት እንዳለበት ቢጠቁሙም "አጠቃላይ የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ" (1986) እስከወጣበት ጊዜ ድረስ ኢ.አ.ፈ.ፈ.ትን ታላሚ በማድረግ የተዘጋጀ የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ አላጋጠመም። ከዚያ በኋላ የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍት ታትመው በስራ ላይ ውለዋል። የእነዚህ ኢ.አ.ፈ.ፈ.ትን ታላሚ ያደረጉ መፅሀፍት በየክልሎቹ መዘጋጀት የቋንቋውን የፌዴራል መንግስቱ የስራ ቋንቋ መሆን (አ.ት.ሰ.ፖ.፣1986) ተከትሎ ይመስላል። እነዚህ መፅሀፍት ከኢ.አ.ፈ.ፈ.ት አንፃር ይዘጋጁ እንጂ ቀድሞ በተማሪዎች ላይ ይታያሉ የተባሉትን ቋንቋውን የመማር ችግር ይቀርፋሉ ወይ? የሚለው ጥያቄ አልተዳሰሰም። በመሆኑም ከመማር ማስተማር ስራ ቀጣይነት አንፃር የሚዘጋጁ መሳሪያዎችን መመርመርም ቀጣይነት ያለው በመሆኑ ለአሮሚያ ክልል ለመጀመሪያ ጊዜ የተዘጋጀው የ8ኛ ክፍል የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርትን እንዴት አቅርቦታል የሚለውን መፈተሽ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል።

ቃላት ላይ እንዲተኮር ምክንያት የሆነው በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ ቃላት ያላቸው ሚና ቁልፍ መሆኑ ነው። ቁልፍ በመሆናቸውም ለአቀራረባቸው ትኩረት ተስጥቶ ተማሪውን ለብቁ የታላሚ ቋንቋ ተጠቃሚነት ማብቃት እንዳለበት ይታመናል። በመሆኑም የዚህ ጥናት አቅራቢ ሳለፉት አስራ ሁለት አመታት ቋንቋውን ለማስተማር የተጠቀመባቸው መፅሀፍት የቃላት ትምህርት ይዘት በተወሰነ ነጥብ ላይ የማይተኩርና ባብዛኛው በአውድ ያልተደገፈ ይመስለው ስለነበር በአሁኑ ጊዜ ለአሮምኛ አፈፈቶች የተዘጋጀው የ8ኛ ክፍል መፅሀፍ ቃላትን እንዴት አቅርቦ ይሆን የሚለውን እንዲያይ ገፋፍቶታል።

በተጠቀሱት ግፈቶች የትኩረት አቅጣጫ ከተወሰነ በኋላ በርዕስ ጉዳይ ዙሪያ የተደረጉ ጥናቶችን ማሰስ አስፈላጊ ስለነበር የጥናቶች ቅኝት ተደርጓል። በቅኝቱም ውስጥ ገዢው ታደሰ(1962) "ቃላት እንደአገባባቸውና እንደቅርፃቸው የሚያሳዩት የትርጉም ለውጥ" በሚል ርዕስ ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ ያዘጋጁትን ጥናት

እናገኛለን። በዚህ ጥናት የተተኮረው ለቃላት ተመሳሳይ ወይም ተቃራኒ ፍቺ መስጠት የቃላትን ልዩልዩ ፍቺዎች የሚያሳይ መሆኑን ማረጋገጥ ነው። በመሆኑም የተወሰነ የክፍል ደረጃ ላይ የሚያተኩር አይደለም። አቀራረቡም በግሶች ላይ ያተኮረ አውዳዊ መዝገበ ቃል ይመስላል። አላማውም ተናጠላዊ የቃላት ፍቺ በመስጠት የሚካሄደውን የትምህርት አሰጣጥ የሚተች ነው። በመሆኑም በወቅቱ ከሚካሄደው ጋር ያለው ግንኙነት ልል ነው።

ሌላው ከቃላት ጋር ግንኙነት ያለው ስራ ትንሳኤ ብርሃኔ(1988) ለ "TEAM" ትምህርት የማስተርስ ዲግሪ ማሟያ "የአማርኛ ቃላት አፈታተን በሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ ፈተና መነሻነት" በሚል ርዕስ ያካሄዱት ጥናት ነው። የጥናቱ አላማ በ12ኛ ክፍል መልቀቂያ የአማርኛ ቋንቋ ፈተና ውስጥ ያሉ የቃላት ጥያቄዎች ተገቢ ወይም ጥሩ የመመዘኛ መሳሪያ መሆን አለመሆናቸውን መመርመር ነው። ምርመራውም (ከ1980-87 ዓ.ም. የቀረቡትን በናሙናነት በመጠቀም) የቃላቱ አቀላረብ በአውድ ያልተደገፈ፣ በግልፅ አላማ ላይ ያልተመሰረተ፣ ያላስፈላጊ የጥያቄ መደጋገምና መደበኛነትን ያልጠበቀ ዘዬ የሚታይበት መሆኑን አሳይቷል። በመሆኑም በናሙናነት በታቀፉ አመታት ውስጥ የቀረቡ የቃላት ጥያቄዎች ቃላትን ከመፈተን አንፃር ከጠንካራ ጎናቸው ይልቅ ደካማ ጎናቸው እንደሚያይል ተብራርቷል።

የትንሳኤን (1988) እና ይህንን ጥናት በቃላት ላይ ያተኮሩ መሆናቸው ያዛምዳቸዋል። ይዘውት ከተነሱት አላማ አንፃር ይለያያሉ። የትንሳኤ (1988) ጥናት አላማ ከላይ እንደተጠቀሰው የቃላት ፈተናዎቹ ጥሩ የመመዘኛ መሳሪያ መሆን አለመሆን ላይ ያተኮረ ሲሆን የወቅቱ ጥናት ትኩረት ደግሞ ለአሮምኛ አፈፈቶች የተዘጋጀ የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ የቃላት እውቀት ለማስጨበጥ ያለውን አቀራረብ የሚፈትሽ ነው። በመሆኑም ሁለቱ ስራዎች የተለያዩ ናቸው።

ሌላው ከወቅቱ ጥናት ጋር ሊዛመድ የሚችለው "በአማራው ክልል የመጀመሪያ ደረጃ ሁለተኛ እርከን የአማርኛ ቋንቋ መማሪያ መፅሀፍት የቃላት ትምህርት ይዘታ

ግምገማ" (አብይ ይመር፡-1991) በሚል ርዕስ ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት ነው። ይህ ጥናት ለአማራው ክልል ከ5ኛ-8ኛ ክፍል ቋንቋውን ለማስተማር እንዲያገለግሉ በተዘጋጁ መጻሕፍት ላይ ያተኮረ ነው። አላማውም የቃላት ትምህርት አቀራረብ መገምገምና ይሻላሉ ተብለው የሚገመቱ የመፍትሄ ሀሳቦችን ማቅረብ ነው።

በተካሄደውም ግምገማ መጻሕፍት ቃላትን እንደ አንድ ይዘት ማቅረባቸው ተስተውሏል። ይህን እንጂ የቀረቡት ይዘቶች የተማሪዎቹን ችሎታና ልምድ ያላገናዘቡ እንደሆነ ተገልጿል። ላለማገናዘባቸውም ምክንያቱ የቃላቱ ድረጃ ጥልቀት እያገኘ እንዲሄድ አለማድረግ ነው። በተጨማሪም ቀበልኛ ቃላት እንዳሉባቸውና ከትምህርቱ ወደመደበኛነት ማምራት አስፈላጊነት አንፃር የሚታይባቸው ደካማ ገፅታ መሆኑ ተገልጿል።

ይኸንን ስራ በወቅቱ ከሚካሄደው ጋር የሚያዛምደው ሁለቱም በቃላት ትምህርት አቀራረብ ላይ ማተኮራቸው ነው። በተጨማሪም በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ አቀራረባቸውን የሚቃኙ መሆናቸው ያዛምዳቸዋል። የሚለያዩበትም ገፅታ አላቸው። በመጀመሪያ የመጻሕፍቱ አዘገጃጀት አፈፈትና ኢአፈፈት ተማሪን ታላሚ ያደረገ መሆኑ መለያያቸው ነው። የቀድሞው ጥናት የተካሄደው ለአፈፈት ተማሪዎች በተዘጋጁ መጻሕፍት ላይ ነው። በመሆኑም ከተማሪዎቹ አፈፈት መሆንና ከቋንቋው የክልሉ የስራም ሆነ የትምህርት ቋንቋ መሆን አንፃር የተዘጋጀ እንደሚሆን ይገመታል። የመማሪያ ቋንቋም በመሆኑ ሌሎች እውቀቶችን ለመቅሰም የሚረዱ ቃላት ሊመረጡለት እንደሚችሉ ይታሰባል። በተጨማሪም ተማሪዎቹ አፈፈት እንደመሆናቸው የቃላትን አብሮነት (collocation) የመጠበቅ፣ በምን አውድ ውስጥ በምን አይነት ቃላት መጠቀም እንዳለባቸው የማወቅ፣ ቃላት በቀጥታ ከሚጠቁሙት ፍቺ በተጨማሪ የሚይዙትን ሀሳብ (Willis, 1990) የማወቅና ባግባቡ የመጠቀም ችግር እንደሚኖርባቸው ይገመታል። ስለዚህ የትምህርቱ አቀራረብ የተጠቀሱትን ጉዳዮች የማስለየት አላማ ይዞ የማይሰጥ ይሆናል። ባንፃሩ ኢአፈፈቶች በቋንቋው በሚገባ ለመግባባት የተጠቀሱትን ችሎታዎች

ሊላበሱ ይገባል። ስለዚህ የቃላት ትምህርት ዝግጅት ሲካሄድ የቃላቱን ስነልሳናዊ አጠቃቀማዊ ባህርይ በሚያሳውቅ መንገድ መሆን እንዳለበት ይታመናል። በመሆኑም የመፃሕፍቱ አዘገጃጀት እንደሚለያይ ይገመታል። በተጨማሪም የአዘጋጅቹ መለያየት የዝግጅታቸውን ብቃት እንዲለያይ ሊያደርገው ይችላል። በመሆኑም ሁለቱ ጥናቶች የተለያዩ ስለሚሆኑ ጥናቱን ማካሄድ አስፈላጊ ነው ተብሎ ይታመናል።

1.2. የጥናቱ አስፈላጊነት

የትምህርት ስራ የሚያቋርጥ እንቅስቃሴ ነው። በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ መማሪያ መፃሕፍት ስራውን ለማቀላጠፍ የሚኖራቸውን አስተዋፅኦ ቀደም ብሎ ለመግለፅ ተሞክሯል። ይሁን አንጂ የሚጠበቀውን አስተዋፅኦ ማበርከት አለማበርከታቸው መፈተሽ እንዳለበት ይታመናል። በፍተሻው የሚገኘው ውጤት ጠንካራውን ይዞ ለመቀጠል ድክመትም ካለ ለማረም መንገድ ከፋች ይሆናል። ይህም ሁኔታ የመማሪያ መፃሕፍትን ይዘት መተንተንና አቀራረባቸውን መገምገም በቀጣይነት መካሄድ ያለበት ያደርገዋል።

በዚህ እምነት በአሮሚያ ክልል አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋቸው ለሆኑ የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች የተዘጋጀውን የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት አቀራረብ መመርመር የሚከተሉት አስተዋፅኦዎች ይኖሩታል ተብሎ ይታሰባል።

1. ጥናቱ በሚካሄድበት መፅሀፍ ውስጥ የሚታዩ የቃላት አመራረጥ፣ አደረጃጀትና ድረጃ ጠንካራ ገፅታዎች ይበልጥ እንዲጎለብቱና ደካማ ጎኖችም ቢኖሩ እንዲታረሙ የጥቆማ ሀሳብ ሊያቀርብ ይችላል።
2. መምህራን በሚጠቀሙበት የሁለተኛ ቋንቋ መማሪያ መፃሕፍት የቃላት ትምህርት አቀራረብ ላይ የራሳቸውን ምርመራ የሚያካሂዱበትን መንገድ ሊጠቁም ይችላል ተብሎ ይታሰባል። ከምርመራቸውም በመነሳት መሻሻል

ያለበት ሲያጋጥማቸው ለማሻሻል የሚችሉበትን መንገድ የመጠቀም አስተዋፅኦም ሊኖረው እንደሚችል ይገመታል።

3. ወደፊት በመስኩ ለሚደረጉ ሌሎች ጥናቶች መነሻ ሊሆን ይችላል ተብሎ ይታሰባል።

ጥናቱ አስፈላጊ የመሆኑን ያህል የሚከተለውን አላማ ለመተግበር እንደሚያስችል ይታሰባል።

1.3. የጥናቱ አላማ

የዚህ ጥናት ዋና አላማ በአሮሚያ ክልል አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት ለሚማሩ የ8ኛ ክፍል ተማሪዎች በተዘጋጀ መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቀረቡ ቃላት አመራረጥና አደረጃጀት ምን እንደሚመስል ከሁለተኛ ቋንቋ የቃላት አመራረጥና አደረጃጀት መስፈርት አንፃር መመርመር ነው። በዚህ ሂደት ውስጥ የሚታዩ ዝርዝር አላማዎች

1. በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት የሁለተኛ ቋንቋ የቃላት ትምህርት የመምረጫ መስፈርትን መሰረት ያደረጉ መሆን አለመሆናቸውን

2. የቃላቱ አደረጃጀት በቅርፅ፣ በፍቺ ዝምድና ወይም በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ ተቀናጅቶ ጥልቀትና ስፋት እያገኘ በሚሄድ ሁኔታ መቅረብ አለመቅረቡን

3. የቃላቱ መልመጃዎች የመልመጃ አዘገጃጀት ስርዓት ተከትለው የተለያዩ ቅርፅና ፍቺ ለማወቅ የሚያስችሉ መሆን አለመሆናቸውን መመርመር ነው።

በዚህ ጥናት፡-

1. በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት የተመረጡበት መስፈርት ምንድን ነው?

2. የቃላቱ አደረጃጀት ለመማርና በሚያስፈልግበት ጊዜ አስታውሶ ለመጠቀም የሚሙኝ ነው?

3. በመፅሀፍ የቀረቡ መልመጃዎች የቃላትን የተለያዩ ቅርፅና ፍቺ ለማወቅ የሚያስችሉ ናቸው?

የሚሉ ጥያቄዎች መልስ እንደሚያገኙ ይታመናል።

1.4. የጥናቱ ወሰን

በዚህ ጥናት የሚተኮረው በአሮሚያ ትምህርት ቢሮ ለአሮምኛ አፈፈት የስምንተኛ ክፍል ተማሪዎች በተዘጋጀ የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ ላይ ነው። በመፅሀፍም ውስጥ የቃላት ትምህርት ይዘት እንዴት ተመርጦ እንደተደራጀ ይመረመራል። ለዚህ ምርመራ ይረዳ ዘንድ ቃላትን ለማስተማር ታስቦ የቃላት ትምህርት ይዘት በሚገኝበት በመልመጃ ሁለት ላይ ይተኮራል። እንዲህ ሲባል ቃላትን ለማስተማር የቀረቡ በመልመጃ አንድ ስር የሚገኙ የቃላት ትምህርት ይዘቶች አይዳስሱም ለማለት አይደለም። ባንፃሩ ከቃላት እውቀት ጋር የሚገናኙ ሌሎች ክሊሎችን ለማዳበር የቀረቡ መልመጃዎችን የማይመለከት መሆኑን ለመግለፅ እንጂ።

በዚህ መሰረት ቃላትን ለማሳወቅ የቀሩበት መልመጃዎች፣ የቃላት መልመጃ ምሳሌዎች ግልፅነት፣ የቃላት መልመጃን የሚመለከቱ ትእዛዛትና መግለጫዎች ጥናቱ የሚዳስሳቸው ጉዳዮች ናቸው። ከዚህ ውጪ የሆኑት ለምሳሌ የመምህር ተማሪ መስተጋብር፣ የተማሪዎች የክፍል ውስጥ ተሳትፎ፣ የመምህራን የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ወዘተ. ጉዳዮች ከዚህ ጥናት መጠነ ርዕይ (scope) ውጪ ናቸው። በተጨማሪም ለአፈፈት ከተዘጋጀው ጋር የማንፃቀም አላማ የለውም።

ምዕራፍ ሁለት

ክለሳ ድርሳናት

2. ትወራዊ መሰረቶች

2.1. የቃላት ትምህርት

ስለቃላት ትምህርት ሲወሳ ቃል ምንድን ነው? በስሩ የሚካተቱትስ ምንድን ናቸው? የቃል ትምህርት ይዘትን እንዴት መምረጥ ይቻላል? የተመረጡትን እንዴት ማደራጀት ይበጃል? ወዘተ. የሚሉ ከቃል ጋር የተያያዙ ጥያቄዎች ሊነሱ እንደሚችሉ ይገመታል። ለነዚህና መሳሪያ ጥያቄዎች መልስ ሊሆኑ የሚችሉ ሀሳቦችን የሚሰጡ በርካታ ድርሳናት ይጠቀሳሉ። እነዚህን የምዕራን ስራዎችን በማጣቀስ ቃላትን ከመማር ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ጉዳዮች ቀጥሎ በመጠኑ ለመቃኘት ይሞክራል።

2.1.1. የቃላት ምንነትና የሚያካትቷቸው

የቃልን ምንነት በሚመለከት የተለያዩ ሰዎች የብያሜ (definition) ሀሳብ ሰንዘረዋል። ከብያሜያቸውም ውስጥ ቃልን በቃልነት ለመፈረጅ ለቃል አይነትነቱ በመለያነት የታየበት ሁኔታ እንደሚወሰነው የሚናገሩ አሉ (Jackson, 1988)። በተጠቀሱት ምዕራ አገላለፅ በሚፃፉበት ፊደላት መለያየት፣ በሰዎች ጭንቀትና በንብት መለያየት እንዲሁም የተወሰነ ፅንሰሀሳብ በመግለፅ አንዱ ከሌላው ሊለይ እንደሚችል ይናገራሉ። ስለዚህም በተወሰነ አረፍተኛነት ውስጥ ያሉትን የቃላት አይነት ብዛት መናገርን የሚወስነው "ስለየትኞቹ የቃል አይነቶች እንደምትናገር መታወቁ ነው" (Jackson, 1988:8) ይላሉ።

ቃል ሲባል በጥሬው ሲታይ የተወሰነ ፅንሰሀሳብ የሚወክል የድምፆች ቅንጅት እንደሆነ ወይም አፈፈቱ የሚለምደው አ-አፈፈቱ የሚማረው (Ur, 1996) ብሎ

መፍታት እንደሚቻልም የሚገልፁ አሉ። ባጠቃላይ ሲታይ ግን የተወሰነ ፅንሰሀሳብ የሚወክሉ የሚለው የሚያስማማ ይመስላል። ምክንያቱም ቃልን ቃል የሚያሰኘው በተወሰኑ ፊደላት አንድ ላይ መፃፉ ብቻ አይደለም። ሌሎችም እንደነጠላ ቃል ሁሉ አንድ ፅንሰሀሳብ የሚወክሉ ፍቺያቸውን መመርመር የሚያስፈልግና በትምህርት ይዘትነት መቅረብ ያለባቸው በቃል ክፍል ስር የሚካተቱ እንዳሉ ምሁራን ይጠቁማሉ። ለግልፅነት ይረዳ ዘንድ እነዚህን መቃኘቱ ጠቃሚ ስለሚሆን ቀጥሎ ቀርቧል።

በአማርኛ "ዛፍ" የሚለው አንድ ነገር እንደሚያመለክት ሁሉ "እንጀራ-አባት" የሚለውም አንድ ፅንሰሀሳብ የሚያመለክት ነው። ስለዚህ ጥምር ቃላትም በቃል ክፍል ውስጥ ተካተው መታየት እንዳለባቸውና በቃል ትምህርት ይዘትነትም መቅረብ እንዳለባቸው ይታመናል። ከዚህ ጋር የሚያያዙና ተዋቃሪ ቃላቱ በተናጠል ከሚይዙት ፍቺ ውጪ በህብረት አንድ ፍቺ በመያዝ ስራ ላይ የሚውሉትም (ፈሊጦች) በቃላት ትምህርት ስር ተካተው መቅረብ እንዳለባቸው ምሁራን ያምናሉ (Carter and McCarthy, 1988; Gairns and Redman, 1986; Irujo, 1986; McCarthy, 1990; Scrivener, 1994)

ፈሊጣዊ አነጋገሮች የተዋቀሩባቸው ቃላት በተናጠል ከሚያስተላልፉት መልዕክት ውጪ በህብረት የሚይዙት ፍቺ ስላላቸው ከአፈፈት የበለጠ ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ አስቸጋሪ ሊሆኑ እንደሚችሉ ይገመታል። በመሆኑም በቃላት ትምህርት ይዘትነት መቅረባቸው አግባብ ይመስላል። ምክንያቱም በታላሚ ቋንቋ በሚገባ ለመግባባት መታወቅ ከሚገባቸው የቃል ክፍሎች ውስጥ ፈሊጥም አንዱ ነው። በዚህ የቃል ክፍል ባግባቡ መጠቀም እንዲቻል በሁለተኛ ቋንቋ ተማሪነት ምክንያት የሚፈጠሩ የፈሊጥን ትምህርት የሚያከብዱ ሁኔታዎች የሚወገዱበት መንገድ ሊመቻች ይገባል።

ከዚህ አንጻር ከአፈፈት ይልቅ የፈሊጦችን ግንዛቤ ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ ሊያከብዱ እንደሚችሉ ከተጠቆሙት (Irujo, 1986.b) ውስጥ የአሮምኛ አፈፈት የአማርኛ ተማሪዎችን ሊገጥሙ እንደሚችሉ ከሚገመቱት የሚከተሉት ይጠቀሳሉ። ከነዚህም

ውስጥ የፈሊጦቹ በፈሊጥነትና በተዋቃሪ ቃላት የተናጠል ፍቺ ማገልገል መቻል አንዱ ነው። ለምሳሌ በአማርኛ የምንጠቀምበት "ወንበር ውሰድ" የሚለው ከቃላቱ የተናጠል ፍቺ አንጻር ወንበር ይዞ መሄድን ሲጠቁም፣ ከፈሊጣዊነቱ አንጻር መቀመጥን ያመለክታል። የአጠቃቀሙን የቃላት የተናጠል ፍቺ ወይም ፈሊጣዊ መሆን መለየቱ ለአፈፈቱ ቀላል ሊሆን ይችላል። ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ የቃላት ትምህርቱን ሊያወሳስበበት ይችላል። ይህንን ውስብስብነት ለመቀነስ የፈሊጥ ትምህርቱ በአውድ ተደግፎ ሊቀርብ እንደሚገባ ይታመናል።

ሌላው ፈሊጥን ለአፈፈቱ ሊያከብድ የሚችለው የተጋልጦ መጠን ማነስ ነው። አፈፈቱ አፍ በፈታበት ቋንቋ የሚነገረው በሚገባ ይገባዋል በሚል እምነት ለበርካታ ፈሊጦች የመጋለጥ እድል ይኖረዋል። በንግግርም ሆነ በፅሁፍ መልእክት የሚሰጠውም ሰው አይረዳው ይሆን በሚልስጋት ፈሊጦችን በሌሎች ቀጥታ ፍቺ ባላቸው ቃላት አቅልሎ ለማቅረብ አይጨነቅም ይሆናል። ለአፈፈቱ በቀላል ቋንቋ ለማስረዳት በመፈለግ ፈሊጦችን ፈሊጣዊ ባልሆኑ ቃላት የመተካት አዝማሚያ ስለሚኖር ታላሚ ቋንቋን በመልመድ ላይ ያለ ሰው ለፈሊጦች የመጋለጥ እድሉ ጠባብ ሊሆን ይችላል። ይህ ሁኔታ ለፈሊጥ እውቀት መዳበር እንቅፋት እንደሚሆን የተለያዩ ምሁራንን ዋቢ በማድረግ Irujo(1986.b) ይገልጻል።

ሶስተኛው ችግር አፍ በተፈታበትና በታላሚ ቋንቋ ውስጥ ያሉ የተወሰኑ ፈሊጦች መተካካት መቻልን መሰረት በማድረግ የአንደኛውን ቋንቋ ፈሊጥ ቃል በቃል በመተርጎም ለመጠቀም ከመሞከር የሚመነጭ ነው። ለምሳሌ የኦሮምኛው "Sinbira masqalaa" ወደ አማርኛ ቃል በቃል ተተርጉሞ "የመስቀል ወፍ" ቢባል፣ በሁለቱም ቋንቋዎች ተመሳሳይ ፈሊጣዊ ፍቺ ይኖረዋል። በተመሳሳይ መንገድ "harree qoraaniinbaddee" ማገዶ ተጭና የጠፋች አህያ "ቢባል ለአማርኛ ተናጋሪ ምንም ፈሊጣዊ ባህርይ አይኖረውም። ወይም የኦሮምኛ አፈፈት የራሱን ቋንቋ ፈሊጥ ቃላቱን በተናጠል የሚተኩ የአማርኛ ቋንቋ ቃላት በማወቁ በፈሊጥነታቸው ሊጠቀም ቢሞክር

የአጠቃቀም ስህተት ሊፈጠር ይችላል። ይህንን ችግር ለመቅረፍ የመማሪያ መፃሕፍት አስፈላጊ የሆኑ የታላላቅ ቋንቋ ፈላጊዎችን ይዘው መገኘት እንዳለባቸው Irujo (1986.b) ይመክራሉ።

2.1.2. የቃላት ትምህርት አስፈላጊነት

በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ የቃላት እውቀት ቁልፍ ሚና ይጫወታል። በዚህም ምክንያት በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት ሂደት ውስጥ ለቃላት ትኩረት መሰጠት እንዳለበት ምሁራን ይናገራሉ። ከነዚህም ውስጥ Candlin(1988 vii) "የቃላት ጥናት በቋንቋ መማር ማስተማር ሂደት ውስጥ እንብርተ ጉዳይ ነው" ይላሉ። ሌላውም የቃላትን ወሳኝነት ሲገልፁ "የቋንቋ መዋቅር (structure) የቋንቋን አፅም የሚፈጥር ከሆነ መሰረታዊ ብልቶቹና ስጋው የሚደራጀው ከቃላት ነው" (Harmer, 1991:153) ይላሉ።

ከነዚህ ምሁራን አባባል መረዳት የሚቻለው በተወሰነ ቋንቋ የመግባባት ሂደት ውስጥ የቃላት እውቀት ቁልፍ ሚና ያለው መሆኑን ነው። የቃላት እውቀትን ሚና ከሰጠው እውቀት ጋር በማነፃፀር የላቀ መሆኑን የሚገልፀው የምሁራን አባባልም ይኸንኑ ሚናውን የሚያሳይ ነው። ከዚህ አንፃር Wallace (1982:9) "የአንድ ቋንቋ ስርዓት እንዴት እንደሚሰራ በጥሩ ሁኔታ ማወቅ እየተቻለ በቋንቋው ለመግባባት የሚያስችል እውቀት ላይኖር ይችላል። የምንፈልጋቸው ቃላት የሚኖሩን ከሆነ ግን ብዙውን ጊዜ እንደነገሩም ቢሆን በቋንቋው መግባባት ይቻላል" ሲሉ። Harmer(1991: 153) ደግሞ "ቃላት መጠቀም እስካልተቻለ ድረስ የቋንቋን ሰዎች መዋቅር ማቀናበር መቻል ብቻውን መልዕክት ለማስተላለፍ አያበቃም" ይላሉ። ይኸንኑ ሀሳብ Avila and Sadoski (1996), McCarthy (1990) እና Scrivener (1994) ይጋራሉ።

ከነዚህ ምሁራን አገላለፅ የምንገነዘበው የቃላት እውቀት በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ ያለው ሚና ከፍተኛ መሆኑን ነው። በመሆኑም በሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት

ውስጥ ለቃላት የሚገባውን ትኩረት መስጠትና ለተግባራት የሚያበቃ የቃላት ትምህርት ማቅረብ እንደሚገባ መረዳት ይቻላል።

ለተግባራት የሚያበቃ የቃላት ትምህርት ለማቅረብ ከሚረዱ መሳሪያዎች ውስጥ የመማሪያ መፅሀፍ አንዱ እንደሆነ ቀደም ሲል ለመግለፅ ተሞክሯል። በተጨማሪም Hatch and Brown (1995)ን ይመለከቷል። በዚህ መሳሪያነቱ ለተግባራት ትምህርት መደብ ሊያበቁ የሚችሉ ቃላትን አቀናጅቶ ለማቅረብ እንደሚያስችል ይታመናል። ከዚህ አንጻር ለተግባራት ሊያበቁ የሚችሉ ቃላትን እንዴት አቀናጅቶ መያዝ አለበት ለሚለው መልስ ሊሆኑ የሚችሉ ሀሳቦችን ከተለያዩ ምሁራን ማግኘት ይቻላል።

ከነዚህ ውስጥ የቃላትን ዝርዝር ማጥናት ለጥሩ የታላሚ ቋንቋ ተግባራት እውቀት ሊያበቃ እንደማይችል የሚገልፁት ተጠቃሾች ናቸው። ይኸንኑ በማስመልከት Cornu (1979:263) "ቃላትን ማስተማር ተማሪው የቃላትን ዝርዝር እንዲያውቅ ማድረግ ተደርጎ መታየት የለበትም" ሲሉ፡ "… ቃላትን መማር የቃላትን ዝርዝር ከማስታወስ በላይ ነው" በማለት Wallace (1982:13) ይናገራሉ። ከነዚህ ምሁራዊ አባባሎች የምንረዳው የቃላትን ዝርዝር ለትምህርት ማቅረብ ለቃላት እውቀት ብሎም የታላሚ ቋንቋ ተጠቃሚ ለመሆን የሚያበቃ መሆኑን ነው። ስለዚህ ታላሚ ቋንቋን በመማር ሂደት ውስጥ የቃላት ትምህርት በውስጡ ሁለት ጉዳዮችን (Cornu,1979) ማካተት አለበት። አንደኛው ለትምህርት የሚቀርቡትን ቃላት ትክክለኛና ጥልቅ ፍቺ ማስለየት ሲሆን ሁለተኛው በትምህርትነት የቀረቡት ከተማሪው ተዋህዶ እንዲቆዩ ማስቻል ነው።

አንደኛው አባባል በትምህርትነት የሚቀርቡትን ቃል በተገቢው መንገድ ማፍለቅ መቻልን ሲያመለክት ሁለተኛው ደግሞ ቃላቱ አይረቤ ሆነው በአጠቃቀም ሂደት ውስጥ ቆም ብሎ ማሰላሰልን ሳይጠይቅ አስታውሶ መጠቀም መቻልን የሚመለከት ነው። አይረቤነትን በሚመለከት ከቃላት ትምህርት አደረጃጀት አንጻር ወደፊት ስለምንመለከተው ለአሁን በአንደኛው ተራ ቁጥር የተነሳውን ዘርዘር አድርገን ለመመልከት እንሞክር።

ፈ በምሁራ ጠቅለል ተደርጎ እንደተጠቆመው በታላሚ ቋንቋ በሚገባ ለመግባባት እንዲቻል የቃላትን ፍቺ ማወቅ ይጠይቃል። እንዲህ ሲባል ተማሪው የቃላትን ፍቺ በመለየት የሚነገረውን በትክክል ለመረዳትና ተናግሮ ለማስረዳት የሚያስችል የቃላት እውቀት ሊኖረው ይገባል ለማለት ነው።

ፊ ብቁ የታላሚ ቋንቋ ቃላት እውቀት ባለቤት ለመሆን የተማሪውን የቀድሞ እውቀት ያገናዘበ የቃላት ትምህርት ይዘት ሊኖር ይገባል። ይህም ይዘት የቃላትን ንብት (pronunciation)፣ የንግግርና የዕህፈት ቅርፅ እንዲሁም ፍቺ መለየት የሚያስችል መሆን እንዳለበት (Ur, 1996) ይገለጻል። እነዚህ የቃላት ትምህርት ይዘቶች ዘርዘር ተደርገው በተናጠል መታየት ስላለባቸው ስለማንነታቸውና በመማር ሂደት ውስጥ ስላላቸው ሚና ቀጥሎ ለመቃኘት ይሞክራል።

በዚህ መሰረት ንብትን በማስቀደም የተወሰኑትን ለመቃኘት ይጣራል። በቃላት ትምህርት ውስጥ ተማሪው የሚናገረው ቃል የታላሚው ቋንቋ ብቁ እውቀት ባለው ሰው በሚገባ መደመጥ እንዲችል የቋንቋው ቃላት ተገቢ የንብት ችሎታ ሊኖረው ይገባል። እንዲህ ማለት የግድ አፈፈት አክል ንብት ይኖራል ማለት አይደለም። ባንጻሩ ለአፈፈት የቀረበና የተባለውን የቋንቋው እውቀት ያለው ሊገነዘበው በሚችል ንብት መነገር አለበት ለማለት ነው። በተገቢ ንብት ያልቀረበ ቃል የመልዕክት በትክክል አለመተላለፍን ሊያመጣ ይችላል። ለምሳሌ በአሮምኛ አፉን የፈታና በሳድስና በሳልስ ደምዖች ልዩነት ላይ በቂ ልምምድ የሌለው ሰው በ "ስመጣ"ና "ሲመጣ" መካከል ያለውን የንብት ልዩነት በትክክል በሚያመለክት ንብት ላይናገር ይችላል። በዚህም ምክንያት የመልእክት መዛባት ሊከሰት ይችላል። ስለሆነም የንብት ትምህርት የታላሚ ቋንቋ ቃላትን በመማር ሂደት ውስጥ አስፈላጊ ይሆናል።

ፈ በታላሚ ቋንቋ ለመግባባት እንዲቻል ሌላው መታወቅ ያለበት የቃላት ትክክለኛ የዕህፈትና የንግግር ቅርፅ ነው። ተማሪው የቃላቱን ትክክለኛ ቅርፅ ጠብቆ በንግግርም

ሆነ በፅሁፈት መልእክት ማስተላለፍ መቻል አለበት። ይኸንን በትክክል ለመወጣት ቃላቱን በምን ሁኔታ ምን አይነት ቅርፅ እንደሚይዙ ማወቅ መቻል ያስፈልጋል። ለዚህ እውቀት መዳበር የቃላትን አመሰራረት (Word formation) ማወቅ ጠቀሜታ አለው። "የቃላት አመሰራረት ማለት ቃላት እንዴት እንደሚነገሩና እንደሚጻፉ እንዲሁም እንዴት ቅርፃቸውን እንደሚለዩውጡ ማወቅ ነው" (Harmer, 1991:157)። ይኸንን እውቀት ለመላበስ የቃላትን የቅጥያ አጨማመር ማወቅ ይጠይቃል።

የቅጥያ አጨማመር ማወቅ ያስፈልጋል ሲባል ቃላቱ በተወሰነ አጠቃቀም በእንዴት አይነት ፊደል እንደሚጻፉና እንዴት እንደሚነበቡ መታወቅ ያለበት መሆኑን ያስገነዝባል። የታላላቅን ቋንቋ ትክክለኛ ቅርፅ ጠብቆ ለመጻፍም ሆነ ለመናገር የቅጥያ አጨማመር ስርአት ማወቅ ጠቀሜታ አለው። በመሆኑም የቃላትን የቅጥያ አጨማመር ሊያስገነዝብ የሚችል የቃላት ትምህርት ይዘት መቅረብ እንዳለበት ይታመናል። የቃላት የቅጥያ አጨማመር መታወቅ መቼ ምን አይነት ቅጥያ እንደሚጨመር ሊያስገነዝብ ይችላል። በተጨማሪም ከትምህርቱ ሊቀጠሉ ወይም ሊያስቀጥሉ የሚችሉ ቃላት ፍቺ እወቁያ ሊገኝ ይችላል። ይህም ሁኔታ በከፊል የማይታወቅ ቃል በሚያጋጥምበት ወቅት ፍቺውን ለመገመትና መልእክቱን ለመረዳት የሚያስችል እድል ሊፈጥር ይችላል። በመሆኑም በቃላት መማር ሂደት ውስጥ የቃላትን ቅርፅ መለየት የሚያስችል ትምህርት ተካቶ መቅረቡ አስፈላጊ ይሆናል። ስለዚህ የመማሪያ መግሰፍት የታላላቅ ቋንቋን ቃላት ቅርፅ መለየት የሚያስችሉ የትምህርት ይዘቶችን አካተው መገኘት እንዳለባቸው ይታመናል።

የቃላትን ንበትና ቅርፅ ማወቅ ብቻ ብቁ የቋንቋ ተጠቃሚ ሊያደርግ አይችልም፤ የቃላትን ፍቺ ማወቅም የግድ ነው። ምክንያቱም ለመልዕክት በትክክል መተላለፍ የቃላት ተገቢ ፍቺያቸውን ይዘው በተገቢ አገባብ ስራ ላይ መዋል አስፈላጊ ስለሆነ ነው። ተገቢ ፍቺያቸውን ጠብቆ ባግባቡ በቃላቱ ለመጠቀም ቃላቱ የተለያዩ ፍቺዎችን

ሊይዙ የሚችሉባቸውን እማራያዊ፣ ፍካሬያዊና የቃላት አብሮነት (collocation) አጠቃቀም ማወቅ አስፈላጊ ይሆናል።

የቃላት እማራያዊ ፍቺ ሲባል ቃላቱ በቀጥታ የቆሙለትን ፅንሰሀሳብ ለመጠቀም በሚያስችል ሁኔታ ስራ ላይ የሚውልበትን እሳቤ ይጠቁማል። ይኸንን Jackson (1988:50) በገሀዱ አለም ስላለና ስለምናውቀው ነገር ስንናገር ቶሎ በአእምሮአችን ገዢ የሚታዩን በቃልና በሚወክለው ነባራዊ ነገር መካከል ያለ ዝምድና አድርገው ይገልፁታል። በዚህ መሰረት እማራያዊ ፍቺ ሲባል ቃሉ ሲጠራ በፍጥነት ገዢ የሚታሰብን የቃሉ የገሀዱ አለም ቀጥተኛ ውክልና ነው ማለት ይቻላል። ለምሳሌ "በግ" ሲባል ቶሎ ገዢ በቋንቋው ተጠቃሚ ዘንድ ለታሰብ የሚችለው ፍቺ ከቤት እንስሳት አንዱ የሆነውና በተጠቀሰው ስም የቋንቋው ተጠቃሚ የሚያውቀው እንስሳ እንደሚሆን ይገመታል። የዚህ አይነቱ በነባራዊና በወካይ ቃል መካከል ያለው የፍቺ ግንኙነት ነው እማራያዊ ፍቺ የሚባለው።

ሌላው የቃላት የፍቺ ገፅታ ፍካሬ ነው። ይህ ፍቺ አንድ ቃል በእማራነቱ ከሚወክለው ነባራዊ ነገር ወይም ገሀዳዊ እውነታ ባህርይ በመነሳት ማህበረሰቡ ከገጠመኝ ወይም ከልምዱ አንፃር በተቀጥላነት የሚሰጠው ፍቺ ነው። ይህ የፍቺ አይነት የአዎንታ ወይም የአሉታ ስሜት ሊፈጥር የሚችል ነው (Ur, 1996)። ከእማራያዊ ፍቺ አንፃርም ሲታይ ፍቺውን ለመወሰን የሚያስችግርና የኢውሱንነት ባህርይ የሚታይበት ነው (Jackson, 1988)።

ይህንን የፍቺ ገፅታ አውሱን የሚያሰኘው ግላዊም መሆን መቻሉ ነው። ለምሳሌ መተሳሰብ የሰፈነበት በተሰብ ያለውና መናቆር የበዛበት በተሰብ ያለው ሰው "በተሰብ" የሚለው ቃል ተመሳሳይ ፍካሬያዊ ፍቺ ሊሰጠው አይችልም። ሁለቱም እንደየግል ገጠመኛቸው

በአዎንታኑ ወይም በአሉታኑ ይመለከቱታል። በተጨማሪም ከአንድ ትውልድ ወደሌላው በሚደረግ ሽግግር ሊያመጣ የሚችለው የፍቺ ለውጥ ከእማራያዊ ፍቺ አንፃር ፈጣን መሆኑ ፍቺውን ለመወሰን አዳጋች ያደርገዋል። በዚህና በመሰል ምክንያቶች ፍካሬያዊ ፍቺ ከእማራያዊ ፍቺ አንፃር ሲታይ አውሱን ነው ይባላል። ይኸንኑ የአፈጣጠኑን ግላዊነትና የፍቺውን አውሱንነት Jackson (1988:59) "አንድ ቃል የሚሰጠን ፍካሬያዊ ፍቺ ቃሉ ስለቆመለት ነባራዊ ነገር ያለን ልምድና ይኸው ነባራዊ ነገር በእምነታችንና በአስተሳሰባችን ውስጥ የሚይዘው ቦታ ነፀብራቅ ነው"።⁶ በማለት ይገልጻሉ። በመሆኑም እንደየግል ገጠመኛቶን አንድ ቃል ሊሰጠን የሚችለው ፍካሬያዊ ፍቺ ሊለያይ ይችላል።

የቃላት ፍካሬያዊ ፍቺ ከግላዊነት ሌላ ማህበረሰባዊ ገፅታም ሊይዝ የሚችል ይመስላል። ምክንያቱም እንደማህበረሰቡ መለያየት ሊያጭር የሚችለው ስሜት አሉታ ወይም አዎንታ ሊሆን ይችላል። ለምሳሌ በአማርኛ ቋንቋ ተናጋሪ ዘንድ "ውሻ" የሚለው ቃል በፍካሬያዊ ፍቺው አሉታዊ ስሜት እንደሚያጭር ይታወቃል። ይኸው ቃል በእንግሊዞች ዘንድ የታማኝነትና የእውነተኛ ንግድ መግለጫ ነው (Ur,1996)። ከዚህ መረዳት የሚቻለው የቃላትን እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ አውቆ ባግባቡ መጠቀም መቻል አለመቻል በተግባራት ላይ የካላ ተፅእኖ ያለው መሆኑን ነው። በመሆኑም በቃላት ትምህርት አቀራረብ ሂደት ውስጥ የቃላትን እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ ሊያስለይ የሚችል ይዘት ሊቀርብ እንደሚገባ ይታመናል።

የቃላት እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ እውቀት ያስፈልጋል ሲባል ቃላት ዝርዝር እየቀረቡ የተናጠል ፍቺያቸውን ማጥናት መልካም የቃላት ትምህርት አቀራረብ ነው ማለት አይደለም። የቃላት የተናጠል ፍቺ ጥናት የቃላቱን አጠቃቀም ሊያሳይ ካለመቻሉም በላይ የቃሉን ተገቢና ውሱን ፍቺ ለመጠቀም አያስችልም። በመሆኑም የቃላት ትምህርት አውዳዊ (contextual) መሆን እንዳለበት የተለያዩ ድርሳናት ያስገነዝባሉ። ትንሳኤ(1988)፣ ገዛኸኝ(1962)፣ Cornu (1979), Gairns and Redman

(1986), Harmer (1991), Martin (1984) እና ሌሎች የቃላት ትምህርት አውጃዊ መሆን ጠቀሜታን በአፅንኦት ይገልጻሉ። ለምሳሌ Cornu (1979:263) የሚከተለውን ይላሉ።

አንድ ቃል በንጥልነት፣ የተወሰነ ስርዓት ውስጥ ሳይገባ በትምህርትነት ይቅረብ ቢባል ቃሉ በተወሰነ አውድ ውስጥ ገብቶ ቢቀርብ ሊያሳይ የሚችለውን የፍቺ ውሳኔነት የማሳየት ብቃት አይኖረውም። በዚህም ምክንያት የአጠቃቀም ስህተት ሊፈጠር ይችላል።⁷

ከአባባሉ መረዳት እንደሚቻለው ቃላት እንዳገባቸው የተለያዩ ፍቺዎችን መያዝ ስለሚችሉ በአውድ ያልቀረበ የቃላት የተናጠል ፍቺ የቃሉን ውሳኔ ፍቺ መለየት አያስችልም። ለምሳሌ በአማርኛ "አፍ" የሚለው ቃል እንደአገባቡ "ፈርጅ" ፣ "ስለት" ፣ "ቋንቋ" ወዘተ (ዳኛቸው፣ 1977) የሚሉ ፍቺዎችን ሊይዝ ይችላል። እነዚህ ፍቺዎች ያለአውድ ለቃሉ ቢሰጡና በትምህርትነት ቢቀርቡ የቃሉን ፍቺ በውሳኔነት ለማሳየት ካለመቻላቸውም በላይ በምን ሁኔታ ውስጥ እነዚህን የተለያዩ ፍቺዎች ሊይዝ እንደሚችል አ.አፈ.ፈ.ቱን ለማስገንዘብ አያስችሉም። "በመሆኑም የቃላት ትምህርት በአውድ ተደግፎ የታላላቅን ቋንቋ ተናጋሪ ልምድ ጠብቆ እንደአፈ.ፈ.ቱ በቋንቋው ለመጠቀም በሚያስችል መንገድ መቅረብ ይታመናል። ይኸንኑ የማህበረሰቡን አጠቃቀም ለማስለየትና በተገቢው አውድ መጠቀም ለማስቻል የትምህርቱ አቀራረብ አውጃዊ መሆን አስፈላጊነት የሚያጠይቅ አይመስልም። ስለዚህ "በአውድ ውስጥ ለአንድ ጊዜ ብቻ እንኳን ለአንድ ቃል መጋለጥ ተማሪው ስለቃሉና ስለፍቺው የሚኖረውን እውቀት ለመጨመር ሊረዳው ይችላል"⁸ (Hatch and Brown, 1995:375) ከሚለውም የምንረዳው ሀቅ የጠቀሜታውን ከፍተኛነት ነው። በተጨማሪም "ቃላትን በአውድ መግር ዋናው የቃላት እውቀት የመጨመሪያ መንገድ ነው"⁹ (Nation and Coady, 1988:109) የሚለውና "አውድ... አንድ ቃል ሊኖሩት ከሚችሉት በርካታ ፍቺዎች ውስጥ በውሳኔ ፍቺዎች ላይ እንዲወሰን የማድርገያ መንገድ ተደርጎ መታየት አለበት"¹⁰ (Nilsen, 1976:99) የሚሉት የአውድን ጠቀሜታ የሚያሳዩ አገላለጾች ናቸው።

የቃላት ትምህርት አውጭ መሆን የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ከላይ የተጠቀሰው ብቻ አይደለም። የቃላት አብሮነትን ጠብቆ የመጠቀም ችሎታንም ያላብሳል። የቃላት አብሮነት (collocation) ማለት በመልእክት ማስተላለፍ ሂደት ውስጥ የአንድ ቃል ስራ ላይ መዋል ሌላ አብሮ የሚገባ ቃል የመፈለግ አዝማሚያ ነው። ይህ የአብሮነት ሁኔታ ካልተጠበቀ ተገቢው መልእክት የማይተላለፍበት አጋጣሚም ይኖራል። ለምሳሌ በአማርኛ መንገርን የሚጠቁሙ "አበሰረ" እና "አረዳ" የሚሉ ቃላት እንደቅደም ተከተላቸው ከመልካምና መጥፎ ወሬ መንገር ጋር የሚሄዱ ናቸው። ይህ ካልተጠበቀ የሚተላለፈው መልእክት ሊዛባ ይችላል። የዚህ አይነቱ የአብሮነት ባህርይ አሚታይባቸው የአማርኛ ቃላት ውስጥ ለአብነት ያህል እንጀራ ጋገረች፣ ዳቦ ደፋች፣ ጠላ ጠመቀች፣ ጠጅ ጣለች፣ አረቄ አወጣች የሚሉትን መጥቀስ ይቻላል።

የቃላት አብሮነትን ጠብቆ መልእክት ለማስተላለፍ የቃላትን አብሮነት ማወቅ ያስፈልጋል። የቃላትን አብሮነት አውቆ ወይም የትኛው ቃል ከየቱ ጋር እንደሚሄድ ተገንዝቦ በተገቢው አገባብ በመጠቀም መልዕክት ለማስተላለፍ እንዲቻል የቃላት ትምህርት አቀራረብ አውጭ መሆን ወሳኝነት አለው። ምክንያቱም የቃላትን አብሮነት መጠበቅ መቻል የቃላትን ተገቢ ፍቺ ጠብቆ ለመጠቀም ስለሚያስችል ነው።

ሌላው ከፍቺ ጋር የተያያዘና በቃላት ትምህርት ውስጥ ትኩረት ሊሰጠው የሚገባው የቃላትን ማህበራዊ አጠቃቀም የማወቅ ጉዳይ ነው። አንድን ሰው ብቁ የቋንቋ ተጠቃሚ ከሚያሰኙት ውስጥ የቃላትን ማህበራዊ አጠቃቀም ጠብቆ ለመልእክት ማስተላለፊያነት መጠቀም መቻል (Thornbury, 1997) አንዱ ነው። የቃላትን ማህበራዊ አጠቃቀም ባለማወቅ ቀጥታ ፍቺያቸውን በማሰብ ብቻ ስራ ላይ እንዲውሉ ቢደረግ የተለያዩ ስሜቶችን ሊያጭሩ ይችላሉ። ለምሳሌ በአማርኛ ቋንቋ "አንቺታ"ን ለተባለቱ መጠቀም፣ እንደሚነገርበት አውድ ሁኔታ ቀረቤታንና በእድሜ መመሳሰልን፣ አንዱ ለሌላው ያለውን ፍቅር ወይም ንቀትን ለማመልከት ሊውል ይችላል። በመሆኑም መቼ ከማን ጋር በምን ሁኔታ ውስጥ እንዴት በቃላቱ መጠቀም እንደሚገባ አለማወቅ

የማይፈለግ ስሜት ሊፈጥር ይችላል። ስለዚህ ተገቢ የቃላት እውቀት ለማስጨበጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ የቃላቱን ማህበራዊ አጠቃቀም መለየት የሚያስችል መሆን እንዳለበት ይታመናል። የቃላት ትምህርት አቀራረብ አውዳዊ መሆንም የቃላቱን ፍቺያዊም ሆነ አጠቃቀማዊ ባህርይ ስለሚያሳይ ነው በአስፈላጊነቱ የሚጠቀሰው።

ባጠቃላይ በቋንቋ በሚገባ ለመግባባት በቂ የቃላት እውቀት እንደሚያስፈልግ ከላይ ለመጥቀስ ተሞክሯል። በቂ የቃላትም ቋንቋ ቃላት ያውቃል ለመባል የሚያበቁ ጉዳዮችንም ለመጠቃቀስ ተሞክሯል። እነዚህን ያውቃል ለመባል የሚያበቁ ነጥቦችን Wallace (1982:27) ሲዘረዝሩ፦

1. የንግግር ወይም የፅህፈት ቅርፁን መለየት ከተቻለ
2. በሚፈለግበት ጊዜ ማስታወስ ከተቻለ
3. ከተገቢው ፅንሰሀሳብ ወይም ቁስ ጋር ማዛመድ ከተቻለ
4. ተገቢውን ሰዋስዋዊ ቅርፅ በመጠበቅ መጠቀም ከተቻለ
5. በንግግር ጊዜ ሊደመጥ በሚችል ንቦት መናገር ከተቻለ
6. በፅህፈት ጊዜ በተገቢው ፊደላት ማስፈረጅ ከተቻለ
7. የቃላት አብሮነትን በመጠበቅ መጠቀም ከተቻለ
8. ተገቢውን የመደበኛነት ደረጃ ጠብቆ መጠቀም ከተቻለ
9. የቃላትን እማራያዊና ፍካሬያዊ ፍቺ መገንዘብ ከተቻለ¹¹

በማለት ይናገራሉ።

ቀደም ሲል ከተጠቀሰውም ሆነ Wallace በዝርዝር ካስቀመጡት መረዳት እንደሚቻለው ጥሩ የቃላትም ቋንቋ ተጠቃሚ ለመሆን ስለ ቃላት የተዘረዘሩትን ባህርያት ማሟላት ያስፈልጋል። ስለዚህ እነዚህን የቃላት እውቀት ባህርያት ለመላበስ የሚያበቁ የቃላት ትምህርት ይዘቶች በትምህርትነት መቅረብ እንዳለባቸው ይታመናል። እነዚህ ይዘቶች እንዴት ተመርጠው ይቅረቡ የሚለው ቀጥሎ የሚታይ ይሆናል።

2.2. የቃላት ትምህርት ይዘት የመምረጫ መስፈርት

ትምህርት የሚቀሰምበትን መንገድ መደበኛና ኢመደበኛ ብሎ መክፈል ይቻላል። ኢመደበኛ ትምህርት ባጋጣሚ ከገጠመኝ እውቀት የሚቀሰምበት ሲሆን መደበኛው ግን ሆነ ትበሎ አንዳች ውጤት ለማስገኘት በእቅድ የሚከናወን ተግባር ነው። ይህም ባህርይው ከኢመደበኛው ይለዩዋል። በእቅድ የሚከናወን በመሆኑም ከግብ እንዲያደርስ የሚጠበቅበት አላማም እንደሚኖረው ይገመታል። የታቀደለትን አላማ ከግብ እንዲያደርስ ለስኬታማነቱ የሚረዱት ይዘቶች ሊመረጡለት ይገባል። የተመረጡትም ይዘቶች የተፈለገውን ውጤት እንዲያስገኙ ሊደራጁና የአቀራረብ ቅደም ተከተል ሊበጅላቸው ይገባል። በመሆኑም ነው "ማንኛውም የተወሰነ እውቀት ወይም ክህሎት ለማስጨበጥ የታለመ የማስተማር መርሀግብር በመርሀ ላይ የተመሰረተ የማስተማሪያ መሳሪያዎች ወይም ክንዋኔዎች የመምረጫና የማደራጃ ሂደት ማካተት አለበት"¹² (Anderson and Lynch, 1991:44) የሚባለው።

ቋንቋም በመደበኛነት መቅረብ ከሚገባቸው የትምህርት ዘርፎች አንዱ አንደመሆኑ መጠን የትምህርት ይዘት መምረጥና ማደራጀት ያስፈልገዋል። ይዘቱን ለመምረጥና ለማደራጀት ደግሞ ትምህርቱ የሚሰጥበት ሁኔታ በአፍ መፍቻነት፣ በሁለተኛነት ወይም በውጪ ቋንቋነት መሆኑ መለየት አለበት። የዚህ መለየት የተማሪውን ማንነትና ስለቋንቋው ያለውን ግንዛቤ ለማወቅ ይረዳል። ከዚህም በመነሳት ከሚፈለገው አላማ አንጻር ሊቀርብለት የሚገባውን ይዘት ለመወሰን ያስችላል።

በዚህ መሰረት አንድን ቋንቋ ለተግባራትም ሆነ ለተለዩ ግልጋሎት በሁለተኛነት ለሚማር ተማሪ የፈለገውን አላማ ለማሳካት የሚያስችሉት የተለያዩ የቋንቋ ትምህርት ይዘቶች ሊመረጡለት ይገባል። ከዚህ ውስጥ ቃላት ግንባር ቀደም ተጠቃሾች ናቸው። ምክንያቱም ቀደም ብሎ እንደተጠቀሰው በቋንቋ እውቀት ውስጥ ቃላት የሚጫወቱት ሚና የላቀ ነውና።

በቋንቋ እውቀት ውስጥ የቃላት ሚና የላቀ ይሁን እንጂ የአንድን ቋንቋ ቃላት ባንድ ጊዜና ሁሉንም ቃላት አቅርቦ ማስጠናት ስለማይቻል መምረጥ አስፈላጊ ይሆናል። ከምርጫ አስፈላጊነት አንጻር የሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ የታላሚ ቋንቋ እውቀት ኖሮት መልእክት ለመስጠትም ሆነ ለመቀበል ብቁ እንዲሆን የትኞቹ ቃላት በቅድሚያ ሊቀርቡለት እንደሚገባ መወሰን መቻል ያስፈልጋል። በዚህ ላይ ውሳኔ መስጠቱ ቀላል እንደማይሆን ይገመታል። ለዚህም ነው "በመማሪያ መሳሪያዎች ዝግጅት ሂደት ውስጥ የትኞቹ ቃላት ለተማሪዎቹ በመሰረታዊነት እንደሚያስፈልጉ መወሰን ዋና ጉዳይ ነው" (Hatch and Brown, 1995:405) የሚሉት። የዋናነቱን ያህልም አስፈላጊዎቹን ለመለየትና እንደአስፈላጊነታቸው ቅደም ተከተል ለማቅረብ ተጨባጭ የሆነ የመምረጫ መስፈርት ያስፈልጋል።

ከአስፈላጊነቱ በመነሳት ምሁራን የተለያዩ የመምረጫ መስፈርቶችን አስቀምጠዋል። ከነዚህ ውስጥ Gairns and Redman, (1986:57-64) የቃላት የድግግሞሽ መጠንን (frequency)፣ ባህላዊ ተላውጦን (cultural factors)፣ የተማሪውን ፍላጎትና የብስለት ደረጃ (Need and level) እና የቃላቱን አስፈላጊነት (expediency) ከግምት በማስገባት ተፈላጊዎችን መምረጥ እንደሚቻል ያስረዳሉ። Harmer (1991:154-56) በበኩላቸው እላይ ከተጠቀሱት በተጨማሪ የቃላትን የፍቺ ሽፋን (coverage) እና የቃላትን ረቂቅነትና ጉልህነት ከግምት ማስገባት እንደሚያስፈልግ ይጠቁማሉ። McCarthy (1990:79-90) ደግሞ ከተጠቀሱት የተለየ ተስተማሪነትን (learnability) በመጨመር የመምረጫ መስፈርቶችን ይዘረዝራሉ። እነዚህን መስፈርቶች ከሚያነሱባቸው ነጥቦች አንጻር አንዱ በሌላኛው ውስጥ ሊካተቱ ስለሚችሉ የቃላት የድግግሞሽ መጠን፣ ተስተማሪነት፣ የተማሪው ፍላጎትና የቃላት ጉልህነትና ረቂቅነት በሚሉ ንዑሳን ክፍሎች መደብ ማየት ይቻላል። በዚህ መሰረት በቅደም ተከተል ስለምንነታቸውና እንዴት ስራ ላይ እንደሚውሉ ለማየት ይሞከራል።

2.2.1. የቃላት የድግግሞሽ መጠን (frequency)

የቃላት የድግግሞሽ መጠን ማለት የተለያዩ ቴክስቶችን በመውሰድ የተወሰነ ቃል በተደጋጋሚ የተከሰተበትን ቁጥር በመለየት የተደጋጋሚነቱ መጠን የሚገለጸበት ነው። ይህ ቆጠራ ይበልጥ በተደጋጋሚነት ሊያጋጥሙ የሚችሉትን ቃላት ለመለየት ያስችላል። የተዘውታሪዎቹ መለየት ተዘውታሪዎቹን በቅድሚያ በትምህርትነት ለማቅረብ ያስችላል። የይበልጥ ተዘውታሪዎቹ ቃላት በቅድሚያ በትምህርትነት መቅረብ በአጠቃቀም ሂደት ውስጥ በተደጋጋሚነት ከሚገጠማቸው አንጻር የተማሪውን የታላላቅ ቋንቋ እውቀት ሊያፋጥኑ እንደሚችሉ በምሁራን (Harlech-Jones, 1983; Hatch and Brown, 1995) ይገለጻል። ይበልጥ በተደጋጋሚነት ሊያጋጥሙ የሚችሉትን በሚገባ ማወቅ መጠቀም በሚያስፈልግበት ሁኔታ ሁሉ ከሌሎች የበለጠ ሊያጋጥሙ ስለሚችሉ በታላላቅ ቋንቋ የመግባባት እድልን ሊያሰፉ እንደሚችሉ ይታመናል።

የቃላት ቆጠራው ሲካሄድ ለትምህርትነት መቅረብ ያለባቸውን ለመለየት ሌሎች አብረው መታየት ያለባቸው ጉዳዮችም እንዳሉ ይታመናል። ከነዚህ ውስጥ ቆጠራው የሚካሄድበት ቴክስት ውስጥ የቀረበው ይዘት አንዱ ነው። ይዘቱ በተወሰነ ሙያ ላይ የሚያተኩር ከሆነ በቆጠራው ከፍተኛውን የተደጋጋሚነት ቁጥር የሚይዙት ሙያውን የሚመለከቱ ቃላት ናቸው። በተለያዩ ሙያዎች ላይ የተካሄዱ ቆጠራዎች በነፃዕና የሙያዎቹ ቃላት ከፍተኛውን ቁጥር እንደሚይዙ ይገመታል። በእንዲህ አይነት አጋጣሚ በየቆጠራዎቹ የሚገኘው ውጤት ተመሳሳይ የተደጋጋሚነት ደረጃ የሚያሳይ ሊሆን አይችልም። በዚህን ጊዜ በየትኛው ቆጠራ የተካሄደው መወሰድ እንዳለበት ለመወሰን ሊቸግር ይችላል።

ይሁን እንጂ ከሚቀርበው ትምህርት አላማ አንጻር ይበልጥ ተፈላጊ የሆኑ ቃላት በተደጋጋሚነት ደረጃቸው ከፍ ብለው የተገኙበት ቆጠራ በተገቢ አማራጭነቱ በወሰድ እንደሚሻል ይታመናል። ለምሳሌ የቋንቋ ትምህርቱ የሚሰጠው ተግባባይ ብቃት

ለማምጣት ቢሆን፤ በተገቢ አማራጭነቱ መወሰድ ያለበት በማናቸውም ጉዳይ ውስጥ ሊያጋጥሙ የሚችሉ ቃላት በተደጋጋሚነት ቆጠራው የቅድሚያውን ቦታ የያዙ ቃላት ያሉበት ቢሆን ይመረጣል። ስለዚህ የቃላት የድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ሲካሄድ፤ ቴክስት መመረጥ ያለበት ሊሰጥ ከታሰበው ትምህርት አላማ አንፃር መሆን እንደሚኖርበት ይታመናል።

በአመራረጥ ሂደት ውስጥ ለቆጠራ የቀረቡ ቴክስቶችና የቀረቡበት ሙያ በአመራረጥ ላይ ጫና እንዳላቸው ሁሉ ቆጠራው የተካሄደበት ጊዜም የራሱ ጫና ማሳደር ይችላል። ምክንያቱ በተለያዩ አጋጣሚዎች ቃላት ፍቺያቸውን ሊያሰፉ ወይም ሊለውጡ ስለሚችሉ ባንድ ወቅት ይበልጥ ተዘውታሪ የነበሩት ቃላት ተዘውታሪነታቸው ሊቀንስ ወይም ተዘውታሪ ያልነበሩ ተዘውታሪ ሊሆኑ ይችላሉ። በዚህ ምክንያት ባንድ ወቅት የተካሄደ የቃላት የድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ከተወሰኑ አመታት በኋላ ለሚካሄድ የቃላት መረጣ የመምረጫ አማራጭ ሆኖ ሳይገለግል ይችላል።

በሌላ በኩል ቃላት በተዘውታሪነታቸው ደረጃ ብቻ ለትመህርት ይቅረቡ ቢባል ከተማሪው አንፃር ይበልጥ ተፈላጊ የሆኑና በድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ዝቅተኛውን ደረጃ የሚይዙት ላይቀርቡ ነው። ይህ ደግሞ በመማር ማስተማር አውድ ውስጥ ስራ ላይ የሚውሉ እንደ እርሳስ፣ ደብተር፣ የቤት ስራ፣ መልመጃ ወዘተ. ያሉ ቃላትን እንዳይመረጡ ሊያደርግ ነው። ይኸንን የቃላት የድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ድክመት ለመቅረፍ የቃላቱ አስፈላጊነት አብሮ መታየት ይኖርበታል። በዚህ ሁኔታ የመምረጫ መስፈርቶቹ እርስ በርስ እየተደጋገፉ ተገቢ ቃላትን ለመምረጥ ሊውሉ ይችላሉ።

እዚህ ላይ በሀገራችን የተካሄደ የአማርኛ ቋንቋ ቃላት የድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ባይጋጥምም ቢኖር ሊያበረክት የሚችለውን ጠቀሜታ መገመት ይቻላል። ምክንያቱም በተደጋጋሚነት ሊያጋጥሙ የሚችሉ ቃላትን ለማወቅ ከማስቻሉም በላይ በተደጋጋሚነት ደረጃቸው የትኞቹ ይበልጥ ተዘውታሪ እንደሆኑ ለማወቅ ያስችል ነበርና። ይህ ሁኔታ ደግሞ ቋንቋውን በሁለተኛ ቋንቋነት ለሚማሩ ተማሪዎች ይበልጥ አስፈላጊ ሊሆኑ

የሚችሉትን ቃላት የመምረጥ ስራን ያቀለው ነበር። በተጨማሪም እንደተማሪዎቹ የእውቀት ደረጃ አስፈላጊዎቹን ቃላት በማደራጀት ከፋፍሎ በደረጃ የማቅረብ ስራን ያቀላል። በዚህም ምክንያት "የቃላት የድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ለመርሀ ትምህርት ነጻፊዎችና ለመማሪያ መሳሪያ ፀሀፊዎች መሰረታዊ መሳሪያ ነው" ¹⁴ (Harlech-Jones, 1983:69) ይባላል። ስለዚህም በቃላት መማር ማስተማር ሂደት ውስጥ ተፈላጊዎቹን ቃላት መርጦ በመማሪያ መጻሕፍት ውስጥ አደረጃጀቱ ለማቅረብ የሚኖረው አስተዋፅኦ ከፍተኛ እንደሚሆን ይታመናል።

2.2.2. የቃላት ተስተማሪነት

የቃላት ተስተማሪነት ማለት በመማር ሂደት ውስጥ የቃላት ክብደትና ቅለት የሚመለከት ነው። ቃላት በትምህርት ይዘትነት ሲመረጡ በሚሚረው አካል ላይ ከሚኖራቸው የመማር ጫና አንጻርም እየተፈተሹ መሆን እንዳለበት በምሁራን ይመከራል (McCarthy, 1990)። በተጨማሪም ከቃላት የድግግሞሽ መጠንም ጋር ተያያዥነት እንዳለው ይገለጻል። ይኸውም ተዘውታሪዎቹ ቃላት በተደጋጋሚነት ሊያጋጥሙ በመቻላቸው ለመማር ሊቀሉ እንደሚችሉ ስለሚገመት ነው።

ከቃላት የድግግሞሽ መጠን ጋር ግንኙነት ይኑረው እንጂ ተስተማሪነት በድግግሞሽ መጠን ብቻም አይወሰንም፤ ሌሎችም ጉዳዮች አሉ። ለምሳሌ በታላሚ ቋንቋ ውስጥ በሚኖር ስነ-ምግባር (phonological) ባህርይ፣ በታላሚና በተማሪው አፍ መፍቻ ቋንቋ መካከል ሊኖር የሚችል መመሳሰልና ቃላቱ የሚወክሉት ፅንሰሀሳብ ከተማሪው ልምድ የራቀ መሆን በቃላት ተስተማሪነት ላይ ጫና ያላቸው ጉዳዮች እንደሆኑ ይገለጻል (McCarthy, 1990)።

ከስነ-ምግባር ባህርይ ከሚመነጨ የቃላት ክብደቶች ውስጥ በታላሚ ቋንቋ ያሉና በተማሪው አፍ መፍቻ ቋንቋ የሌሉ ድምፆች በቃላት ውስጥ ሊያጋጥሙ መቻላቸው አንዱ ነው። ይህም ሁኔታ ተማሪዎቹን የንበት ችግር እንዲገጥማቸው ምክንያት

እንደሚሆን ይገመታል። በዚህም የቃላት መማር ክብደት ሊፈጠር ይችላል። በቃላት ውስጥ ድምፆች የሚቀናጁበት መንገድ ሌላው የቃላት መማር ክብደት ሊፈጠር የሚችልበት ስነ-ምግባር ባህርይ ነው። በድምፅ አቀናጃጀት ውስጥ በቃል መጀመሪያ መካከል ወይም መጨረሻ የተናገሩ ክትትሎች የማይፈቅዱ ቋንቋዎች አሉ። ክትትሎች በሚፈቀድበትም ቢሆን የተናገሩዎቹ ቁጥር ውሱን የሚሆንበት ሁኔታ አለ። ለምሳሌ አማርኛ በቃል መጀመሪያ የተናገሩ ክትትሎች አይፈቅድም። ክትትሎች በሚፈቀድበትም ቢሆን ከሁለት በላይ ሊከታተሉ አይችሉም (ባዮ፣ 1987፣ ጌታሁን፣ 1990)። እነዚህ በአማርኛ የማይፈቀዱ ባህርያት የሚፈቀዱበትን ቋንቋ የሚማር የአማርኛ አፈፈት የንበት ችግር እንደሚገጥመው ይታወቃል። ይህም ሁኔታ በቃላት ተስተማሪነት ላይ ተፅእኖ እንዳለው ይታመናል።

እንግሊዝኛን በሁለተኛ ቋንቋነት በሚማሩ ኢራናዊያን ላይ የተካሄደ አንድ ጥናትም ያሳየው በታላሚና በተማሪው አፍ መፍቻ ቋንቋ መካከል የሚኖር ስነ-ምግባር መለያየት በንበት ላይ ጫና ያለው መሆኑን ነው። በጥናቱም የተገለፁት የንበት ችግር መንስኤዎች ሶስት ናቸው። እነሱም፦

- ሀ. በአፍ መፍቻ ቋንቋቸው ውስጥ የአንዳንድ የእንግሊዝኛ ድምፆች አለመኖር
- ለ. አንዳንድ ፊደላት በእንግሊዝኛ ቋንቋ ቃላት ውስጥ እየተፃፉ ለምን እንደማይነበቡ አለማወቃቸው
- ሐ. ቋንቋቸው በተናገሩ ክትትሎች የማይጀምር በመሆኑ በተናገሩ ክትትሎች የሚጀምሩ ቃላት ሲያጋጥሟቸው¹⁵ እንደሆነ Mirhassani(1983:320) ይጠቅሳሉ።

ከተጠቀሱት ውስጥ በተራቁጥር "ለ" የቀረበው አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት የሚማሩትን የሚገጥም ችግር እንደማይሆን ይታመናል። ምክንያቱም በአማርኛ ስርዓተ ፅህፈት ውስጥ ተፅፈው የማይነበቡ ስለሌሉ ነው።

እነዚህ ስነ-ምግባር ጉዳዮች የቃላት ትምህርትን ሊያከብዱ የሚችሉ ቢሆንም ይህ ባህርይ የሚታዩባቸው ቃላት በትምህርትነት መቅረብ የለባቸውም የሚል እምነት የለም። ባንፃሩ ሊኖሩ የሚችሉ ችግሮችን በመገንዘብ የሚቀረፉበትን መንገድ ማመቻቸት ተገቢ እንደሚሆን ይታመናል።

ሌላው በቃላት ተስተማሪነት ላይ ጫና እንደሚኖረው የሚገመተው በተማሪው አፍመፍቻና በታላሚ ቋንቋ ውስጥ ተመሳሳይና አስተኔ ተመሳሳይ (false friends) ቃላት ሊኖሩ መቻላቸው ነው። ተመሳሳይ ሲባል በቅርባቸው ተቀራራቢ የሆኑና በፍቺ የሚመሳሰሉ ቃላትን ይመለከታል። አስተኔ ተመሳሳይ ሲባል ደግሞ በቅርባቸው ከተማሪው አፍ መፍቻ ቋንቋ ቃል ጋር የሚቀራረቡና በፍቺያቸው የሚለዩትን ይመለከታል። ተመሳሳይ ቃላት ትምህርቱን ያቀሉታል። ምክንያቱም ተማሪው በራሱ ቋንቋ ውስጥ ከቃላቱ ቅርፅና ፍቺ ጋር ስለሚተዋወቅ የመረዳት ችግር አይገጥመውም። ባንፃሩ አስተኔ ተመሳሳይ ቃላት የመማር ክብደት እንደሚፈጥሩ ይገመታል። ምክንያቱም የቅርፅ ተመሳሰሎው የፍቺ ተመሳሰሎንም የሚያስከትል እየመሰለው በአፍ መፍቻው የሚያውቀውን ፍቺ እየሰጠው ሊሳሳት ስለሚችል ነው።

ከዚህ ጋር በተያያዘ Irujo (1986.a) በእስፓንኛ አፋቸውን በፈቱና እንግሊዝኛን በሁለተኛ ቋንቋነት በሚማሩ አስራ ሁለት የቪንዘ-ዌላ ተማሪዎች ላይ ጥናት አካሂደዋል። የጥናቱ አላማ የተማሪዎቹ የአፍ መፍቻ ቋንቋ ሽግግር (transfer) የታላሚ ቋንቋ ፈሊጦችን ለመገንዘብም ሆነ ለማፍለቅ ይረዳ እንደሆነ ማረጋገጥ ነው። ስላለው አስተዋፅኦ ለማወቅ የተመረጠው መንገድ አስራ አምስት ከእስፓንኛ ጋር አንድ አይነት (identical) እና አስራ አምስት ተመሳሳይ (similar) የሆኑ። እንዲሁም አስራ አምስት ከእስፓንኛ የተለዩ በድምሩ አርባ አምስት የእንግሊዝኛ ፈሊጦችን በመስጠት ለፈሊጦቹ ትክክለኛ ነው ብለው የሚያምኑበትን ፍቺ እንዲሰጡና ወደ እስፓንኛ እንዲተረጉሙ በማድረግ ነው።

ከዚህም ጥናት በተገኘው ውጤት መሰረት በሁለቱም ቋንቋዎች አንድ አይነት የሆኑት ለመገንዘብም ሆነ ተገቢ ማብራሪያ ለመስጠት ቀለጥቸው ተገኝተዋል። ለተመሳሳዮቹም ቢሆን የሰጡት መልስ ለተገቢው የቀረበና ስለፈለገው ግንዛቤ እንዳላቸው የሚጠቁም ሆኖ ተገኝቷል። ይሁን እንጂ ተመሳሳዮቹን በሚመለከት የአፍ መፍቻ ቋንቋ ጣልቃ ገብነት (interference) ታይቶበታል። የተለያዩትን ፈሊጦች ግን ለመረዳት እንደተቸገሩ ታውቋል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው በተማሪው አፍ መፍቻና በታላሚ ቋንቋ መካከል የሚኖር መመሳሰል መማርን ሊያቀል እንደሚችል ነው። በመሆኑም በትምህርትነት የሚቀርቡ ቃላት ሲመረጡ የተስተማሪነታቸው ሁኔታም እየተጤነ መሆን እንዳለበት ልብ ይሏል።

ሌላው በቃላት ተስተማሪነት ላይ ጫና ያለው ጉዳይ በትምህርትነት የሚቀርቡት ቃላት የሚወክሉት ፅንሰሀሳብ ለተማሪው ገጠመኝ የቀረበ ወይም የራቀ መሆን ነው። ለተማሪው የቀረበ ፅንሰ ሀሳብ የሚወክሉ ቃላትን መማር ሊቀል ይችላል። ምክንያቱም በአፍ መፍቻው ቋንቋ የሚያውቀው ፅንሰሀሳብ በታላሚው ምን እንደሚባል ብቻ ስለሚያጠና ነው። ባንፃሩ ከገጠመኝ የራቀ ከሆነ እንግዳውን ቃልና የሚወክለውንም ፅንሰሀሳብ ባንድነት እንዲያውቅ ስለሚገደድ መማሩ ሊከብድ ይችላል። በዚህም ምክንያት ቃላት በታላሚ ቋንቋ ውስጥ ተዘውታሪ በመሆናቸው ብቻ በትምህርትነት መቅረብ እንደሌለባቸው ይመከራል (McCarthy, 1990)።

የቃላት ከተስተማሪነት አንፃር መታየት የተነሳሽነት (motivation) ስሜት የመፍጠር ፋይዳም አለው። ተስተማሪ የሆኑ ቃላት በትምህርትነት መቅረባቸው ላውቀው እችላለሁ የሚል ስሜት በሚማረው አካል ውስጥ የመፍጠር ሀይል ይኖረዋል። የዚህ ስሜት መኖር ማንኛውንም ሁኔታ ለመጋፈጥና የተሻለ ግንዛቤ ለመፍጠር የሚደረገውን ጥረት ያሳድሳል። ምክንያቱም "ተነሳሽነት አንድ ሰው የተወሰነ ድርጊት እንዲፈፀም የሚያበቃው ውስጣዊ ሀይል ነው" (Harmer 1991:3)። ስለዚህ በትምህርት ይዘትነት የሚቀርቡ ቃላትን ከተስተማሪነት አንፃር ማየቱ የተነሳሽነት ስሜት የመፍጠር ስነትምህርታዊ ፋይዳ ይኖረዋል።

2.2.3. የተማሪ ፍላጎትና የብስለት ደረጃ

ተማሪ እንዲማር የሚቀርቡለት ቃላት ሲመረጡ ሊስተዋሉ ከሚገባቸው ጉዳዮች ውስጥ አንዱ የተማሪው ፍላጎት ነው። ተማሪው ቋንቋውን የሚማረው ለምን አላማ እንደሆነ ማወቁ ሊቀርቡለት ወይም ማወቅ ያለበትን ቃላት ለመወሰን ያስችላል። ለምሳሌ ቋንቋውን ለሁለንተናዊ ተግባቦት የሚፈልገው ከሆነ ሊቀርቡለት የሚገባው ቃላት በማናቸውም ተግባቦታዊ ሂደት ውስጥ ሊያጋጥሙ የሚችሉ መሆን ይኖርባቸዋል። ለተወሰነ ጊዜ ወይም የተወሰነን ሙያ ለማጥናትም የሚፈልግ ከሆነ ከፍላጎቱ አንጻር ለሚያስፈልጉት ቃላት የቅድሚያውን ቦታ ለመስጠት ተገቢ ይመስላል። ስለዚህ ተገቢ ቃላትን መርጦ ለማቅረብ ከግምት መግባት ከሚገባቸው ጉዳዮች ውስጥ የተማሪው ፍላጎት ትኩረት ማግኘት አንዱ ነው።

ሌላው ከፍላጎት ጋር በጥብቁ የሚገናኘውና በመምረጫ መስፈርትነት መታየት ያለበት ጉዳይ የተማሪው የእውቀት ደረጃ ነው። የሚመረጡት ቃላት የቀድሞውን እውቀቱን አገናዝበው አዳዲስ ነገር ሊጨምሩለት የሚችሉ መሆን አለባቸው። ይኸም ይጠቅሙኛል ብሎ እንዲማር ሊያደርገው ይችላል። ባንጻሩ ደረጃውን የማይመጥኑ ቀላል ወይም ከባድ ቃላት ቢቀርቡለት በአስፈላጊነታቸው አምኖ ላይማር ይችላል። "ተማሪው የቀረበለትን የቃላት ትምህርት ጠቃሚ ነው ብሎ የማያምን ከሆነ ትምህርቱ ፍላጎቱን ቆንጥጦ የመያዝ አቅም ሊኖረው አይችልም። በዚህም ምክንያት ጠቅላላ የመማር ሂደቱ ስኬታማነት ዝቅ ሊል ይችላል" (Gairns and Redman, 1986:60)። ስለዚህ ለትምህርት መቅረብ የሚገባቸውን ቃላት ለመምረጥ የተማሪውን ፍላጎትና የብስለት ደረጃ ከግምት ማስገባት አስፈላጊ ይሆናል። ሌሎችም Harmer (1991), Hatch and Brown (1995), McCarthy (1990), Ooi and Kim-Seoh(1996), Wallace (1982) በዚህ የመምረጫ መስፈርት አስፈላጊነት ይስማማሉ።

2.2.4. የቃላት ጉልህነትና ረቂቅነት

በቃላት መምረጫ መስፈርቶች ከሚታዩ ውስጥ የቃላት ጉልህ ወይም ረቂቅ ፅንሰሀሳብ መወከልም አንዱ ገፅታ ነው። የቃላቱ ውክልና ለጉልህ (concret) ወይም ለረቂቅ (abstract) ፅንሰሀሳብ መሆን ቃላቱን በመረዳት ላይ የራሱ ጫና አለው። በዚህ መሰረት ጉልህ ፅንሰሀሳብ የሚወክሉት ቃላት በቀላሉ ከሚወክሉት ነገራዊ ነገር ጋር ስለሚያያዙ ለመገንዘብ ሊቀሉ ሲችሉ ረቂቅ ፅንሰሀ የሚወክሉት ባንገራዊነት ለመረዳት እንደሚከብዱ ይታመናል። ስለዚህ በትምህርትነት የሚቀርቡ ቃላት ሲመረጡ የውክልናቸው ለረቂቅ ወይም ለጉልህ ፅንሰሀሳብ መሆን ከተማሪው በእድሜም ሆነ የትምህርት ደረጃ አንፃር እየተገናዘበ መሆን አለበት (Harmer 1991; Wallace, 1982)።

እንዲህ ማለት በእድሜያቸውና በትምህርት ደረጃቸው በጀማሪነት ላይ ላሉ ተማሪዎች ጉልህ የሆነ ፅንሰሀሳብ ከረቂቅ በፊት ይቅረብላቸው የሚል አንደኛው አለው። ጉልህ የሆኑትን ፅንሰሀሳቦች የሚወክሉ ቃላት በቅድሚያ ቢቀርቡ ተማሪው በአካባቢ ያሉ ነገሮችን ሊወክሉለት ስለሚችሉ በቀላሉ ሊገነዘባቸው ይችላል። በተጨማሪም አፍ በፈታበት ቋንቋ የሚታወቁበትን ስያሜ ሊያውቅና ስለምንነታቸው ሊገነዘብ ስለሚችል ለመልመድ ላይከብደው ይችላል። በመሆኑም በቃላት አመራረጥ ውስጥ ሊስተዋሉ ከሚገባቸው የመምረጫ መስፈርቶች ውስጥ የሚመረጡት ቃላት ውክልና ለጉልህ ወይም ለረቂቅ ፅንሰሀሳብ መሆኑ መጤን አለበት።

ባጠቃላይ በትምህርትነት የሚቀርቡ ቃላት በተለያዩ መስፈርቶች መመረጥ እንዳለባቸው ለመጥቀስ ተሞክሯል። እነዚህ መስፈርቶች ለተሻለ የታላላቅ ቋንቋ አለማመድ ሊያበቁ የሚችሉ ቃላትን ለመምረጥ እንደሚያበቁ ይታመናል። ይሁን እንጂ አንዱ ለብቻ ብቁ የመምረጫ መስፈርት ሊሆን እንደማይችልም ልብ ይሏል። በሌላ በኩል የተመረጡት ለመማርና ለማስታወስ እንደሚመቹ ሆነው በትምህርትነት መደራጀት አለባቸው። ስለዚህ ቀጥሎ ስለቃላት ትምህርት አደረጃጀት ለመዳሰስ ይሞክራል።

2.3. የቃላት ትምህርት አደረጃጀት (Organization)

በቃላት መማር ማስተማር ሂደት ውስጥ እያንዳንዱን የቃላት ቋንቋ ቃል እክፍል አቅርቦ ማስተማር እንደማይቻልና በዚህም ምክንያት መምረጥ አስፈላጊ እንደሚሆን ከላይ ለመጥቀስ ተሞክሯል። ይህን እንጂ አስፈላጊ ሊሆኑ የሚችሉትን መምረጡ ብቻ አስፈላጊውን ውጤት ያስገኛል ተብሎ አይታሰብም። ምክንያቱም የተመረጡት ቃላት በሚማረው አካል እንዲለመዱና በሚያስፈልግበት ጊዜ እንዲታወሱ ሆነው መቅረብ እንዳለባቸው ስለሚታመን ነው። ቃላቱ በሚገባ እንዲለመዱና በሚያስፈልግበት ጊዜ ያለችግር እንዲታወሱ አቀራረባቸው የታቀደና የተደራጀ መሆን አለበት (Gairns and Redman, 1986)።

ለትምህርቱ አቀራረብ ምቹነት የቃላቱ የተደራጁ መሆን አስፈላጊነት በታመንም እንዴት ይደራጃል የሚለው ጥያቄ መነሳቱ አይቀርም። ከዚህ አንጻር ቃላትን ለማደራጀት የሚጠቅሙ በቃላት መካከል ሊኖሩ የሚችሉ የተለያዩ ዝምድናዎች እንዳሉ ምሁራን ይናገራሉ። (Carter and McCarthy, 1988; Cornu, 1979; Gairns and Redman, 1986; Scrivener, 1994, Yule, 1996)። ከነዚህ ውስጥ Gairns and Redman (1986) ቃላት እርስ በርስ የሚዛመዱበት ባህርይ እንዳላቸውና ከዚህ ባህርያቸው አንጻር በትምህርትነት ማቅረቡ ጠቀሜታ እንዳለው ሲገልፁ የሚከተለውን ይላሉ።

ቃላት እርስ በርስ የሚያቀናጃቸው ተከታታይነት ያለው ስርዓት (System) ባለቤት እንጂ በዘፈቀደ የሚገኙ የአይነቶች ስብስብ አይደሉም። ስለዚህ የቃላትን የተቀናጀ ባህርይ ማሳየት በሚያስችልና በዚያውም ተያያዥነት ባለው መንገድ ተማሪዎች ቃላቱን ከራሳቸው ማዋዕድ እንጂ ችሎ ስልታዊ በሆነ መንገድ ማቅረብ አስፈላጊ የሚሆንበት ምክንያት ያለ ይመስላል።¹⁸

ለትምህርቱ አቀራረብ ስልታዊ መሆን ደግሞ ቃላቱን ካላቸው ዝምድና አንጻር ማደራጀቱ ጠቀሜታ ያለው መሆኑ ይታመናል። የቃላትን ዝምድና በመጠበቅ ማደራጀትና በትምህርትነት ማቅረቡ ትምህርቱን አሀዳዊ (unified) ከማድረጉም በላይ

ቃላቱ በቀላሉ እንዲታወቁ (Scrivener, 1994) ለማድረግ ይረዳል። በተጨማሪም በተወሰነ ጉዳይ ላይ ሊያነጣጥር ስለሚችል ባንድ ጊዜ አንድ ነገር ብቻ ለማሳወቅና የተሻለ እውቀት ለማስጨበጥ ሊጠቅም ይችላል።

Seal (1991:300) ስለ ቃላት ትምህርት አሰጣጥ ሆን ተብሎ መታቀድ አስፈላጊነት በተናገሩበት ዕውቀቱ ውስጥ ቃላትን ከሚኖራቸው ዝምድና አንጻር ማቅረብ እንደሚያስፈልግ ተናግረዋል። በማያያዝም ቃላት ካላቸው ዝምድና አንጻር ማቅረቡ በርካታ ጠቀሜታዎች እንዳሉት ጠቁመው በአብነትነት የሚከተሉትን ዘርዘረዋል።

1. የቃላት አይነቶችን በስብስብ (set) መማር፣ የአንደኛው የስብስቡ አባል መታወቅ የሌላኛውን መታወቅ ሊያጠናክር ይችላል።
2. ተመሳሳይ ፍቺ ባላቸው ተቀራራቢ ቃላት መካከል ያለውን ልዩነት ለመገንዘብ ያስችላል
3. ተማሪዎች የተወሰኑ የቃላት አይነቶችን በማወቃቸው ተጨባጭ እድገት አሳይተናል የሚል ስሜት በውስጣቸው እንዲፈጠር ለማድረግ ያስችላል።
4. በትምህርትነት የቀረቡትን አይነቶች (items) ያቀፉ የተማሪዎችን ግንዛቤ ለመከታተል የሚያስችሉ ክንዎኔዎችን በቀላሉ ለማዘጋጀት ያስችላል።¹⁹

ከነዚህ ዝርዝሮችም ሆነ ከላይ ከተጠቀሱት ምሁራን አባባል የምንረዳው የቃላት ትምህርትን ለማቅረብ ማደራጀት አስፈላጊ መሆኑን ነው። ከዚህም በመነሳት ያልተደራጀ የቃላት ዝርዝር ጥሩ የታላሚ ቋንቋ እውቀት ለመጨበጥ አያስችልም ወደሚል ማጠቃለያ ለመድረስ የሚቻል ይመስላል። ምክንያቱም ከቃላት የቋንቋ መሰረት (Laufer, 1986) መሆን አንጻር ጥሩ የታላሚ ቋንቋ ተጠቃሚ ለመሆን በቂ የቃላት እውቀት እንደሚያስፈልግ እሙን ነው። ያስፈላጊነቱን ያህልም አቀራረቡ

የተደራጀና ለማስታወስ የሚመች መሆን አለበት። ለማስታወስ እንዲመች አቀራረቡ የቃላትን የጋራ ባህርይ መሰረት በማድረግ የተደራጀ መሆን አለበት። ምክንያቱም ፅንሰሀሳባዊ ዝምድና ያላቸው ቃላት ባንድነት ይታወሳሉ (Comu, 1979)። የጋራ ባህርይ ያላቸው ባንድነት የሚታወሱ በመሆኑም ቃላቱ በሚኖራቸው መቀራረብ ትምህርቱን በተለያዩ አሀዳት (units) ከፋፍሎ ማቅረቡ ለቃላቱ የተሻለ መለመድና በሚፈለግበት ጊዜ መታወስ አስተዋፅኦ እንደሚኖረው ይታመናል።

ከዚህ አንጻር ቃላትን በተለያዩ አሀዳት ከፋፍሎ ለማቅረብ በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይና የቅርፅ መመሳሰል እንዲሁም በሚኖራቸው የፍቺ ዝምድና ማደራጀት ይቻላል (McCarthy, 1990)። ከተደራጀ የቃላት ትምህርት ጠቀሜታ አንጻር የሚደራጅባቸው መንገዶች በግልፅ መቀመጥም አስፈላጊ ይሆናል። በመሆኑም የማደራጀት መንገዶቹ በተናጠል ቀጥሎ ይቃኛሉ።

2.3.1. በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ (topic)

ቃላት ከሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ አንጻር ማደራጀት ይቻላል። ለምሳሌ ስለትምህርት ቤት ሲወሳ መምህር፣ ተማሪ፣ መማሪያ መፅሀፍ፣ መልመጃ፣ ወዘተ የሚሉ ቃላት ከርዕስ ጉዳይ ጋር ይነሳሉ። የቃላቱ በእንዲህ አይነት ከሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ ጋር በመዛመዳቸው አንድ ላይ መቅረብ ቃላቱ በምን ሁኔታ ወስጥ ስራ ላይ እንደሚውሉ ለመለየት ከማስቻሉም በላይ በተወሰነ ርዕስ ጉዳይ ዙሪያ የሚያጠነጥኑ በመሆናቸው በጋራ የመታወስ እድል ይፈጥርላቸዋል። በመሆኑም የታላላቅ ቋንቋ ተማሪ ስለርዕስ ጉዳይ ሲያስብ ከርዕስ ጉዳይ ጋር የሚያያዙና የሚጠቀሙባቸውን ቃላት ሊያስታውስ ስለሚችል አንድ ላይ መቅረባቸው ጠቀሜታ ይኖረዋል።

ስለዚህ ቃላትን ከሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ አንጻር የቤት ውስጥ መገልገያ ቁሳቁስን፣ የምግብ አይነቶችን፣ የአልባላት አይነቶችን፣ የሰላምታ መለዋወጥ ሂደትን ወዘተ. የሚመለከቱ ቃላትን በየክፍላቸው አንድ ላይ እያቀናጁ ማቅረቡ ጠቀሜታ

እንደሚኖረው ይታመናል። በተጨማሪም ከክንዋኔ ወይም ከተወሰነ የአሰራር ሂደት ጋር የሚያያዙ ቃላት አንድ ላይ በቀርቦ ዝምድና ከሌላቸውና በዘራቀደ አንድ ላይ ከሚቀርቡት የተሻለ የመለመድና የመታወስ እድል ሊኖራቸው ይችላል። ይህም የተሻለ የታላላቅ ቋንቋ የመልመድና በቋንቋው የመገልገል እድል እንደሚፈጥር ይታመናል።

2.3.2. በሚኖራቸው የፍቺ ተዛምዶ (meaning)

በሁለተኛነት የሚጠቀሰው የቃላት ትምህርት የማደራጃ መንገድ ቃላትን ከሚኖራቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ አንፃር የማቅረብ ሂደት ነው። የቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶ (sense relation) ሲባል በ 2.1.2 ስር ከተነሳው የቃላት ፍቺ ጉዳይ ይለያል። በ 2.1.2. ስር የተጠቀሰው ቃላት በአገባባቸው ወይም በንጥልነታቸው ሊይዙ የሚችሉትን ፍቺ የሚመለከት ሲሆን ፍቺያዊ ተዛምዶ ሲባል ደግሞ ቃላቱ ከሌሎች ቃላት ጋር በፍቺ መመሳሰል፣ መቃረን ወይም የአንደኛው ቃል ፍቺ በሌላኛው ውስጥ መጠቃለል ምክንያት የሚፈጠረውን ዝምድና ይመለከታል።

ቃላትን በመማር ሂደት ውስጥ ከተጠቀሱት ተዛምዶዎች አንፃር አንድ ላይ ማቅረብ በቃላት እውቀት ውስጥ የሚያበረክተው አስተዋፅኦ አለው። ከሚያበረክተው አስተዋፅኦ ውስጥ በተቀራረቡ ቃላት መካከል ያለውን የፍቺ ልዩነት በግልፅ ለማወቅ ማስቻሉ ተጠቃሽ ነው። ስለዚህ ጉዳይ Thornbury (1997:49) ሲገልፁ፦ "አንድ አዲስ ቃል በምትማርበት ጊዜ የቃሉን ንበትና የሚፃፍበትን ፊደላት (spelling) ብቻ ማወቅ በቂ አይደለም። ቃሉ በተወሰነ አውድ ሊኖረው የሚችለውን የተወሰነ ፍቺና ይህ የተወሰነው ፍቺ ከሌሎች ቃላትና ፍቺዎች ጋር ያለውን ግንኙነትም ማወቅ ይጠበቅብሃል" ይላሉ። ከዚህ አባባል መረዳት የሚቻለው በተለያዩ ቃላትና በተወሰነ ቃል የተለያዩ አውዳዊ ፍቺዎች መካከል ያለውን ፍቺያዊ ተዛምዶ (relation) ማወቅ ቃላትን በጥልቀት ማወቅ የሚያስችል መሆኑን ነው። ይኸንኑ ሀሳብ የሚያጠናክር "ቃልን በሚገባ ለመረዳት፣ ተማሪዎች ማወቅ ያለባቸው ቃሉ የሚወክለውን ፍቺ ብቻ

ሳይሆን ከሌሎች ተዛማጅ ፍቺ ካላቸው ቃላት የሚለዩውንም ድንበር ጭምር ነው።²¹
(Gairns and Redman 1986:13) የሚል ቃል እናገኛለን።

ከነዚህ ምሁራን አባባል የምንረዳው የቃላትን ፍቺ በሚገባ ለማወቅ ተቀራራቢ ፍቺ ባላቸው ቃላት መካከል ያለውን ጠባብ ልዩነትም አንጥሮ ማወቅ እንደሚጠይቅ ነው። የቃላቱ በሚገባ መታወቅ ተገቢውን የአጠቃቀም ሁኔታ ጠብቆ በቃላቱ ለመገልገል የሚያስችል እንደሚሆን ይታመናል። ስለዚህ የቃላት ትምህርትን ከፍቺ ተዛምዶ አንፃር ማደራጀቱ የጠለቀ የቃላት እውቀት ለመላበስ የሚያስችል በመሆኑ በቃላት ትምህርት አደረጃጀት ውስጥ ትኩረት ሊሰጠው እንደሚገባ ይታመናል። ከዚህም አንፃር ቃላትን ካላቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ አንፃር ማደራጀት አስፈላጊ ይሆናል።

በመሆኑም በመማር ማስተማር ሂደት ውስጥ ከቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶዎች ውስጥ በተደጋጋሚነት በማጋጠም ከፍተኛውን ስፍራ በሚይዙት በቃላት የፍቺ መመሳሰል፣ መቃረንና የአንደኛው ፍቺ በሌላኛው ውስጥ መካተት (McCarthy 1990) ሳይ በማትኮር በመጠኑ ሰፊ አድርገን ለመቃኘት እንሞክራለን።

ከላይ እንደተጠቀሰው ከቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶ አንፃር ቃላትን ለማደራጀት ከሚጠቅሙት ውስጥ አንዱ የቃላት በፍቺ መመሳሰል (synonym) ነው። የቃላት በፍቺ መመሳሰል ሲባል የሁለት ወይም ከዚያ በላይ ቃላት በተወሰነ አውድ መተካካት መቻልን ይመለከታል። በመሆኑም ተመሳሳይ ፍቺ ያላቸው ቃላት አንድ ላይ እንዲቀርቡ መደረጉ የአንዱ ፍቺ በሌላ እንዲገኝ ወይም የማይታወቀው በሚታወቀው እንዲገለፅ መንገድ ስለሚከፍት ለቃላቱ መለመድ የተሻለ ሁኔታን ይፈጥራል። በተጨማሪም በአውድ ተደግፎ የሚቀርብ ከሆነ በተመሳሳይ ፍቺ መካከል ያለውን መጠነኛ ልዩነትም ለማጤን ያስችላል። አውዳዊ የአጠቃቀም ውሳኔነታቸውንም በማስለየት የቃላቱን ትክክለኛ አጠቃቀም ለመገንዘብ ያስችላል። በዚህም ቃላት በተወሰነ አውድ

ሊተካኩ ቢችሉም መተካካታቸው መቶ በመቶ አለመሆኑን (Jackson, 1988; Richards 1976 Yule, ¹⁹⁹⁶ 1986) ለማስተዋል ይጠቅማል።

ይኸንን ሀሳብ ከአማርኛ ምሳሌዎችን በመውሰድ ማየቱ ለማለት የተፈለገውን ይበልጥ እንደሚያብራራው ይገመታል። ስለዚህ "መጨመር/ማሳደግ/ ከፍ ማድረግ" የሚሉ ሊተካኩ የሚችሉ ቃላትን ወስደን እንቃኝ፡-

"ዝንድሮ ጥረታችንን በማጠናከር ምርታችንን ለመጨመር/ለማሳደግ/ ከፍ ለማድረግ አስበናል" የሚለው አረፍተነገር ሶስቱም ሊተካኩ እንደሚችሉ ያሳያል። "በዚህ አመት በነበሩን ላይ አስር አዳዲስ ተማሪዎችን ለመጨመር አስበናል" በሚለው አረፍተነገር ውስጥ "ለማሳደግ" እና "ከፍ ለማድረግ" የሚሉት "ለመጨመር" የሚለውን ሊተኩ አይችሉም። በሌላ በኩል "በሚቀጥለው አመት ምርታችንን በአስር በመቶ _____ አስበናል" የሚለውን አረፍተነገር ባዶ ቦታ "ከፍ ለማድረግ" ወይም "ለማሳደግ" የሚሉት ሊያሟሉሲችሉ "ለመጨመር" የሚለው ለቦታው አይስማማም። በተጨማሪም "በሚቀጥለው አመት የቤታችንን ጣሪያ _____ አስበናል" በሚለው አረፍተነገር ውስጥ ላለው ባዶ ቦታ የሚስማማው ቃል "ከፍ ለማድረግ" የሚለው ብቻ መሆኑ ሊቃላት በፍቺ መመሳሰል መቶ በመቶ አለመሆን ምሳሌ ሊሆን ይችላል።

ከዚህም በመነሳት የቃላት በፍቺ መመሳሰል መደራጀት በተመሳሳይ ቃላት መካከል ያለውን ልዩነት ለማጤን ያስችላል ማለት ይቻላል። ልዩነቱን ለማወቅ በመርዳቱም የቃላትን ውሱን አጠቃቀም ለመረዳት ያስችላል። እንዲህ ሲባል ግን ቃላት ያለአውድ በዝርዝር በመቅረባቸው ይኸንን አስተዋፅኦ ያበረክታሉ ማለት አይደለም። የቃላቱ በዝርዝር መቅረብ በምን ሁኔታ ውስጥ እንደሚተካኩ በግልፅ ካለማሳየቱም በላይ በቃላቱ የተቀራረበ ፍቺ ውስጥ ያለውን ልዩነትም ለመገንዘብ አያስችልም።

ሌላው እንደ በፍቺ መመሳሰል ሁሉ ያለአውድ ከቀረበ የቃላት ፍቺ ለመገንዘብ የማይጠቅመው፣ የቃላት የፍቺ ዝምድና መገለጫ፣ የፍቺ ተቃራኒነት (antonym) ነው። የፍቺ ተቃራኒነት ሲባል የአንደኛው ቃል ፍቺ ሲገለፅ ባንፃሩ ያለውን ስሜት የሚያመጣ ማለት ነው። ለምሳሌ ደግ X ክፉ፣ ቅርብ X ፍቅ፣ ወንድ X ሴት ወዘተ አይነት ግንኙነት ያላቸው በተቃራኒነት የሚፈረጁ ናቸው።

በተቃራኒነት የሚፈረጁ ቃላት በአውድ ተደግፈው አንድ ላይ የሚቀርቡ ከሆነ ለቃላቱ የተሻለ መታወስ አስተዋፅኦ ሊያበረክቱ ይችላሉ። ምክንያቱም በተቃራኒነት ከሚታዩት የአንደኛው በመጠኑም ቢሆን መታወቅ ባንፃሩ ከሚታይ እሳቤ ጋር መቅረብ በንፅፅር ስለቃላቱ የሚኖር ግንዛቤ እንዲጎሳ መንገድ ይከፍታል። በመሆኑም በፍቺ መመሳሰልም ሆነ መቃረን፣ የቃላት አንድ ላይ በአውድ ተደግፎ መቅረብ፣ የተማሪውን ግንዛቤ ለማስፋት ከማስቻሉም በላይ ለቃላቱ የተሻለ መታወስ አስተዋፅኦ ይኖረዋል።

ከዚህ ጋር በተያያዘ፣ ተማሪዎች በአመት ውስጥ እስከ ሶስት ደብተር የቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ ዝርዝር እንዲፀፉ ተደርገው ከፈተና በኋላ አንድ ሶስተኛውን እንኳን አያስታውሱም። ላለማስታወሻቸው ምክንያቱ የትምህርቱ አቀራረብ ለቃላቱ ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍቺ በመስጠት ላይ በማተኮሩ ነው። የሚል አንድምታ ያለው የገዛኸኝ (1962) አገላለፅም በአውድ ያልተደገፈ የቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ ዝርዝር ጥናት ለውጤታማነት እንደሚያበቃ ያስረዳል። ስለዚህ ቃላትን በተመሳሳይነት ወይም በተቃራኒነት ከሚኖራቸው ተዛምዶ አንፃር ማደራጀቱ አስተዋፅኦ አለው ሲባል አቀራረባቸው አውጭ ከሆነ እንደሆነ ይታመናል።

ቃላት ከፍቺ አንፃር የሚደራጁበት መንገድ ከላይ የተጠቀሰው ብቻ አይደለም። ከፍቺ አንፃር የአንደኛው አጠቃላይ መሆንና የሌላኛው የአጠቃላይ ዝርዝር መሆን ሊያጋጥሙ ከሚችሉ ተዘውታሪ ፍቺያዊ ዝምድናዎች ውስጥ አንዱ ነው። ለምሳሌ በአትክልትና በጎመን መካከል ያለው ግንኙነት ከዚህ አይነቱ የሚመደብ ነው።

አትክልት ሲባል ከጎመን ሌላ ሽንኩርት፣ ድንች፣ ቀይስር፣ ሰላጣ ወዘተ ያካትታል። ስለዚህ አትክልት ከጎመን የሰፋ ዕንሰሳብ ይዘል ነው። በመሆኑም በሁለቱ መካከል ያለውን ግንኙነት የጠቅላይ (superordinate) እና የተጠቅላይ (subordinate) ነው ማለት ይቻላል። የቃላት ትምህርትንም ከዚህ መሰል ግንኙነት አንፃር በሚኖራቸው ጠቅላይ ፍቺ ማደራጀቱ ከቃላት በዕንሰሳባዊ ዝምድና አንድ ላይ መታወስ (Cornu, 1979) አንፃር ስነ-ትምህርታዊ ፋይዳ እንዳለው ይታመናል። ስለዚህ በቋንቋ መማሪያ መፃሕፍት ውስጥ ቃላትን በፍቺያዊ ተዛምዶ ማደራጀቱ ለተማሪዎች በቀላሉ የታላሚ ቋንቋ እውቀት ማግኘት ምቹ ሁኔታን ይፈጥራል ተብሎ ይታመናል። የመማሪያ መፃሕፍት የቃላት ትምህርት አቀራረብም በዚህ እሳቤ እንደሚሆን ይገመታል።

2.3.3. በሚኖራቸው የቅርፅ ተመሳሳሎ (form)

ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ሌላ ቃላትን ለትምህርት ለማደራጀት የሚረዳ መንገድ የቃላት የቅርፅ ተመሳሳሎ ነው። ተመሳሳይነት ያላቸው ጉዳዮች አንድ ላይ ሊታወሱ እንደሚችሉ ሁሉ ተመሳሳይ ቅርፅ ያላቸው አንድ ላይ ቢቀርቡ የትምህርት አቀባበሉን ሊያቀሉት እንደሚችሉ ይገመታል። ለምሳሌ ተመሳሳይ ቅደም ወይም ድሀረ አምድ ቅጥያ የሚጨምሩ ወይም በተመሳሳይ መንገድ የሚረቡ ቃላት አንድ ላይ ቢቀርቡ የተሻለ የቃላቱን አምዶችና ቅጥያዎች ለይቶ የመገንዘብ እድል ሊፈጠር ይችላል። ይህ ሁኔታ በበኩሉ በትምህርትነት የቀረበ የቃል አምድ ከአዲስ ቅጥያ ጋር ወይም ቀድሞ በትምህርትነት የቀረበ ቅጥያ ከእንግዳ አምድ ጋር ተቀናጅቶ ቢቀርብ ከቀረበበት አውድና ቀድሞ በትምህርትነት ቀርቦ ከተለመደ የቃል ቅርፅ በመነሳት የቃሉን ፍቺ ለመገመት ያስችላል።

በተጨማሪም ቅርፅ ለመለየት ከሚያስችል የቃላት ትምህርት መቅረብ አስፈላጊነት (Lewik-Wallace, 1981, McCarthy, 1990; Natttinger, 1988) አንፃር ተመሳሳይ የቅጥያ አጨማመር ያላቸው ቃላት አንድ ላይ መቅረባቸውና እነዚህን መገንዘብ መቻል

በተመሳሳይ መንገድ ሌሎች ቃላትን የመፍጠር ወይም የማርባት ችሎታን ሊያጎናፅፍ ይችላል። በዚህም የተለያዩ የቅጥያ አጨማመር ከሚታይበት የቃላት ትምህርት አቀራረብ የተሻለ የቃላት ቅርፅ ሊያሳውቅ እንደሚችል ይገመታል። የቃላቱን ቅርፅ የተሻለ ማወቅ መቻል በበኩሉ የቃላትን ቅርፅ ትክክለኛነት ጠብቆ የመጠቀም ችሎታ ባለቤት ሊያደርግ እንደሚችል ይታመናል። በዚህም ምክንያት ተመሳሳይ የቅጥያ አጨማመር የሚታይባቸውን ቃላት በትምህርትነት አንድ ላይ አደራጅቶ ማቅረብ ተመራጭ ሊሆን እንደሚችል ይታመናል።

ባጠቃላይ ሊኖራቸው ከሚችል የጋራ ባህርይ አንጻር ቃላትን ለትምህርት ማደራጀት ትምህርቱን የተቀናጀ እንደሚያደርገው ይገመታል። ተቀናጅቶ መቅረቡም የትምህርቱን አቀራረብ የተለያዩ ባህርይ ከሚንፀባረቅበት የተሻለ ስልታዊ (systematic) ያደርገዋል ተብሎ ይታሰባል። ይሁን እንጂ በመቀናጅቱ ብቻ በዘፈቀደ በትምህርትነት ይቀርባል ማለት አይደለም። የአቀራረብ ቅደም ተከተል ሊበጅለት ይገባል። ስለዚህ ቀጥሎ ስለቃላት ትምህርት ድረጃ ለመዳሰስ ይሞከራል።

2.4. የቃላት ትምህርት ድረጃ (grading)

ከላይ በ2.2.3. እና በ2.2.4 ስር ለትምህርት የሚቀርቡትን ቃላት መምረጥና ማደራጀት አስፈላጊ መሆኑን የተለያዩ ምሁራንን ዋቢ በማድረግ ለመግለፅ ተሞክሯል። ይሁን እንጂ የተመረጡትና የተደራጁት እንደተገኙ በትምህርትነት ሊቀርቡ ስለማይችሉ፣ ለትምህርቱ በሚገባ ለተማሪዎች መድረስ ሲባል ከፋፍሎ በደረጃ መስጠት አስፈላጊ ይሆናል (Taba, 1962)። ትምህርቱን በደረጃ ለመስጠትና አቀራረቡን ቅደም ተከተል ለማስያዝ የቱ ከየቱ መቅደም እንዳለበትና የቱ ከየቱ መከተል እንዳለበት መወሰን ያስፈልጋል። ይህ ውሳኔ የሚሰጥበት ሂደት ድረጃ (grading) እንደሚባል በምሁራን ይነገራል (Cunningsworth, 1995; Taba 1962 White 1988)። በሌላ አገላለፅ

"የትምህርት ልምዶች [(ይዘቶች)] የተጠናከረ ውጤት ለማስገኘት" (ተስፋዬ፡ 1981) የሚቀናበሩበት መንገድ ነው ማለት ይቻላል።

የትምህርት ይዘቶች የተጠናከረ ውጤት እንዲያስገኙ፡ በሚቀናበሩበት ጊዜ፡ ተከታታይነት (continuity) እና ተለጣጣቂነት (sequence) እንዲኖራቸው ያስፈልጋል። ተከታታይነት ሲባል በመማር ሂደት ውስጥ በተወሰነ የክፍል ደረጃም ሆነ በተከታታይ የክፍል ደረጃዎች የተወሰነ የትምህርት ርዕስ ጉዳይን በተደጋጋሚነት መነሳት ይመለከታል። ተለጣጣቂነት ሲባል ደግሞ በተወሰነ ርዕስ ጉዳይ ላይ የሚሰጠውን ትምህርት እያደር ጥልቀት እያገኘ መሄዱን ይመለከታል (ተስፋዬ 1981፣ White 1988)።

ከቀረበው የምሁራን አገላለፅ መረዳት እንደሚቻለው በሁለቱ ፅንሰሀሳቦች መካከል የመሳሰሉ ባህርይ ይታያል። የሚያዛምዳቸውም በሁለቱም ውስጥ ቀጣይነትን የሚጠቁም ስሜት መኖር ነው። ይሁን እንጂ ከቀረበው አገላለጻቸው በሁለቱ መካከል ልዩነት መኖሩን መገንዘብ ይቻላል። ተከታታይነት ከላይ ለመጠቀም እንደተሞከረው የተወሰነ የትምህርት ርዕስ ጉዳይ፡ በተወሰነ የክፍል ደረጃ በተለያዩ ምዕራፎች ወይም በተከታታይ የክፍል ደረጃዎች እየተደጋገመ መከሰትን ይጠቁማል። ተለጣጣቂነት ሲባል ደግሞ የሚቀርበው የትምህርት ይዘት በአንጻራዊነት በቀላልና ይበልጥ ለተጠቅሞ ተፈላጊ በሆነ በመጀመር እያደር ወስብስብ ወደማለትና ጥልቀት ወደማግኘት መሄዱን ይመለከታል (White 1988)።

እነዚህን ጉዳዮች አጣጥሞ የትምህርት ይዘትን በመማሪያ መዕሀፍ ለማቅረብ የተለያዩ ጉዳዮች መጤን ይኖርባቸዋል። ከነዚህ ውስጥ የተማሪዎቹ በትምህርትም ሆነ በእድሜ የመብሰል ደረጃ፣ የይዘቱ ተፈላጊነት፣ ተስተማሪነት፣ የተማሪዎቹ ፍላጎት የሚጠቀሱ ናቸው። ከነዚህ ለቅንብር መጤን ከሚገባቸው ጉዳዮች መበርከት ውጪ እንዳንዴም ሊጋጩ መቻላቸው የድረጃን ስራ አስቸጋሪና ውስብስብ ያደርገዋል።

የሥራውን ውስብስብነትና አስቸጋሪነት Nunan (1989:96) ሲገልፁ "የቋንቋ ትምህርትን ይዘት መደረጁ መርሀትምህርት የማዘጋጀት የካበተ ልምድ ላላቸው እንኳን ውስብስብና አስቸጋሪ ስራ ነው" ይላሉ። ከዚህ መረዳት የሚቻለው ስራው ውስብስብና ጥንቃቄ የሚፈልግ መሆኑን ነው። ለውስብስብነቱ ደግሞ ሊገናዘቡ የሚገባቸው ጉዳዮች መበርከት አስተዋፅኦ እንዳለው ይገመታል። ምክንያቱም የሚታዩት ጉዳዮች ከቃላት አንጻር የድግግሞሽ መጠናቸው ቁጥር ተስተማሪነታቸው፣ ለተማሪው ፍላጎት ያላቸው ቀረቤታ፣ የተማሪውን የታላላቅ ቋንቋ እውቀት ከግምት ማስገባታቸው፣ ወዘተ ስለሆነና ከነዚህ ውስጥ ደግሞ ቅራኔ ሊፈጥሩ የሚችሉ መኖራቸው ስራውን ያወሳስበዋል።

ስራው ውስብስብና በሂደቱ ውስጥ ሊፈጠር የሚችለውን የመደረጃ መስፈርቶች ግጭት ማስታረቅን የሚጠይቅ ቢሆንም ለትምህርቱ ስኬታማነት ሲባል መከናወን እንዳለበት ይታመናል።

2.5. የመልመጃ አቀራረብ

በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ ለታላላቅ ቋንቋ እውቀት መዳበር ቃላት ያላቸው ሚና ከፍተኛ መሆኑን በተደጋጋሚ ለመግለፅ ተሞክሯል። ካላቸው ሚና ከፍተኛነትም አንጻር ከሚሰራው ሰው አእምሮ ተዋህዶ በሚያስፈልጉበት ጊዜ ያለችግር ስራ ላይ ለማዋል የሚመቹ መሆን እንዳለባቸው ይታመናል። በመሆኑም የቋንቋ መማሪያ መግባታት ዝግጅት ሲካሄድ ከቃላት አንጻር ለተጠቀሰው ብቃት የሚያደርሱ መሆን እንዳለባቸው ይታሰባል። ለዚህ ብቃት እንዲያደርሱም የተለያዩ ለቋንቋ መማር የሚረዱ የመማሪያ መፅሀፍ የቅንብር አካላት በጥንቃቄ ሊዘጋጁ እንደሚገባ እሙን ነው። ከነዚህ አካላት ውስጥ አንዱ መልመጃ ነው።

መልመጃ ማለት ተማሪዎች እክፍል የቀሰሙትን ትምህርት በሚመለከት እቤታቸው ወይም እክፍል ውስጥ በመስራት የተማሩትን የሚያንፀባርቁበት ክንዋኔ ነው ማለት ይቻላል። ከቃላት ለመለመድ በተደጋጋሚነት ስራ ላይ መዋል መፈለግ አንጻር

ሲታይ መልመጃ በቋንቋ መለመድ ውስጥ የሚኖረው ድርሻ ከፍተኛ እንደሚሆን ይታመናል። Scrivener (1994:75) "ተማሪዎች ለተወሰኑ አዳዲስ ቃላት በመጋለጣቸው ብቻ ስራችን አይጠናቀቅም። እንዲለምዷቸው፣ እንዲማሯቸው በትውስታ ማህደራቸው እንዲያከማቹቸውና በሚያስፈልግበት ጊዜ ሊጠቀሙባቸው እንዲችሉ ልንረዳቸው ይገባል"²³ በማለት ከተናገሩትም የምንረዳው ለቃላት መለመድ ለአዳዲስ ቃላት መጋለጥ ብቻ በቂ አለመሆኑን ነው። በተጨማሪም "ተማሪዎች አንድን የቃል አይነት እንዲያስታውሱት፣ ያለችግር እንዲጠቀሙበትና የፍቺው በቂ ግንዛቤ እንዲኖራቸው በተቻለ አቅም በተደጋጋሚነት በተለያዩ አውድ ውስጥ ሊያገኙት ይገባል"²⁴ (Cunningsworth 1995:59)።

ተማሪዎችን በተደጋጋሚ ሊማራቸው የታላላቅ ቋንቋ ቃላት ለማጋለጥና በቃላቱ ላይ ያላቸውን ግንዛቤ ለማስፋት መልመጃዎች ከፍተኛ አስተዋጽኦ ሊያበረክቱ ይችላሉ። በተለይም በድግግሞሽ መጠን ቆጠራ ያላቸው ተደጋጋሚነት በጣም ዝቅተኛ የሆኑ፣ ነገር ግን ለተማሪው በጣም የሚያስፈልጉ ቃላት ለመለመድ እንዲችሉ ለማድረግ በተደጋጋሚ ለማቅረብ ያላቸው ሚና የላቀ እንደሆነ (Cunningsworth1995) ይነገራል።

የመልመጃዎች ሌላው ጠቀሚታ ተማሪዎችን ለገሀዱ አለም የታላላቅ ቋንቋ አጠቃቀም ማጋለጣቸው ነው። ተማሪዎቹ መልመጃዎቹን በመስራታቸው በራስ የመተማመን ስሜት ሊያዳብሩ ከመቻላቸውም በላይ በመልመጃዎቹ አማካኝነት የተለያዩ የታላላቅ ቋንቋ የአጠቃቀም ገፅታዎችን የመመርመር እድል ያገኛሉ። በተጨማሪም የታላላቅ ቋንቋ የገሀዱ አለም አጠቃቀም በመሞከራቸው ተላላቅ ቋንቋ ለመማር ያላቸው ፍላጎት እንዲጎለብት አስተዋፅኦ ያበረክታል (Gairns and Redman 1986)።

ባጠቃላይ መልመጃ በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ከተጠቀሱት በላይ እንደሚሆን ይታመናል። ይሁን እንጂ ሲዘጋጅ ምን መሆን አለበት

የሚለውም ጥያቄ መነሳቱ ስለማይቀር መሆን ካለበት አንጻር የሚከተሉትን ነጥቦች ለመጠቀም ይሞክራል።

መልመጃዎች ከአቀራረብ አንጻር ከቀላል ወደከባድ እያደጉ የሚሄዱ እንዲሆኑ ይፈለጋል። ምክንያቱም ተማሪዎች ውስብስብ ያልሆነውን በመስራት የሚጠጥርባቸውን ለመስራት እንዲበረታቱ ያስፈልጋል። ይህ የማይሆን ከሆነ ግን ሳይጀምሩት ልሰራው አልቻልም በሚል ስሜት ሳይሞክሩት ሊቀሩ ይችላሉ። የዚህ ሁኔታ መከሰት ተማሪዎች በተለያዩ መልመጃዎች በመሳተፍ የቋንቋ ችሎታቸውን እንዳያዳብሩ ሊያደርጋቸው ይችላል። ስለዚህ "ተማሪዎች ይበልጥ ወሰብሰብ ወዳለው ክንዋኔ ከመሄዳቸው በፊት በክብደቱ ቀለል ባለ ክንዋኔ ላይ በሚያገኙት ስኬት መበረታታት አለባቸው"²⁵

(Anderson and Lynch 1991:44)።

መልመጃዎች ሲቀረፁ የቃላትን ፍቺያዊ ተዛምዶ፣ የቃላት አብሮነትን ለመገንዘብ እንዲረዱ አውዳዊ መሆን እንዳለባቸውም (Cunningswoth,1995) ይነገራል። በተጨማሪም በመልመጃነት የቀረበለትን የትምህርት ክፍል ለማዳበር የታለመ መሆን እንዳለበት ይታመናል። ከቀረበው ትምህርት ጋር ተዛማጅነት ኖሮት እሱኑ ለማዳበር የቀረበ ከሆነ የተማሪዎቹን የመስራት ፍላጎት ሊያነቃቃ ይችላል።

በሌላ በኩል ተማሪዎች ስርተው እውቀት እንዲቀስሙበት አቀራረቡ ግልፅ መሆን አለበት። አቀራረቡ ግልፅ መሆን አለበት ሲባል የሚቀርብበት ቋንቋ፣ የመልመጃው ትእዛዝ ተማሪው ተረድቶ ሊሰራው የሚችለው መሆን ያለበት መሆኑን አመላካች ነው። የሚሰጠው ትእዛዝ ለተማሪው ሊገባ በሚችል ግልፅ ቋንቋ መቀመጥ እንዳለበት ይታመናል። የሚሰጡ ምሳሌዎችም ካሉ ተማሪው እንዲሞክር መንገድ የሚከፍቱለት መሆን እንዳለባቸው ይታመናል።

ከላይ ስለቃላት ምንነትና በመማሪያ መዕሀፉ ውስጥ የአቀራረባቸውን እንዴትነት ለማሳየት ተሞክሯል። ቀጥሎ ይኸው የቃላት ጉዳይ በጥናቱ በሚተኮርበት መዕሀፍ ውስጥ እንዴት እንደቀረበ የሚፈተሽበት መንገድ ይገለጻል።

ምዕራፍ ሶስት

የአጠናን ዘዴ

ጥናቱን ለማካሄድ ገላጭ (descriptive) የምርምር አይነትን መሰረት በማድረግ በመግሪያ መፅሀፉ በቀረቡ ቃላት አመራረጥና አደረጃጀት ላይ የይዘት ትንተና (Content analysis) ይካሄዳል። ከይዘት ትንተናው የሚገኙትን መረጃዎች ከሌላ ምንጭ በሚገኙ መረጃዎች ለማስደገፍ ከመጠይቅ (questionnaire) እና ከቃላት በተደጋጋሚነት የመቅረብ ቆጠራ የሚገኙ መረጃዎች ይተነተናሉ።

ይህ ጥናት የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብን አይቃኝም። በመሆኑም የክፍል ውስጥ የቃላት ትምህርት አሰጣጥ ብቃት ቀርነትን አይገመግምም። ስለዚህም በክፍል ውስጥ የትምህርት አሰጣጥ ሂደት ላይ ተፅእኖ ሊኖረው የሚችለው የመምህራን ስልጠና ጉዳይ አይተኮርበትም። በተጨማሪም የተሻለ የቃላት ማስተማሪያ መንገድ ስለመኖሩ በሙከራ (experiment) ለመጠቀም አይጥርም።

3.1. የናሙና አመራረጥ

3.1.1. የክፍል ደረጃ አመራረጥ

በአሮምያ ክልል አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት እንዲማሩባቸው ከ5ኛ እስከ 8ኛ ክፍል ደረጃ ላሉ ተማሪዎች የመግሪያ መጻሕፍት ተዘጋጅተዋል። ከነዚህ መጻሕፍት ውስጥ ይህ ጥናት የሚያተኩረው ለ8ኛ ክፍል በተዘጋጀው ላይ ነው። ደረጃው የተመረጠበት ምክንያት በክልሉ የሚዘጋጀውን የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት የሚያጠናቅቁበትና በሀገር አቀፍ ደረጃ እንዲያገለግል ወደተዘጋጀው መፅሀፍ የሚሸጋገሩበት መሆኑ አንዱ ነው። ምክንያቱም የመፅሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ተማሪዎቹን ለጥሩ የታላሚ ቋንቋ ተጠቃሚነት የሚያበቃ መሆን በሀገር አቀፍ ደረጃ በተዘጋጀው መፅሀፍ የመጠቀም ብቃታቸውን ከፍተኛ የሚያደርገው መሆኑ ስለሚታመን

ነው። ባንጻሩ ድክመት የሚኖርበትም ከሆነ በተማሪዎቹ የወደፊት የቋንቋው ትምህርት ውጤት ላይ ሊያጠላ እንደሚችል ይታመናል።

ሌላው የተመረጠበት ምክንያት ተማሪዎቹ ከ5ኛ-7ኛ ክፍል ባሉ መማሪያ መዓህፍት የተጠቀሙ በመሆናቸው ያለፈ ልምዳቸውን ጭምር በመጠቀም ስለመፀሀፉ የተሻለ መረጃ ሊሰጡ ይችላሉ የሚል ግምት ስላለ ነው። ሶስተኛው ምክንያት ከሌሎች ማለት ከ5ኛ፣ ከ6ኛ ወይም ከ7ኛ ክፍል ተማሪዎች በእድሜም ሆነ በትምህርት ስለሚበስሉ የሚሰጡት አስተያየት በአስተውሎት ላይ የተመሰረተ እንደሚሆን መገመቱ ነው።

3.1.2. የመረጃ መሰብሰቢያ አካባቢ አመራረጥ

ለዚህ ጥናት በድጋፍ ሰጪነት የሚሰባሰቡ መረጃዎችን ለማግኘት ክልሉን በሙሉ ለማዳረስ ያለው ጊዜም ሆነ የገንዘብ አቅም አይፈቅድም። ስለዚህ ከክልሉ 12 ዞኖች ውስጥ ለጥናቱ አስፈላጊ የሆኑትን መረጃዎች ለማግኘት ከማመቻቱ አንጻር አንድ ዞን መምረጡ ተገቢ መሆኑ ታምኖበታል። በዚህ መሰረት የዚህ ጥናት አቅራቢ በስራ አጋጣሚ ከሚያውቀው በመነሳት በርካታ የገጠር ትምህርት ቤቶች ያሉበትና ልምድ ያካበቱ መምህራን ዝውውር ጠይቀው የሚመጡበት አርሲ ዞን የተሻለ መረጃ ለማግኘት አመቺ እንደሚሆን ተገምቷል።

ዞኑ ባለው ምቹነት ይመረጥ እንጂ የጊዜና የገንዘብ ውሰንነት የዞኑን ወረዳዎች በሙሉ ለማካተት አያስችልም። ስለዚህ በርካታ መረጃ ከተለያዩ መምህራንና ተማሪዎች በቅርብ ርቀት የሚሰበሰብበት መንገድ ሊፈለግ ይገባል። ለዚህ ደግሞ የሚፈለገውን የክፍል ደረጃ የያዙ በርካታ ትምህርት ቤቶች የሚገኙበትን ወረዳ መምረጡ የተሻለ አማራጭ እንደሚሆን ይታመናል። ስለዚህ በዞኑ ውስጥ ያሉትን ወረዳዎች ባላቸው 8ኛ ክፍል በሚያስተምሩ ትምህርት ቤቶች ብዛት ማነፃፀሩ ተገቢ እንደሚሆን ይታመናል። በዚህም ምክንያት ከእርሚያ ትምህርት ቢሮ በተገኘ መረጃ

መሰረት ተዘጋጅቶ በአባሪ "ሀ" የቀረበው ሰንጠረዥ እንደሚያሳየው በትምህርት ቤት ቁጥር ክፍተኛውን ደረጃ የያዘውን የሄጠሳ ወረዳ በናሙናነት እንዲወሰድ ተደርጓል።

3.1.3. የትምህርት ቤቶች አመራረጥ

ከአባሪ "ሀ" መረዳት እንደሚቻለው በናሙናነት በተወሰደው ወረዳ ውስጥ ሰላሳ ሁለት ትምህርት ቤቶች የጾኛ ክፍል ደረጃ ትምህርት ይሰጥባቸዋል። ከነዚህ ትምህርት ቤቶች ውስጥ ህያስምንቱ በገጠር አራቱ በከተማ እንደሚገኙ ከተጠቀሰው መረጃ መገንዘብ ይቻላል። ለዚህ ጥናት በመረጃ ሰጪነት መታቀፍ ያለባቸው በአሮምኛ አፋቸውን የፈቱ ተማሪዎች መሆን ስላለባቸውም በገጠር በሚገኙ ትምህርት ቤቶች ላይ እንዲተኮር ተደርጓል። በዚህም መጠይቁን ሊሞሉ የሚችሉ አፋቸውን በአማርኛ የፈቱ ተማሪዎችን ቁጥር መቀነስ እንደሚቻል ይገመታል።

በገጠር ትምህርት ቤቶች ላይ ይተኮር እንጂ አንዱ ከሌላው ባለው ርቀትና በመጓጓዣ ችግር እንዲሁም በጊዜ እጥረት ምክንያት ህያስምንቱንም ማዳረስ አልተቻለም። ስለዚህ በወረዳው ውስጥ ካሉት ሃያ ስምንት የገጠር ትምህርት ቤቶች ውስጥ $30\frac{3}{4}$ ያህሉ በጥናቱ እንዲታቀፉ ተደርጓል። እነዚህ ትምህርት ቤቶች በቁጥር ስምንት ይሆናሉ። ስምንቱን ለመምረጥ ስራ ላይ የዋለው መንገድ በመጀመሪያ የትምህርት ቤቶቹን ስም በላቲን ፊደል ተራ በቅደም ተከተል መዘርዘር ነው። ከዚያም Fraenkel and Wallen (1993:496/7) ያቀረቡትን የእጣ ቁጥር (Random number) በመጠቀም እንዲለዩ ተደርጓል።

የእጣ ቁጥሩ አምስት ደረጃ ወይም አስር ሺህ ቤት ድረስ ስለሆነና የሚመረጡት ትምህርት ቤቶች ደግሞ በሁለት ደረጃ ወይም በአስር ቤት የሚገለጹ ስለሆነ የመጀመሪያውን አስር ቤት በመጠቀም ለመምረጥ ተጥሯል። አስር ቤት በመምረጫነት ሲወሰድ በስራ ላይ ሊውሉ የሚችሉት ሃያ ስምንትና ከሃያ ስምንት በታች ያሉ አሀዞች በመሆናቸው ይኸው ተጠብቆ ለመምረጫነት አገልግሏል።

ይኸንን በምሳሌ ለመግለፅ የመጀመሪያዎቹን አምስት ቁጥሮች በመውሰድ እንደሚከተለው ቀርቧል፡፡

83579

51262

05033

02490

51921 (Fraenkel and Wallen (1993:496)

በምሳሌነት ከቀረበው መገንዘብ እንደሚቻለው የተሰመረባቸው አራት ተከታታይ የአስር ቤት አሀዞች ከሃያ ስምንት ስለሚበልጡ ለመምረጫነት ሊውሉ አልቻሉም፡፡ አምስተኛው የአስር ቤት አሀዝ ግን ከሃያ ስምንት በታች በመሆኑ በሃያ አንደኛ ተራ ቁጥር ላይ የተፃፈው ትምህርት ቤት መመረጥ እንዳለበት ያሳያል፡፡ በዚህ አይነት በአባሪ "ለ" የቀረበውን የትምህርት ቤቶች ዝርዝርና በአባሪ "ሐ" የቀረበውን የእጣ ቁጥር በመጠቀም ስምንቱ ትምህርት ቤቶች እንዲመረጡ ተደርጓል፡፡

ይሁን እንጂ የአሮሚያ ትምህርት ቢሮ መረጃ የስምንተኛ ክፍል ትምህርት እንደሚሰጥባቸው ከሚጠቁማቸው ውስጥ የተወሰኑት የተጠቀሰው ደረጃ ላይ ያልደረሱና በሂደት ላይ ያሉ መሆኑን እወረዳው ላይ ከተደረሰ በኋላ ለማወቅ ተችሏል፡፡ ለስህተቱ መከሰት መንስኤ የሆነውን ነገር ለማወቅ በተደረገው ጥረት ውስጥ በሂጠሳ ወረዳ የትምህርት ምክትል ስራ አስኪያጅ ከሆኑት ከአቶ ብርሃኑ ደለሳ ጋር በ12/7/93 አጭር ቃለምልልስ ለማድረግ ተችሏል፡፡ በምልልሱም የተፈጠረው ሁኔታ በስህተት አለመሆኑንና በአዲሱ የትምህርት ቤቶች አደረጃጀት መዋቅር መሰረት በመጀመሪያው ሳይክል ላይ ያሉት ከ1-4 እንዲሁም በሁለተኛው ሳይክል ውስጥ ያሉት ከ1-8 ተብለው እንደሚገለፁ ለማወቅ ተችሏል፡፡ ለምን ስምንተኛ ክፍል ደረጃ ሳይደርሱ እንደደረሱ ተደርጎ ተፃፈ ለሚለው ጥያቄ የሰጡት መልስም ከሳይኛው ጋር ተመሳሳይ ነው፡፡ ቀኑን

ሊገልፁ ባይችሉም በስብሰባ የትኞቹ ትምህርት ቤቶች በመጀመሪያው ሳይክል ብቻ መወሰን እንዳለባቸውና የትኞቹ እስከ ሁለተኛው ሳይክል ማደግ እንዳለባቸው መወሰኑን ተናግረዋል። በዚህ ውሳኔ መሰረት ቀስ በቀስ ወደተጠቀሰው ደረጃ እንደሚደርሱና አሁንም በሂደት ላይ መሆናቸውን አስረድተዋል። በዚህም ምክንያት የተጠቀሰው መረጃ ወደአሮሚያ ትምህርት ቤሮ እንደተላለፈም ገልፀዋል።

በዚህ የመረጃ መዛባት ምክንያት የተከሰተውን የመጀመሪያ ምርጫ መፋለስ ለማረም ተጥሯል። ይኸውም የእጣ ቁጥሩ የሚያሳየው ትምህርት ቤት ለሚፈለገው ደረጃ ያልደረሰ ከሆነ በማለፍ፣ የእጣ ቁጥሩ የሚያሳየው ትምህርት ቤት ለሚፈለገው ደረጃ የደረሰውን በመውሰድ ስምንቱ ትምህርት ቤቶች ተመርጠዋል።

3.1.4. የመምህራንና የተማሪዎች አመራረጥ

በእጣ ናሙና ቁጥር በተመረጡ ስምንት ትምህርት ቤቶች ውስጥ አማርኛን የሚያስተምሩ መምህራንና በመማር ላይ ያሉ ተማሪዎች የተዘጋጀውን መጠይቅ እንዲሞሉ ተደርጓል። በስምንቱም ትምህርት ቤት አማርኛን የሚያስተምሩ መምህራን አንዳንድ በመሆናቸው ሁሉም የተዘጋጀውን መጠይቅ ሞልተዋል።

ተማሪዎቹ ግን በቁጥር ሊበዙ ስለሚችሉ በየትምህርት ቤቱ ከሚማሩት ውስጥ 30% ያህሉ ተመርጠው መጠይቁን እንዲሞሉ ተደርጓል። የተማሪዎች ምርጫ ሲካሄድ ሁለቱም ያታዎች የትምህርት ቤት ተመጣጥኖአቸውን (proportion) የጠበቀ የመመረጥ እድል እንዲኖራቸው የተባደነ የእጣ ናሙና (stratified sampling) (Fraenkel and Wallen, 1993) አወሳሰድ ስልት ስራ ላይ ውሏል። ስልቱ እንደሚፈቅደው በመጀመሪያ የተማሪዎቹ ስም ዝርዝር በላቲን ፊደል ተራ በየያታቸው በሁለት ምድብ በየትምህርት ቤቱ እንዲፃፍ ተደርጓል። በመቀጠልም ሶስት እጣዎችን (1,2,3) በማዘጋጀትና መነሻ ቁጥሩ በእጣ ከሶስት አንዱ እንዲሆን ተደርጓል። በእጣውም መሰረት ሶስት ስለወጣ ከሶስት በመጀመር ሁለት ሁለት ተራ ቁጥር እየታለፈ ማለት 3,6,9,12 ... እየተባለ

በየትምህርት ቤቶቹ ያለው የተማሪዎች ቁጥር የፈቀደውን ያህል ተማሪዎች በየፆታቸው መጠይቁን እንዲሞሉ ተደርጓል። ከዚህ በተለየ ሁኔታ ገቤ አንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ውስጥ ያሉት ሴት ተማሪ አንድ ብቻ በመሆኗ እሷው መጠይቁን እንድትሞላ ተደርጓል። በዚህ መሰረት ከስምንቱ ትምህርት ቤቶች 301 ወንዶችና 160 ሴቶች በድምሩ 461 ተማሪዎች ውስጥ፣ 97 ወንዶች እና 52 ሴቶች በድምሩ 149 ተማሪዎች መጠይቁን ሞልተዋል። የዚህን ዝርዝር ከአባሪ "መ" መመልከት ይቻላል።

3.2. የመረጃ መሰብሰቢያ መንገዶች

ይኸንን ጥናት ለማካሄድና ወደውጤት ለማድረስ የሚያስችሉ መረጃዎችን ለመሰብሰብ የተመረጠው ፈርጂ ብዙ ዘዴ (multi method) ነው። በዚህ መሰረት የመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ትምህርት ይዘት ትንተና፣ መጠይቅና የቃላት ቆጠራ የሚፈለገውን መረጃ ለማስገኘት አግባብነት አላቸው ተብለው ይታሰባሉ።

3.2.1. የይዘት ትንተና (content analysis)

በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ተማሪዎቹ የታላላቅ ድንጋጌ ቃላት አውቀው እንዲጠቀሙባቸው ሆነው የተመረጡና የተደራጁ መሆኑን ለመመርመር እንዲቻል ለቃላት እውቀት መዳበር እንዲረዱ የቀረቡ ይዘቶች ይተነተናሉ። ይዘቶቹ የቀረቡበት ቅደም ተከተልና ደረጃ ይፈተሻል። ለቃላት እውቀት መዳበር እንዲረዱ የቀረቡ ክንውኖች፣ ለክንውኖቹ የተሰጡ ምሳሌዎችና ትእዛዞች ግልፅነት ይተነተናሉ።

3.2.2. መጠይቅ (Questionnaire)

ከይዘት ትንተና የሚገኘውን መረጃ የጉዳይ ንቁ ተሳታፊዎች (መምህርና ተማሪ) ከሚሰጡት አስተያየት ጋር አቀናጅቶ ለማየት እንዲያስችል መጠይቅ ተዘጋጅቷል። የመጠይቁ የመጀመሪያው ዝግጅት በሁለት የኮሌጅ መምህራን አስተያየት እንዲሰጥበት ተደርጓል። የኮሌጅ መምህራኑ አስተያየት ታክሎብት ከተዘጋጀ በኋላ ለሙከራ ጥናት በአርሲ ዞን ደዶታስሬ ወረዳ 11 ወንድ፣ 4 ሴት በድምሩ 15 ተማሪዎችና ሁለት መምህራን እንዲሞሉ ተደርጓል። መጠይቁን ከሞሉት መምህራንና ተማሪዎች ምጋቤ ምላሽ በመነሳት ጥያቄዎቹ እንደገና ተሻሽለው ከተዘጋጁ በኋላ ከስምንቱ ትምህርት ቤቶች መረጃ ተሰባስቦባቸዋል።

3.2.3. የቃላት ቆጠራ

የቃላት በተለያዩ አውድ ተደጋግሞ በትምህርት መቅረብ ለቃላቱ መለመድና አይረሴነት አስተዋፅኦ አለው። ከዚህ አንጻር በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ በቃላት ትምህርትነት ከቀረቡት ውስጥ ተደጋግመው የቀረቡትንና ምን ያህል ቃላት ለምን ያህል ጊዜ ተደጋግመው እንደቀረቡ መለየቱ ቃላቱ እንዲለመዱ በተደጋጋሚነት ለማቅረብ የተደረገውን ጥረት ስለሚያሳይ የመፅሀፉ የአዘገጃጀት ጥንካሬና ደክመት የሚገለፅበት ይሆናል። በመሆኑም ስለመፅሀፉ የቃላት ትምህርት ይዘት መረጃ የሚገኝበት ይሆናል።

ምዕራፍ አራት

የመረጃ ትንተናና ማብራሪያ

4.1. ከመማሪያ መፅሀፍ የተገኙ መረጃዎች ትንተናና ማብራሪያ

4.1.1. አጠቃላይ መግቢያ

መማሪያ መፅሀፍ በመማር ማስተማር ሂደት ውስጥ ያለውን ጠቀሜታ በመጠኑም ቢሆን በምዕራፍ አንድ ለመጠቀም ተሞክሯል። በዚህ እሳቤ በተለያዩ ገፅታዎች ላይ ጥናቶች እንደተካሄዱም ከዚህ ስራ ጋር ካላቸው ዝምድና አንጻር በምዕራፍ ሁለት ተጠቋቋመዋል።

ከነዚህ ነጥቦች መረዳት እንደሚቻለውም መማሪያ መፅሀፍ የተለያዩ ይዘቶች ሊኖሩት እንደሚችሉ ነው። እነዚህም ይዘቶች የተነጣጠሉ ባይሆኑም ለእይታ ትኩረት ማግኘት ሲባል አቀራረባቸውን በተናጠል መቃኘቱም ጠቀሜታ እንዳለው ይታመናል።

ካላቸው ጠቀሜታ አንጻር ለትኩረት እንዲመች በተናጠል መታየት ከሚገባቸው ውስጥ የዚህ ስራ ትኩረት የሆነው የቃላት ትምህርት አቀራረብ አንዱ ነው። ይህንን ወደሚመለከተው ትንተና በቀጥታ ከመገባቱ በፊት ትኩረት የሚደረግበትን መማሪያ መፅሀፍ በመጠኑ ማስተዋወቁ ተገቢ ይመስላል። ምክንያቱም የሚተነተነው ይዘት በምን ሁኔታና በምን አይነት መፅሀፍ ውስጥ እንደቀረበ መጠነኛ ግንዛቤ ሊሰጥ ይችላል ተብሎ ስለሚታመን ነው። ስለዚህ ስለመፅሀፍ መጠነኛ ፍንጭ በመስጠት ወደጉዳዩ ይገባል።

መፅሀፍ በ1990 ዓ.ም. በኦሮምያ ትምህርት ቢሮ አማካኝነት የተዘጋጀ ነው። በተጠቀሰው ዓ.ም. አገልግሎት ላይ መዋል የጀመረና የክልሉን እርምጃ አፈፈት ተማሪዎችን በአማርኛ መማሪያነት እንዲያገለግል የተዘጋጀ ነው። ይህ መፅሀፍ

በውስጡ ሀያ ዘጠኝ ምንግቦችና በሶስት ዋና ክፍሎች (መልመጃ አንድ፣ ሁለትና ሶስት) የተመደቡና በውስጣቸው የራሳቸው የተለያዩ ክንፍኔዎችን የያዙ መልመጃዎች ያሉት ነው።

እነዚህ መልመጃዎች ከያዙት ክንፍኔ ብዛት አንጻርም ሲቃኝ በመልመጃ አንድ ስር የተለያዩ የቋንቋውን እውቀት ሊያገለግሉ የሚችሉ ሃምሳ ዘጠኝ ክንፍኔዎች አሉት። እነዚህ ክንፍኔዎች ባብዛኛው በአንብቦ መረዳት ላይ የሚያተኩሩ ናቸው። መልመጃ ሁለት ደግሞ ባብዛኛው በስነልሰናዊ ጉዳዮች ላይ የሚያተኩር ሆኖ በዝርዝር ሰማሊያ ሶስት ክንፍኔዎችን የያዘ ነው። መልመጃ ሶስት በውስጡ የያዘው አብዛኛው የግል ግንዛቤን መሰረት በማድረግ በቋንቋው የመናገርን ሀሳብ የመለዋወጥና ከተለያዩ ምንጮች መረጃዎችን ሰብስቦ ለክፍል በቃል ወይም በፅሁፍ በማቅረብ ላይ የሚያተኩሩ ክንፍኔዎችን የያዘ ነው። በቋንቋው የመጻፍ የማንበብ የማዳመጥ ክሊሎችን የሚያዳብሩ ዝርዝር ክንፍኔዎችን ያካተተ ነው። ይሁን እንጂ ጠቅለል ተደርጎ ሲቃይ መልመጃው 28 ክንፍኔዎችን ያካተተ ነው ማለት ይቻላል።

ባጠቃላይ መማሪያ መፅሀፉ በዚህ አይነት የተደራጀና ከእያንዳንዱ ምንግብ በኋላ በሚቀርቡ ሶስት መልመጃዎች አማካኝነት የተቀናበሩ ተማሪዎቹ የታላሚውን ቋንቋ እውቀት የሚያዳብሩባቸው አንድ መቶ ሰባ ክንፍኔዎችን የያዘ ነው።

ሰንጠረዥ 1 በየመልመጃዎቹ ውስጥ የቀረቡ የመፅሀፉ ክንፍኔዎች ብዛት

ተ.ቁ	መልመጃ	ክንፍኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	አንድ	59	34.71
2	ሁለት	83	48.82
3	ሶስት	28	16.47
	ድምር	170	100.00

ከነዚህ ከ170ዎቹ ክንዋኔዎች ውስጥ ቃላትን ለማስተማር ታስበው የቀረቡትን መለዎቱ ለቃላት ትምህርት የተሰጠውን የትኩረት መጠን ሊያሳይ ይችላል። ስለዚህ ይኸንኑ ቀጥለን ለማየት እንሞክራለን።

ሰንጠረዥ 2:- በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት ይዘቶች ከሌሎች የቋንቋ ትምህርት ክንዋኔዎች አንጻር ያላቸውን ተመጣጥኖ የሚያሳይ

ተ.ቁ	መልመጃ	ቃላትን ለማስተማር የቀረበ ክንዋኔ		ሌሎች		ድምር	
		ብዛት	ቦ	ብዛት	ቦ9	ብዛት	ቦመዳኛ
1	አንድ	22	12.94	37	21.76	59	34.70
2	ሁለት	45	26.47	38	22.35	83	48.82
3	ሶስት	-	-	28	16.47	28	16.47
	ድምር	67	39.41	103	60.58	170	99.99

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው የቃላት እውቀት ለማስጨበጥ ትኩረት የተደረገው በመልመጃ አንድና ሁለት ነው፤ ይበልጡን ደግሞ በመልመጃ ሁለት። በመማሪያ መፅሀፍ አዘገጃጀት ውስጥ ለቃላት ትምህርት የተሰጠው ትኩረት ከሌሎች የቋንቋ እውቀቶች ውስጥ 39.41% መሆኑ ለይዘቱ የተሰጠውን ትኩረት ከፍተኛነት ያሳያል። ይሁን እንጂ ከቃላት ትምህርት ይዘቶች ምን ላይ ተተክሯል የሚለውንም ማየት ያስፈልጋል። ይኸንኑ ቀጥሎ ለማሳየት ይሞክራል።

4.1.2. የተተኮረባቸው የቃላት ትምህርት ይዘቶች

በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የተማሪዎችን የታላሚ ቋንቋ ቃላት እውቀት ለማጎልበት ሲባል የተለያዩ የቃላት ትምህርት ይዘቶች ቀርበዋል። እነዚህ ይዘቶች

ከቀረቡበት ክንዋኔ ብዛት አንፃር የተሰጣቸው ትኩረት ምን እንደሚመስል ለማሳየት ይሞክራል። ይኸንኑ እንዲያስረዳ ሰንጠረዥ ሶስት ተዘጋጅቷል።

ሰንጠረዥ 3:- የመማሪያ መፅሀፍት የቃላት ትምህርት ይዘት አይነትና የተሰጠውን ትኩረት የሚያሳይ

ተ.ቁ	የይዘት አይነት	ክንዋኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	የቃላትን ፍቺ ለማሳየት የቀረቡ ይዘቶች	37	55.22
2	የቃላትን ቅርፅ ለማስለየት የቀረቡ ይዘቶች	16	23.88
3	ከስነድምፅ ጋር የተያያዙ ይዘቶች ያሏቸው	8	11.94
4	የጥምር ቃላት እውቀት ለማስጨበጥ የቀረቡ ይዘቶች	4	5.97
5	የቃላት አብሮነትን ለማሳወቅ የቀረቡ ይዘቶች	2	2.99
	ድምር	67	100.00

ከሰንጠረዥ 3 መረዳት እንደሚቻለው የበለጠ ትኩረት የተሰጠው የቃላትን ፍቺ መለየት በማስቻሉ ላይ ነው። ቀጣዮቹን የትኩረት ደረጃዎች በቅደም ተከተል የያዙት የቃላትን ቅርፅ ለማስለየት፣ ስነድምጻዊ እውቀት ለማስጨበጥ፣ የጥምር ቃላት አመሰራረትና የቃላት አብሮነት ለማሳወቅ የቀረቡ የቃላት ትምህርት ይዘቶች ናቸው። በዚህ ቅደም ተከተል መሰረት በመጠኑ ለማብራራት ይሞክራል።

4.1.2.1. የቃላትን ፍቺ ለማስለየት የቀረቡ ይዘቶች

ከላይ በሰንጠረዥ 3 ከቀረበው መረዳት እንደሚቻለው የታላላቅ ቋንቋ ተማሪዎች የቋንቋውን ቃላት ፍቺ አውቀው ባገቡ እንዲጠቀሙባቸው ለማድረግ በተለያዩ 37 ንዑስ አሀዳት (units) የቀረቡ ክንፎዎች አሉ። እነዚህን ክንፎዎች ስንቃኝ በተለያዩ መልክ የቀረቡ ሆነው እናገኛቸዋለን። ይኸንጉ ጠቅለል አድርጎ ማሳየት እንዲቻል ሰንጠረዥ አራት ቀርቧል።

ሰንጠረዥ 4:- የቃላትን ፍቺ ለማሳወቅ የቀረቡ ይዘቶች ዝርዝር የአቀራረብ ሁኔታ

ተ.ቁ	የቀረቡበት ሁኔታ	ክንፎ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	ለቃላት ተመሳሳይ ፍቺ በመስጠት እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	24	64.86
2	የቃላትን ተቃራኒ ፍቺ በመፈለግ እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	4	10.81
3	በአ.ነገር ውስጥ የተተወ ባዶ ቦታ ተገቢ ፍቺ ባለው ቃል በማሟላት እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	4	10.81
4	የቃላትን ፍቺ አመልካች የሆኑ አ.ነገሮችን በማዋቀር እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	5	13.51
	ድምር	37	99.99

ከዚህ ሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ተማሪዎች የቃላትን ፍቺ እንዲያውቁ ለማድረግ እንዲቻል ይበልጥ ትኩረት የተሰጠው ለቃላት ተመሳሳይ ፍቺ እንዲሰጡ በማድረግ ላይ ነው። ለቃላት ፍቺ መስጠት መቻል የቃላትን እማራያዎም ሆነ ፍካሬያዊ ፍቺ እውቀት ሊያዳብር እንደሚችል በምዕራፍ ሁለት የተለያዩ ምሁራንን ዋቢ በማድረግ ለመጥቀስ ከተሞከረው መረዳት ይቻላል። ይበልጥ Jackson (1988) ይመለከቷል። ይሁን እንጂ የቃላት ፍቺ እውቀት የጠለቀ እንዲሆን ቀጥታ ተመሳሳይ

ፍቺ መስጠት ብቻ በቂ አለመሆኑንም የምሁራንን የጥናት ውጤቶች ዋቢ በማድረግ በምዕራፍ ሁለት ለማሳየት ተሞክሯል። Cornu (1979) እና Wallece (1982)ን ይመለከቷል።

ከዚህ አንጻር የቃላት ተመሳሳይ ፍቺ አሰጣጥ በምን ሁኔታ ቀርቧል የሚለው ጥያቄ መዳሰስ ያለበት እንደሆነ ይታመናል። በዚህ መሰረት ተማሪዎቹ ተመሳሳይ ፍቺ ባላቸው ቃላት መካከል ያለውን ተመሳሳይ በምን ሁኔታ እንዲረዱት ሆኖ እንደቀረበ በሚቀጥለው ሰንጠረዥ ለማሳየት ይሞክራል።

ሰንጠረዥ 5:- በመፅሀፉ ውስጥ የቃላት ተመሳሳይ ፍቺ ትምህርት አቀራረብ ሁኔታ የሚያሳይ

ተ.ቁ	የአቀራረብ ሁኔታ	ክንዎኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	ለቃላት አቻ ፍቺ እንዲሰጣቸው ሆነው የቀረቡ	11	45.83
2	ከፍቺ አንጻር በማዛመድ እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	8	33.33
3	በኢነገር ውስጥ ለተሰመረባቸው ቃላት አቻ ፍቺ ሊሆኑ የሚችሉትን በመምረጥ እንዲማሩባቸው ሆነው የቀረቡ	5	20.83
	ድምር	24	99.99

ከሰንጠረዥ አምስት መረዳት እንደሚቻለው ትምህርቱ ለቀረቡት ቃላት አቻ ፍቺ በመስጠት፣ አቻ ፍቺ ሊሆኑ የሚችሉ ተዛማጅ ቃላት በመምረጥና በቀረቡ ቃላት ፍቺያቸውን የሚያመለክት አረፍተ ነገር በማዋቀር ተማሪዎቹ እንዲለማመዱባቸው ሆኖ የቀረበ ነው። ለየአቀራረቦቹ ናሙና ይሆኑ ዘንድ አባሪ ረ ከገፅ 126 እስከ 128 ከመማሪያ መፅሀፉ ገጽ 36፣9፣14 የተወሰደውን ይመለከቷል። ይህ አቀራረብ የተማሪዎቹን ፍቺያዊ እውቀት ለማዳበር አስተዋፅኦ ይኖረዋል። ምክንያቱም አቀራረቡ አውዳዊ ከሆነ የቃላቱን አብርካቢና ማህበራዊ አጠቃቀም የማስገንዘብ ጠቀሜታም ይኖረዋልና። ስለዚህ

የመማሪያ መፅሀፍት የቃላትን ተመሳሳይ ፍቺ ለመለየት የሚያስችል ይዘት አካቶ መገኘት በመማሪያ መፅሀፍት አዘገጃጀት ሂደት ውስጥ ሊኖር የሚገባው ባህርይ ነው።

ሌላው በመማሪያ መፅሀፍት ውስጥ የቀረበው ለቃላት ተቃራኒ ፍቺ ለመስጠት የቃላትን ፍቺ እንዲለማመዱበት ሆኖ የተቀናበረ ነው። ለቃላት ተመሳሳይ ፍቺ በመስጠት አንዱ በሌላው እንደሚገለፀው ሁሉ ተቃራኒ ፍቺዎችንም በመስጠት የቃላትን ፍቺ በጥልቀት መገንዘብ ይቻላል። ለቃላት ፍቺ በጥልቀት መታወቅ የቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶ እውቀት የሚኖረውን አስተዋጽኦ በሚመለከት በዚህ ስራ ምዕራፍ ሁለት ስር ስለ ቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶ በተጠቀሰበት ክፍል ውስጥ ለመግለፅ ተሞክሯል። ከዚህ አንፃር የቃላትን ተቃራኒ ፍቺ ማወቅ ቃላቱን በጥልቀት ለማወቅ አስተዋፅኦ አለው።

ከዚህ አስተዋፅኦ አንፃር በመማሪያ መፅሀፍት ውስጥ ከቃላት ፍቺያዊ ተዛምዶ አንፃር የቀረበው ይዘት የሚታይበት ገፅታ እንደሚከተለው ይገለጻል። የቃላቱን ተቃራኒ ፍቺ በማወቅ የቃላትን ፍቺያዊ ግንዛቤ ለማስፋት የቀረቡት ክንውኖች በቁጥር አራት ብቻ ናቸው። ከነዚህ ውስጥ ሶስቱ ያለ አውድ ለቃላቱ ተናጠላዊ ተቃራኒ እንዲሰጣቸው ሆነው የቀረቡ ሲሆኑ አንዱ ማለት 25% ያህሉ ብቻ በአውድ የተደገፈ ነው። የቀሩት ማለት 75% ያህሉ ያለ አውድ የቀረቡ ናቸው። ይህ ሁኔታ የቃላቱን ውሰን ተቃራኒ በጥልቀት ለማወቅ ካለመርዳቱም በላይ ቃላት እንደቀረቡበት አውድ ሁኔታ የተለያየ ተመሳሳይና ተቃራኒ ሊኖራቸው ስለሚችል ተማሪዎቹ በተወሰነ ጉዳይ ላይ እንዲያተኩሩ አይደርግም። በዚህም የቃላቱን ውሰን ፍቺ በጥልቀት ለማወቅ የማያመች ይሆናል።

ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ማለት ለቃላት ተመሳሳይና ተቃራኒ ፍቺ ከመስጠት ውጪ የቃላትን ፍቺ አውቆ ለመጠቀም እንዲያስችል ሆኖ የቀረበበት ሌላው መንገድ በአረፍተ ነገር ውስጥ ለተተወ ባዶ ቦታ በፍቺ ተስማሚ የሆነውን ቃል በመጠቀም አረፍተ ነገርን የተሟላ የማድረግ ስልት ነው። በዚህ ስልት ለመለማመጃነት የቀረቡት

ክንዋኔዎች በቁጥር አራት ናቸው። እነዚህ ውስጥ ሶስቱ የማሟያ ቃላት በአማራጭነት የቀረቡላቸው ሲሆን አንዱ ክንዋኔ ደግሞ ተማሪዎቹ ከክንዋኔው በፊት በቀረቡላቸው ምንባብ መሰረት ለበታው ተገቢ የሆነ ቃል በመሙላት የሚመልሱት ነው። በመሆኑም አቀራረቡ አውዳዊ ነው። ስለዚህ የቃላቱን ውሱን ፍቺ አውቆ በአግባቡ የመጠቀም እውቀት ሊያሳብስ የሚችል ነው።

በተጨማሪ ከፍቺ ጋር በተያያዘ ተማሪዎች በምንባቡ ውስጥ ያጋጠሟቸውን ቃላት በመጠቀም ፍቺያቸውን የሚጠቁሙ አረፍተ ነገሮች በማዋቀር ስለ ቃላቱ ፍቺ ያላቸውን ግንዛቤ እንዲያሰፉ የሚረዱ ክንዋኔዎችም ቀርበዋል። እነዚህ ክንዋኔዎች ተማሪዎቹ የቃላቱን ተገቢ አጠቃቀም እንዲለማመዱ ከመርዳታቸውም በላይ መምህራኑ ከተማሪዎቹ ክንዋኔዎቹን በትክክል አለመስራት ወይም መስራት በመነሳት ተጨማሪ ክንዋኔዎችን ለመስጠት ወይም ላለመስጠት እንዲወስኑ ይረዳሉ።

በአጠቃላይ ከቃላት ጋር በተያያዘ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትና ቀደም ብለው የተጠቀሱት ሰላሳ ሰባት ክንዋኔዎች በፍቺ ላይ ያተኮሩ ያቀራረብ ባህርያት ይታዩባቸዋል። እነዚህ የቃላት ትምህርት የሚቀርብባቸው መንገዶች ይሁኑ እንጂ ዐውዳዊ መሆን አለመሆናቸው ቃላቱን በጥልቀት ለማወቅና ባግባቡ መጠቀም መቻል አለመቻልን እንደሚወስኑ በዚህ ስራ ምዕራፍ ሁለት ከቃላት ትምህርት ዐውዳዊ መሆን አስፈላጊነት አንጻር የምሁራንን የጥናት ውጤት ዋቢ በማድረግ ለመግለጽ ተሞክሯል (Cornu 1979 ይመለከቷል)። ከአስፈላጊነቱም አንጻር በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቃላትን ፍቺ ለማስለየት የቀረቡ ክንዋኔዎች ዐውዳዊ መሆን አለመሆንን መመርመሩ የመጽሀፉን የቃላት ትምህርት አቀራረብ ሁኔታ የሚያሳይ ይሆናል። ስለዚህ ይኸው ቀጥሎ ይቀርባል።

ከላይ በሰንጠረዥ 4 እና ከሰንጠረዥ ቀጥሎ በቀረበው ማብራሪያ ለመግለጽ እንደተሞከረው ከቃላት ፍቺ እውቀት መዳበር ጋር የተያያዙ የመማሪያ መጽሀፉ ክንዋኔዎች በቁጥር ሰላሳ ሰባት ናቸው። እነዚህ ክንዋኔዎች ለቃላት ፍቻዊ እውቀት

መዳበር ይቅረቡ እንጂ የሚፈለገውን ውጤት ማስገኘት ስለመቻል አለመቻላቸው የሚወሰነው በአቀራረባቸው አውዳዊ መሆን እንደሆነ ይታመናል። ምክንያቱም የቃላት ትምህርት አቀራረብ አውዳዊ መሆን ለመማሩ ውጤታማነት አስተዋጽኦ ከፍተኛ ነው (ምዕራፍ ሁለት ንዑስ ምዕራፍ 2.1.2.3 ይመለከታል)።

ከቃላት ትምህርት አቀራረብ አውዳዊ መሆን አስፈላጊነት አንጻር የመማሪያ መጽሀፉ አቀራረብ አውዳዊ መሆን የቃላትን የተለያዩ የፍቺ ገጽታዎች የሚያስደስስና ጠንካራ ነን ያለው መሆኑን ሊጠቁም ይችላል። የቃላቱ ፍች አቀራረብ አውዳዊ መሆንም የቃላቱን ውሱን ፍቺ ከማሳወቁም በላይ ፍቺው እማራያዊ ወይም ፍካሬያዊ መሆኑን መለየትም ያስችላል። ይህም በበኩሉ የቃላቱን ተገቢ ፍቺ ጠብቆ የመጠቀም ችሎታን ያዳብራል። ስለዚህም ነው የቃላት ትምህርት አቀራረብ አውዳዊ የመሆኑ አስፈላጊነት በምሁራን አጽንኦት የሚሰጠው።

ከዚህ አንፃር መማሪያ መጽሀፉ ለቃላቱ በተናጠል ተመሳሳይ ወይም ተቃራኒ ፍቺ እንዲሰጥ የሚያዘበት አጋጣሚ የመኖሩን ያህል የቃላቱን ውሱን ፍቺ መለየት የሚያስችሉ በአውድ የተደገፉ አቀራረቦችም አሉት። በሚቀጥለው ሰንጠረዥ ይህንኑ በክንዋኔ ብዛት ለማሳየት ተሞክሯል።

ሠንጠረዥ 6 ከፍቺ አንፃር የቀረበ የቃላት ትምህርት አውዳዊነት መጠን

ተ.ቁ		በአውድ የቀረበ		ከአውድ ውጭ የቀረበ		ድምር	
		ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ	ብዛት	መቶኛ
1	ከፍቺ መመሳሰል አንፃር የቀረበ	13	35.14	11	29.73	24	64.87
2	ከተቃራኒ ፍች አንፃር የቀረበ	1	2.70	3	8.11	4	10.81
3	በዐረፍተ ነገር ውስጥ የቃላትን ፍቺ በመጠበቅ የሚሞላ ክፍት ቦታ በመተው የቀረቡ	4	10.81	-	-	4	10.81
4	በቀረቡ ቃላት ፍቺያቸው የሚጠቁሙ ዐ.ነገሮችን መስራት	5	13.51	-	-	5	13.51
	ድምር	23	62.16	14	37.84	37	100

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው የቃላትን ፍቺ ለማስለየት የቀረቡት ይዘቶች 62.16% በአውድ የተደገፉ ክንውኖች ናቸው። ይህም የቃላት ትምህርት ውጤታማ ከሚሆንባቸው አቀራረቦች አንዱ በመሆኑ በዚህ ረገድ የመጽሀፉ አቀራረብ ጥንካሬ የሚታይበት መሆኑን ያመለክታል።

4.1.2.2. የቃላትን ቅርጽ ለማስለየት የቀረበ የትምህርት ይዘት

በቋንቋ መማር ሂደት ውስጥ የታላላቅ ድንቁ የቃላት ፍቺ ማወቁ አስፈላጊ ቢሆንም ብቻውን ለተግባር ብቁ የማያደርግ መሆኑና ቃላት በልዩ ልዩ አገባብ ሊይዙ የሚችሉትን የንግግርም ሆነ የጽሁፍ ቅርፅ ማወቅ አስፈላጊና ጉልህ ፋይዳ ያለው መሆኑ በንፁህ ምዕራፍ 2.1.2 ተመልክቷል። ከአስፈላጊነቱ አኳያም የቃላት ቅርጽ አንድ የትምህርት ይዘት ሆኖ መቅረብ ይኖርበታል። ከዚህ ግንዛቤ በመነሳት ይመስላል ይህ ጥናት ባተኮረበት መማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የቃላት ቅርፅ በትምህርት ይዘትነት ቀርቦ ይገኛል።

የቃላትን ቅርፅ ለማስተማር በመጽሀፉ የቀረቡት ይዘቶች ቅድመና ድሀረ አምድ ቅጥያዎችን በመለየትና በመጠቀም ዓላማ ላይ ያተኮሩና አስራ አራት ክንዋኔዎችን ያካተቱ ናቸው። በእነዚህ ይዘቶች በመለማመድ ተማሪዎቹ የታላላቅ ድንቁ ቃላት እርባታና ምስረታ አውቀው በአግባቡ እንዲጠቀሙበት ለማስቻል በሚያግዝ መልኩ የቀረበ መሆኑን መገንዘብ ይቻላል።

ከቅርፅ ጋር ተያያዥነት ያለው ሌላው ጉዳይ አህዕድተ-ቃል ነው። ቃላት በምህግረ-ቃልነት ሲቀርቡ የሚይዙትን ቅርፅ ማወቁ የንግግር እና የዕህፈት ቅርጻቸውን ጠብቆ በትክክለኛው መንገድ በቃላቱ ሰመገልገል ያስችላል። ለዚህም ለትምህርት መቅረባቸው አስፈላጊ ይሆናል። ይሁን እንጂ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ብዙም ትኩረት የተሰጠው አይመስልም። ትኩረት ያልተሰጠው ለመሆኑም ከቅርጽ ጋር

በተያያዘ ከቀረቡት አስራ ስድስት ክንዋኔዎች ውስጥ ለምህፃራ-ቃል የተሰጠው የክንዋኔ ብዛት ሁለት ብቻ መሆኑ በዋቢነት ይጠቀሳል።

4.1.2.3. ከስነድምፅ ጋር የተያያዙ የቃላት ትምህርት ይዘቶች

በሠንጠረዥ 3 በቀረበው መረጃ መሰረት ለቃላት ትምህርት ከቀረቡት ይዘቶች መካከል በሶስተኛ ደረጃ ትኩረት የተሰጠው (11.94%) ከስነድምፅ ጋር ለተያያዙ የቃላት ይዘቶች (ባህርያት) ነው። በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ድምፁ-ልሳንን የሚመለከቱ ሁለት ጉዳዮች ተካትተዋል። ከእነዚህ ውስጥ አንደኛው በቅጥያ አገባብ ሂደት የሚፈጠረውን የ "አ" እና "አ" ድምፆች መዋጥ የሚመለከተው ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ በቃላት ውስጥ ላልተወና ጠብቀው የሚነበቡ ድምፆች የሚያስከትሉትን የፍቺ ለውጥ ለማስገንዘብ የቀረበው ነው።

የመጀመሪያውን በሚመለከት በመጽሀፉ ውስጥ የቀረበው "አ" የሚለው ድምፅ የቃል መነሻ ሆኖ ቅጥያ ቀድሞት ሲገባ የቅጥያውን የመድረሻ ድምፅ ወይም ቀድሞት የገባውን ድምፅ ወደራብዕነት ለውጥ የሚዋጥ መሆኑን ለተማሪዎች በማስገንዘብ ላይ ያተኮረ ነው። የዚህ መልመጃ ዓላማ በታላሚው ቋንቋ ውስጥ መነሻ ቅጥያዎች በቃል ላይ ሲጨመሩ አንዳንድ ድምጾች ተውጠው የሚቀሩበት ሁኔታ የሚያጋጥም መሆኑን ተማሪዎች እንዲገንዘቡ ማድረግ መሆኑ በማስተማሪያ መጽሀፉ (1990:3) ተመልክቷል።

ለተጠቀሰው ዓላማ መገኘት በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ አራት ክንዋኔዎች ቀርበዋል። ክንዋኔዎቹ ተማሪዎቹ እንዲለማመዱባቸው በምሳሌዎች ተደግፈው የቀረቡ ሲሆኑ የሚከተሉት በዋቢነት ተጠቅሰዋል።

ሀ. በተሰጣችሁ ምሳሌ መሰረት ስሯቸው

- 1. የአገዳ ያገዳ
- 2. በአገር _____

ከሰነድምፅ ጋር በተያያዘ የቀረበው ዕለተኛው የቃላት ትምህርት ይዘት በንቦት መለያየት ምክንያት የሚመጣውን የቃላት ፍቺ ልዩነት ለማስተማር የታሰበ ይመስላል። በአማርኛ ቋንቋ በተወሰኑ ቃላት ውስጥ የሚገቡ ድምጾች ጠብቀው ወይም ላልተወሰኑ ሰነድ የተለያዩ ፍቺዎችን ሊይዙ ስለሚችሉ ተማሪው በቃላቱ በአገባቡ መጠቀም እንዲችል የተጠቀሱትን ባህርያት ማወቁ አስፈላጊ ይሆናል። ለተማሪው ይህን ግንዛቤ ለማስጨበጥና ለማለማመድ የቀረበው መልመጃዎች በመጥበቅና በመላላት የፍቺ ለውጥ የሚያስከትሉ ድምጾች ያሉባቸውን የቃላት ዝርዝር የያዙና መጥበቅና መላላትን መሰረት አድርገው ፍቺ እንዲሰጡ ተማሪዎችን የሚጠይቁ ናቸው። ለዚህም በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ከገጽ 58-60 በሶስት ክንውኖች ስር ዝርዝት ያሉ የቃላት ዝርዝሮችና ምሳሌዎች ቀርበዋል።

በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቃላቱ በንቦት መለያየት የሚያስከትለውን የፍቺ ልዩነት ማስገንዘብ ተማሪዎቹ በተገቢ ንቦት መልዕክት ሳይዛባ በጽንደው ሊገቡ የሚችሉበትን መገንዘብ እንደሚያመቻችላቸው ይታመናል። ከዚህ አንጻር የቀረበው ይዘት በተወሰኑ ክንዎች ብቻ መገደብ ለተማሪዎቹ በቂ ግንዛቤ ያስጨብጣል ተብሎ የሚታሰብ አይመስልም። ምክንያቱም የአማርኛ የአፃፃፍ ስርዓት ጥበቀትን ለይቶ ማመልከት የሚያስችል ባለመሆኑ ተማሪዎቹ በሰውና ከሚቀርበው አይተው መገንዘብ ስለማይችሉ በአውድ የተደገፈና ከአገባቡ ንቦቱን መለየት የሚያስችል በርከት ያለ መለማመጃ እንደሚያስፈልግ ይታመናል።

በአባሪነት ከተጠቀሰውና በመጽሀፉ ውስጥ ገጽ 58 'ሐ' ከቀረበው ማየት እንደሚቻለው ተማሪዎቹ ተመሳሳይ ቃል በተደጋጋሚ የተፃፈ ሊመስላቸው ከመቻሉ ውጪ ስለቃላቱ ንቦት የሚያስገነዝባቸው ነገር የለም። በመሆኑም አቀራረቡ የታላሚውን ቋንቋ ተማሪዎች ለጥሩ የቋንቋው ተጠቃሚነት የሚያበቃ የቃላት ንቦት ችሎታ ያዳብርላቸዋል ተብሎ የሚታሰብ አይመስልም።

4.1.2.4. ጥምር-ቃላት

ጥምር-ቃላት ለተወሰነ ዕንስ-ሃሳብ መግለጫነት እስከቆሙ ድረስ በቃል ክፍል ውስጥ ተካትተው ለትምህርት መቅረብ ያለባቸው መሆኑ ስምምነት ያገኘ ጉዳይ ነው። ይህን ግንዛቤ መሰረት በማድረግ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የጥምር-ቃላትን እውቀት ለማጎልበት የታሰቡ ይዘቶች ቀርበዋል። ግንዛቤውን ለተማሪዎቹ ለማስጨበጥም ጥምር-ቃል የየራሳቸው ፍቺ ካላቸው ልዩ-ልዩ ቃላት የሚመሰረት መሆኑን የሚገልፅ ገለፃ ወይም ማስታወሻ (መማሪያ መጽሀፍ 1990:18) በመስጠት መልመጃዎች ቀርበዋል። ለተማሪው መለማመጃ የቀረቡት ዘጠኝ የጥምር ቃላት ዝርዝሮችን ቃሉን ወዳስገኘ ተጣማሪ /ተዋቃሪ/ ቃላት እንዲተነተኑ፣ ጥምር ቃልን መመሰረት ከሚያስችሉ አስር ጥንድ ዝርዝሮች ጥምር ቃላትን እንዲያዋቅሩና ከራሳቸው አምስት ጥምር ቃላትን በመፃፍ እንዲለማመዱ የሚጠይቁ ናቸው (ዝርዝራቸውን በአባሪ "ረ" ፥ ገጽ 134 ይመለከቷል)።

በተጠቀሱት መልመጃዎች ውስጥ የተመለከቱትን ጥምር ቃላት ተማሪዎች እንዲለማመዱባቸው መቅረባቸው ከቃላት ትምህርት ይዘትነት አንፃር አስፈላጊና ተገቢ ይመስላል። ምክንያቱም ተማሪዎቹ በየዕለት ገጠመኛቸው ህብረተሰብ፣ ቤተሰብ፣ ግለሰብ ... ወዘተ. የሚሉት ዓይነት ጥምር ቃላት ሊያጋጥሟቸው ስለሚችሉ ከአመሰራረት ባህሪያቸው ጋር እንዲተዋወቁ ማድረግ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ይኖረዋል። ይህን እንጂ የቀረቡት ጥምር-ቃላት ብዙም ተዘውታሪ አይመስሉም። ይህም ለተማሪው የሚከብዱና በቀላሉ ለመማር የማያገዙ ሊያደርጋቸው ይችላል። የቀረቡት ጥምር ቃላት በአብዛኛው አዲስና ተማሪው በተናጠል ከተማራቸውና ካወቃቸው ቃላት ያልተመሰረቱ በመሆናቸው ተማሪው በንጥልነት የሚሰጡትን ፍቺ በጥምርነት ከሚሰጡት አዲስ ፍቺ ጋር በማነፃፀር መገንዘብ እንዲችል ዕድል የሚሰጡት አይመስሉም። ይህ ዓይነቱ አቀራረብ ደግሞ የመማሩን ሂደት በማቅለል ረገድ አወንታዊ ተፅዕኖ ሊኖረው አይችልም።

በመጽሀፉ ውስጥ የቀረቡት ጥምር ቃላት፡ ለምሳሌ ፍቅር-ንዋይ፡ ትዕምርተ-ጥቅስ (1990:18) ይበልጥ የግዕዝ ቋንቋ ቃላት በመሆናቸው ለሁለተኛ ቋንቋ ተማሪ የቀረቡበት ሁኔታ መማሩን በማቅለል ረገድ አወንታዊ አስተዋጽኦ ላይኖረው ይችላል።

4.1.2.5. የቃላት አብሮነት

የቃላት አብሮነት በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ብዙም ትኩረት አይሰጠው እንጂ በቃላት ትምህርት ይዘትነት ከቀረቡት አንዱ ነው። በመማሪያ መጽሀፉ ገጽ 44 ላይ በሁለት ተከታታይ ክንውኖች ቃላት ተገቢ መልዕክት እንዲያስተላልፉ አብረዋቸው የሚገቡትን ቃላት የሚፈልጉ መሆናቸውን የሚያስገነዝቡ በአንቀጽ ውስጥ የተተው ክፍት ቦታዎችን በትክክል ሊያሟሉ የሚችሉ ቃላትን በመምረጥ የቃላት አብሮነት ግንዛቤያቸውን እንዲያሰፉ ለማለማመድ ተሞክሯል (በአባሪ "ረ" 130 የቀረበውን ይመለከቷል)። ይዘቱ ብዙ ትኩረት አልተሰጠውም ሲባል በቀጥታ ለቃላት አብሮነት ታልሞ የቀረበው ጥቂት መሆኑን ለመግለፅ ነው እንጂ በተዘዋዋሪ መንገድ ስለቃላት አብሮነት ተማሪዎች የሚገነዘቡበት አጋጣሚ የለም ለማለት አይደለም። ምክንያቱም ተማሪዎቹ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትን ዓረፍተ ነገር የመስራት ክንውኖች በሚሰሩበት ጊዜ የቃላትን አብሮነት የመጠበቅ ልምምድ እንደሚያደርጉ ይታመናል። በዚህ የተነሳም የቃላት አብሮነት ትምህርት በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ቦታ አልተሰጠውም ማለት አይቻልም። በሰንጠረዥ ሶስት ለማመልከት የተሞከረውም በመጽሀፉ ውስጥ ከፍ ብሎ ለተጠቀሱት የቃላት ትምህርት ይዘቶች የተሰጠውን ትኩረት ነው።

እነዚህ የቃላት ይዘቶች በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ መካተታቸው ብቻ ለተማሪው የቃላት ችሎታ መዳበር በቂ ነው ማለት የሚቻል አይመስልም። ችሎታውን ለማዳበርና ግንዛቤን ለማጎልበት የሚረዱ ቃላት መመረጣቸው አስፈላጊ ይሆናል። የታላላቅ ቋንቋ ለመሰሉ በአንድ ጊዜ ለትምህርት ማቅረብና የሚጠበቀውን ችሎታ ማዳበር ወይም ግንዛቤ ማጎልበት ስለማይቻል አቀራረቡን ደረጃ በደረጃ ለማስኬድ

ምርጫ አስፈላጊ ይሆናል። ከዚህ አኳያ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትን የቃላት ትምህርት ይዘቶች የመማሩን ዓላማ ለማስገኘት በሚያስችል መልኩ አስፈላጊ ቃላት መመረጣቸውን መፈተሹ ጠቀሜታ ይኖረዋል። ስለዚህ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡት ቃላት የተመረጡበትን መንገድ ከዚህ ቀጥሎ ለመመርመር ተሞክሯል።

4.1.3. የቃላት አመራረጥ

የታላላቅ ቋንቋ ተማሪዎችን የቃላት ችሎታና ግንዛቤ ለማዳበር እንዲረዱ ልዩ ልዩ የቃላት ትምህርት ይዘቶች በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ተካትተዋል። ለትምህርት የሚቀርቡ ቃላት እንደትምህርቱ ፍልስፍናና እንደመማሩ ዓላማ በልዩ ልዩ መስፈርቶች ይመረጣሉ። ከዚህ አንጻር የዚህ ጥናት ተተኪ በሆነው መጽሀፍ ውስጥ የተካተቱት ቃላት የተመረጡባቸውን መንገዶች በአራት ከፋፍሎ ለማየት ተሞክሯል።

ሠንጠረዥ 7፡ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትን ቃላት የአመራረጥ ሁኔታ የሚያሳይ

ተ.ቁ	የአመራረጥ ሁኔታ	ክንዋኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	በምንባብ ውስጥ በማጋጠማቸው የተመረጡ	37	55.22
2	ከሚቀርበው የትምህርት ጉዳይ ጋር በመያያዣቸው የተመረጡ	15	22.39
3	በተዘውታሪነታቸው ለተማሪው ቀላል ሊሆኑ በመቻላቸው የተመረጡ	12	17.91
4	በአስፈላጊነታቸው የተመረጡ	3	4.48
	ድምር	67	100

በሠንጠረዥ እንደተመለከተው በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡት የቃላት መማሪያ ክንውኖች ስልሳ ሰባት ናቸው። ከእነዚህ ቃላት 55.22% የተመረጡት

ለቋንቋው ትምህርት በቀረቡት ምንባቦች ውስጥ በመገኘታቸው ነው። ምንባቦቹን መሰረት በማድረግ ቃላቱ መመረጣቸው የቃላቱ ፍቺ ለተማሪዎች እንደሚከብድ ከመገመት አንጻር ሊሆን እንደሚችል ይታሰባል። ምክንያቱም በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ለቃላት ፍቺ የተሰጠው ትኩረት ከፍተኛ መሆኑና ፍቺን ለማስተማር የቀረቡት ቃላት ከቀዳሚያቸው ምንባብ የተውጣጡ መሆናቸው የቀረበውን ግምት ተገቢ ሊያደርገው ይችላል።

በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ለቀረበው የቃላት ትምህርት ይዘት መምረጫነት ስራ ላይ እንደዋለ የሚገመተው ሌላው መስፈርት የቃላት ተዘውታሪነት ነው። ከላይ በሰንጠረዥ እንደተመለከተው በመጽሀፉ ውስጥ ከቀረቡት ክንዋኔዎች 17.91% የተመረጡት ተማሪውን በዕለት-ተዕለት ተግባቦታዊ ሂደት ውስጥ የሚያጋጥሙትንና ዘወትር የሚጠቀሙባቸውን ተዘውታሪ (ተደጋጋሚ) ቃላት መሰረት በማድረግ ይመስላል።

ለዚህም በዋቢነት የሚጠቀሱት በምዕላድ ቅጠላ ጊዜ የሚዋጡ ድምፆችንና በዚህም ምክንያት የሚፈጠረውን የቃላት ቅርፅ መለወጥ ለማስተማር የቀረቡት ክንዋኔዎች ናቸው። በእነዚህ ክንዋኔዎች ውስጥ የቀረቡት እንደ "አገዳ፣ አገር፣ አንድ፣ አባት፣ አመለጠ" ያሉ ቃላት ለተማሪው የዘወትር ገጠመኝ ቅርብና ተደጋጋሚ፣ ቀደም ሲልም የተማሯቸው ሊሆኑ እንደሚችሉ ይታሰባል። ከዚህ ጋር "አብዲሳ፣ አብደታ" የመሳሰሉት የአፍ መፍቻ ቋንቋው ቃላትም ለተጠቀሰው ይዘት መማሪያ ቀርበዋል (መማሪያ መጽሀፍ 1990:4)። የእነዚህ ቃላት መመረጥ የመማሩን ሂደት ለማቅለልና የሚፈለገውን ግንዛቤ ለመጨበጥ አዎንታዊ ሚና እንደሚኖራቸው ይታመናል።

ሌላው በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትን ቃላት ለመምረጥ በመስፈርትነት የተወሰደው የሚመረጠው ቃል ማስተማር ለተፈለገው ጉዳይ ሊውል መቻሉ ነው። በሰንጠረዥ እንደተመለከተው ይህንኑ መሰረት አድርገው የተመረጡት ክንዋኔዎች 22.39% ናቸው። በመጽሀፉ ውስጥ ጥምር ቃላትን ለማስተማር የቀረቡት፣ ለምሳሌ

ቀስተ-ደመና፣ ኃይለ-ቃል፣ ፍቅር-ንዋት (ዝርዝሩን አባሪ "ረ" ገጽ 131 ይመለከቷል) እና በተለያዩ አገባብ ልዩ ልዩ ፍቺዎችን ሊሰጡ የሚችሉ ቃላትን ለማስገንዘብ የቀረቡት፡ ለምሳሌ አቀና፣ ጠረጠረ፣ አጥፊ፣ዋለልኝ...ወዘተ. (መማሪያ መጽሀፍ 1990:54) ዋቢነታቸው የተመረጡበት መስፈርት ለተፈለገው ጉዳይ ሊውሉ መቻላቸው መሆኑ ነው። የዚህ ዓይነቱ ለማስተማር ከተፈለገው ጉዳይ አንጻር ብቻ እየታየ የሚከናወን ምርጫ አብዛኛውን ጊዜ የተማሪውን ብስለት ወይም የቃላቱን ተዘውታሪነት ከግምት ላይ ስንገባ ስለሚችል የሚፈለገውን ውጤት የማስገኘት ብቃቱ ዝቅተኛ ይሆናል። በመሆኑም ሌሎች የቃላትን በተደጋጋሚነት ማጋጠም መቻል፣ ለደረጃው የሚያስፈልገው መሆን፣ ተስተማሪነት... ወዘተ ሳያገናዝብ የሚካሄድ የቃላት ይዘት ምርጫ ለውጤታማነት ሳይበቃ ይችላል። ለምሳሌ ለማስተማር ለተፈለገው ጉዳይ ለመዋል በመቻላቸው የተመረጡት "ትዕምርተ-ጥቅስ፣ ፍቅር-ንዋይ፣ ኃይለ-ቃል..." (መማሪያ መጽሀፍ ገጽ 18) የሚሉት ጥምር ቃላት ለክፍል ደረጃው አስፈላጊ ከመሆን አንጻርም ሆነ በተዘውታሪነታቸው ተግባቦት ውስጥ ተፈላጊ ከመሆን አንጻር መመረጣቸው ተገቢ አይመስልም። ለእነዚህ ቃላት መመረጥ ምክንያት እንደሆነ የሚገመተው በቃላቱ ጥምር መሆን መቻል ላይ ብቻ ትኩረት መደረጉ ይመስላል። ይህ ደግሞ በርካታ ተላውጦዎችን ያላገናዘበ በመሆኑ በውጤታማነቱ የሚታይ አይሆንም።

በሰንጠረዥ እንደተመለከተው በመጽሀፉ ውስጥ ከቀረቡት ክንዎኔዎች ውስጥ 4.48% ተማሪዎቹ በደረጃው ሊያውቋቸው የሚገቡ በመሆናቸው አስፈላጊነትን መሰረት አድርገው የተመረጡ ናቸው። እነዚህ ቃላት ተማሪዎችን በተደጋጋሚ ሊያጋጥሙ የሚችሉ ፈሊጦችንና በቋንቋ መማር ሂደት በደረጃው ስራ ላይ የሚውሉ እንደ "ርዕስ፣ አስተዋጽኦ፣ ድርሰት...ወዘተ. የመሳሰሉትን ከትምህርቱ ይዘቶች ጋር የተያያዙ ቃላትን ለማሳወቅ ታስበው የተመረጡ ይመስላሉ። የዚህ ዓይነቱ አመራረጥ የተማሪን ፍላጎት የጠበቀ ይዘት ለማቅረብ ይስችላል። የተማሪን ፍላጎት የጠበቀ ይዘት ደግሞ ትምህርቱን በፍላጎት እንዲከታተል በማድረግ ረገድ ጉልህ አስተዋጽኦ ይኖረዋል።

በተተካሪው የክፍል ደረጃ ልዩልዩ የቃላት ትምህርት ይዘቶችን ለማስተማር የቀረቡት ቃላት በአብዛኛው (55.22%) የተመረጡት በመጽሀፉ ውስጥ በቀረቡት ምንባቦች ውስጥ በመገኘታቸው መሆኑንን የተሰበሰቡት መረጃዎች ያመለክታሉ። ሌሎች 22.39% የሚሆኑትም የተመረጡበት መስፈርት ከሚቀርበው ጉዳይ ጋር ግንኙነት ያላቸው መሆኑ ነው። የዚህ ዓይነቶቹ የመምረጫ መንገዶች የየራሳቸው ደካማ ጎን ስላላቸውና የቃላቱን ተዘውታሪነት፣ አስፈላጊነት፣ ተስተማሪነትና የመሳሰሉትን ተላውጦዎች ግምት ውስጥ ስለማያስገቡ በብቁነታቸው የሚጠቀሱ አይደሉም።

በአጠቃላይ በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡትን የቃላት ትምህርት ይዘቶችን የመማሪያና የመለማመጃ ክንዎኔዎችን ለማዘጋጀት፣ ቃላትን ለመምረጥ ከፍተኛ ትኩረት የተሰጠው በውጤታማነታቸው ለሚጠቀሱት የመምረጫ መስፈርቶች አይመስልም። በውጤታማነታቸው ሊጠቀሱ ለሚችሉት የቃላት ተዘውታሪነትና አስፈላጊነት የተሰጠው ትኩረት ዝቀተኛ (22.39%) ሲሆን በብቁነታቸው ዝቅተኛ ለሆኑትና ደክመት ላለባቸው ከፍተኛ (77.61%) ትኩረት መሰጠቱን በሰንጠረዥ ሰባት የተገለፀው መረጃ ያመለክታል። ይህም በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የቀረቡት ቃላት በጥሩ መስፈርት አለመመረጣቸውን ያረጋግጣል።

4.1.4. የቃላት አደረጃጀት

በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ የሚቀርቡ ቃላት የተወሰነ እውቀት ለማስጨበጥ እንዲረዱ አቀራረባቸው የተደራጀ መሆን አለበት። ሲደራጁም በዘፈቀደ ሳይሆን በሚኖራቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ፣ በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ፣ በሚኖራቸው የቅርፅ ተመሳሰሎ መሆን አለበት (Gairns and Redman, 1986; McCarthy, 1990)። ከሚኖራቸው ጥብቅ ግንኙነት አንፃር የሚደራጁም ከሆነ በሚማረው አካል የተሻለ የመታወስ እድል ይኖራቸዋል። በዚህም ምክንያት አቀራረባቸው የተደራጀ እንዲሆን

ይፈለጋል። ከዚህ አንጻር በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ የቀረቡት ቃላት እንዴት እንደተደራጁ ለመመርመር በየክንዋኔው እንዲቀናጁ የተደረገበትን መንገድ ማየት ይበጃል።

ሰንጠረዥ 8:- የቃላት አደረጃጀት

ተ.ቁ	የተደራጁበት ሁኔታ	ክንዋኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	ባላቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ የተደራጁ	16	23.88
2	ከሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ አንጻር የተደራጁ	3	4.48
3	ባንድ ምንባብ ውስጥ በመገኘታቸው አንድ ላይ የተደራጁ	18	26.87
4	ስለቃላት የተወሰነ ግንዛቤ ለማስጨበጥ ከመቻል አንጻር የተደራጁ	30	44.77
	ድምር	67	100.00

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ቃላትን በተለያዩ መንገድ አደራጅቶ ለማቅረብ የተጣራ ይመስላል። የሚፈለገውን ውጤት የሚያስገኝ ሆነም አልሆነ ቃላቱን በተለያዩ ክንዋኔ ስር እንዲገቡ ተደርገው ቀርበዋል። አንድ ላይ እንዲቀርቡ ከተደረገባቸው መንገዶች አንዱ ቃላቱ ያላቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ ነው። ቃላት ባላቸው ፍቺያዊ ተዛምዶ ምክንያት በተመሳሳይነትና በተቃራኒነት ፍቺ ሊሆኗቸው ከሚችሉ ጋር ተቀናጅተው የቀረቡባቸው ክንዋኔዎች 16 (23.88%) ነው።

ሌላው ቃላት የተደራጁበት መንገድ በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ መመሳሰል ነው። በዚህ መንገድ ከተደራጁት ክንዋኔዎች ውስጥ ስለድርሰት የሚያወሱ ቃላት አንድ ላይ የሚገኙበት ክንዋኔ አንዱ ነው። ሌላው በቅርፅ መመሳሰል አንድ ላይ የተደራጁ ፈላጊዎች አነጋገሮች ናቸው። በዚህ መልክ የተደራጁት የጠቅላላውን 4.48% ያህል ይሆናል።

ከተሰጠው ውጪ አስራ ስምንት ክንዎኔዎች (26.87%) የተደራጁት በተወሰነ ምንጣብ ውስጥ በጋራ በመገኘታቸው ብቻ ይመስላል። ከዚህ ያለፈ አንድ ላይ ለመቅረባቸው በምክንያትነት መጥቀስ የሚቻለው ምናልባት በአዘጋጆቹ ለተማሪዎች በምንጣብ ውስጥ እንግዳ ይሆኑባቸዋል ተብሎ መገመት ሊሆን ይችላል። በዚህ አይነት ለተደራጁት ምሳሌ እንዲሆን አባሪ ረ ገጽ 132 ከመማሪያ መጽሀፉ ገፅ 10 የተወሰደውን በመጠኑ እንቃኝ።

ከአባሪው እንደሚታየው በመልመጃ ሁለት "ሀ" ስር አስር ቃላት ተዘርዘረዋል። አስሩም "ነብርና ድኩላ" ከሚለው የመጽሀፉ ሁለተኛ ምንጣብ የወጡ ናቸው። በዚህም ምክንያት አንድ ላይ ተደራጅተው ይቀረቡ እንጂ ከጥሩ የማደራጃ መስፈርቶች አንፃር አንድም ዝምድና በመሀላቸው አይታይም። ስለዚህ በተወሰነ ዝምድና የተደራጁ ቢሆን ኖሮ ሊኖራቸው የሚችለውን አንድ ላይ የመታወስ (Cornu 1979) እና ከተማሪ ተዋህደው የመቆየት እጣ አይኖራቸውም። በመሆኑም ቶሎ ሊዘነጉ ይችላሉ። ስለዚህ በምንጣብ ውስጥ በመገኘታቸው ብቻ ከጠበቀው የዝምድና ባለቤትነታቸው (Gairns and Redman 1986) ውጪ ቃላትን ማደራጀቱ ጥሩ የማደራጃ መንገድ ሊሆን አይችልም።

በሌላ በኩል ስለቃላት የተወሰነ እውቀት ከማስጨበጥ አንፃርም ማደራጀት የራሱ የሆነ ችግር ሊኖርበት እንደሚችል ይገመታል። ለምሳሌ ስለቅጥያ ለማሳወቅ ከቀረቡት ክንውኖች ውስጥ በአባሪ ረ ገጽ 133 ከመማሪያ መጽሀፉ ገጽ 16 ተወስዶ የቀረበው ሲታይ ለቃላቱ አንድ ላይ መቅረብ እንደመስፈርት የታየ የሚመስለው ከተቀመጡት ቅጥያዎች በከፊል ወይም ሁሉንም መውሰድ መቻላቸው ነው። ቃላቱ በዝርዝር ሲታዩ አንድ ላይ ለመቅረባቸው ቅጥያ ሊጨምሩ ከመቻላቸው ውጪ በአንድ ክንዎኔ ውስጥ ለመደራጀታቸው ምንም ምክንያት መጥቀስ አይቻልም። በዚህም ምክንያት አደረጃጀታቸው በጠበቀ ትስስር ላይ የተመሰረተ አይሆንም። በጠበቀ ትስስር ላይ ባለመመስረቱ አቀራረቡ አሀዳዊነት (unity) ከማጣቱም በላይ ቃላቱ በቀላሉ እንዳይታወሱ ያደርጋል። ተመሳሳይ ችግር ሊከሰትባቸው የሚችልና ስለቃላት የተወሰነ

ግንዛቤ ከማስጨበጥ አንጻር የተደራጀ ሰላሳ (44.77%) ክንፍዎች መኖር በአደረጃጀቱ ላይ ትግር እንዳለ አመለካከት ነው።

ባጠቃላይ በጥሩ የቃላት ማደራጃ መስፈርትነት ከሚጠቀሱት ከሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ፣ ከሚኖራቸው የፍቺ ተዛምዶና ከሚኖራቸው የቅርፅ ተመሳሳሪ አንጻር ሲታይ የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት አደረጃጀት ባብዛኛው 48ቱ (71.64%) ከጥሩ መስፈርት ውጪ ሆኖ ይገኛል። በጥሩነታቸው በሚጠቀሱ መስፈርቶች የተደራጁት ከጠቅላላው አስራ ዘጠኝ (28.36%) ብቻ ይሆናሉ። በመሆኑም የቃላቱ አደረጃጀት ለመማር ምቹ እንዳልሆነ መረጃው ይጠቁማል።

4.1.5. የቃላት ድረጃ

የቃላት ትምህርት በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ሲቀርቡ ከተለያዩ ጉዳዮች አንጻር ታይተው መደረጅ አለባቸው። ከድረጃውም አንጻር ለተማሪው በቅደም ተከተል በትምህርት መቅረብ ይኖርባቸዋል። በቅደም ተከተል በትምህርትነት ለማቅረብ ይዘቱ በተለያዩ መስፈርቶች መከፋፈል (Taba, 1962) አለበት። ምክንያቱም ሁሉንም ይዘት ባንድ ጊዜ ማቅረብ ካለመቻሉም በላይ ይዘቶች ሁሉ እኩል ክብደት ስለማይኖራቸው ነው።

ይዘቶችን ከፋፍሎ በቅደም ተከተል ለማቅረብ ደግሞ የመክፈያና ቅደም ተከተል መስጫ መስፈርት ሊኖር ይገባል። ከዚህ አንጻር የተለያዩ የትምህርት አሀዳትን (Units) በተወሰነ ቅደም ተከተል ለማቅረብ እንደየቃላቱ ተፈላጊነት፣ ተዘውታሪነት፣ ተስተማሪነት ወዘተ. ያሉ ጉዳዮች መታየት ይኖርባቸዋል። ከዚህ አንጻር የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት አደረጃጀት ሲመረመር የተለያዩ ጉዳዮችን ማስተዋል ይቻላል።

ለምሳሌ ከቃላት ፍቺ እውቀት አንፃር ከቀረቡት ውስጥ በምሳሌነት ወስደን የተወሰኑትን እንመርምር። መልመጃ አንድ "ለ" በምንባቡ መሰረት በ 'ሀ' ረድፍ ላሉት የሚሰማ ጎርጎም ከ 'ለ' ረድፍ ካሉት መርጣችሁ አዛምዱ" (መማሪያ መፅሀፍ፡ 1990፡9) የሚለውንና በአባሪ ረ ገጽ 127 የቀረበውን ብንመለከት "ሀ" ረድፍ አስር ቃላትን ይዟል።

በሌላ በኩል በአባሪ ረ ገፅ¹²⁸ ከመማሪያ መፅሀፍ ገጽ 14 የተወሰደውን "ከሰራቸው ለተሰመረባቸው ቃላት ተመሳሳይ የሆነውን ፈልጉ" በሚል መመሪያ ስር የቀረበውን ክንዋኔ ስንቃኝ ዘጠኝ አረፍተነገር ውስጥ ገብተው የተሰመረባቸውን ቃላት ይዟል። እነዚህ ጥያቄዎች የቀረቡት እያንዳንዳቸው አራት አራት አማራጭ ተሰጥቷቸው ነው። እላይ የተጠቀሰውንና ገፅ ዘጠኝ ላይ የቀረበውን ገፅ 14 ላይ እንዲቀርብ ከተደረገው ጋር ብናወዳደር ክብደታቸው እኩል ሊሆን እንደማይችል ማጤን ይቻላል። ገፅ 14 ላይ የቀረበው ቃላቱ ከምንባብ የወጡ ከመሆናቸውም በላይ ጥያቄዎቹ ሲደራጁ አቀራረብቸው በአውድ እንዲደገፍ ተደርጎ ነው። በመሆኑም ተማሪዎቹ በተደጋጋሚ በአውድ በተደገፈ ሁኔታ ለቃላቱ የመጋለጥ እድል ስላላቸው በገፅ 9 ከቀረበው የበለጠ ገፅ 14 ላይ የቀረበው ሊቀላቸው ይችላል ተብሎ ይታሰባል።

በተጨማሪም የቀረቡትም ቃላት ቢሆኑ "በየደረስክበት፣ መሀላውን ሊያፈርስ፣ ተከመረበት፣ አልሞት ባይ ተጋዳይ" ከሚሉት በአረፍተነገር ውስጥ ገብተው የቀረቡት "ልታስከትል፣ በስታ ያልደረሱ ..." ወዘተ. የሚሉት የበለጠ በተዘውታሪነት ስራ ላይ ሊውሉ ስለሚችሉ ይቀላሉ። በዚህ አይነት ሲቃኝ ገፅ 29 ላይ የቀረቡት "ገፋት፣ ህመም፣ ተቀመጠ፣ መሸ፣ አዘነ፣ ተኛ" የሚሉትም ገፅ 9 ላይ ከቀረቡት በእጅጉ እንደሚቀሉ ይገመታል። በዚህ አይነት ከፍቺ አንፃር የቀረቡ የቃላት ትምፀርት ይዘት ድረጃዎች ሲቃኝ ይበልጥ የሚጠጥረው ቀድሞ፣ መቅደም የሚገባው ደግሞ ዘግይቶ ሲመጣ ያጋጥማል።

ከላይ የተጠቀሱት ሶስት ክንውኖች ከመማሪያ መፅሀፍ የተለያዩ ገጾች ለአብነትነት የቀረቡ ናቸው። እነዚህ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከላይ በሰፊው ቅደም ተከተል የቀረቡ መሆናቸውንና የሚጠይቁት ስነልሳናዊ ግንዛቤ ሲታይ ተለጣጣቂነታቸው የተጠበቀ ሆኖ አይታይም። ምክንያቱም መጀመሪያ ላይ የቀረበው ከቅጥያው በተጨማሪ የተለያዩ ስነ-ምግባራዊ ሂደቶች የሚከናወኑበት መሆኑ ከሌሎቹ የበለጠ እንዲከብድ ያደርገዋል። በመሆኑም ተማሪዎቹ በቀላሉ የተጨመረውን ቅጥያ ለይቶ የመገንዘብ እድል የላቸውም። ምክንያቱም በአማርኛ የድድ ድምጾች ከ/ር/በስተቀር ከፊት አናባቢ በፊት ሲመጡ ወደላንቃዊነት (ባዩ፣ 1987) ይለወጣሉ። በመሆኑም የተቀጠለውን ምእላድ በቀላሉ ለይቶ የመገንዘብ እድል አይኖርም።

ባንጻ "በላ" ና በመሳሰሉት ላይ የአንደኛ መደብ የባለቤት አፀፋ መቀጠሉ ከላይ ከቀረበውና የተለያዩ ድምፀ ልሳናዊ ሂደቶች ከሚካሄዱበት የበለጠ ይቀላል። በሶስተኛ ደረጃ የቀረበው ሲታይ ደግሞ ምስያውን ብቻ ተከትሎ የቀረበውን ክንዋኔ መስራት የሚቻል መሆኑ ክንዋኔውን እላይ ከተጠቀሱት ሁለት ክንዋኔዎች የበለጠ የቀለል ያደርገዋል። ከዚህና ከመሳሰሉት ነጥቦች አንጻር መማሪያ መፅሀፍ ሲቃኝ ደረጃ ላይ ሊወሰድ የሚገባው ጥንቃቄ አልተወሰደም ማለት ይቻላል።

የድረጃ ችግር የሚታየው በክንዋኔዎች ተለጣጣቂነት አለመጠበቅ ብቻ አይደለም። የተማሪዎችን የታላላቂ ቋንቋ ችሎታም ያላገናዘቡ መመሪያዎች ያጋጥማሉ። ለምሳሌ ከመማሪያ መፅሀፍ ገፅ 18 የተወሰደውንና በአባሪነት ገፅ131 የቀረበውን " ቀጥሎ የተዘረዘሩትን ድርብ ቃላት አመሰራረት ከየትኞቹ ቃላት እንደሆነ ከነትርጉማቸው ለይተህ አሳይ" (1990:18) የሚለው የተማሪዎችን ደረጃ ያልጠበቀ ይመስላል። ምክንያቱም ተማሪዎቹ የድርብ ቃላቱን መስራች ቃላት በተናጠል ላያውቋቸው ይችላሉ። ከአባሪው ማየት እንደሚቻለው በምሳሌነት ከቀረበው ውጪ ካሉት ስምንት ጥምር ቃላት ውስጥ "ደመና ቀላል፣ ኃይል፣ ቃል፣ መሀል፣ መልክ፣ ጥፍ" ከሚሉ ተጣማሪዎች ውጪ ሌሎቹ ተዘውታሪ ባለመሆናቸው ተማሪዎቹ

ላያውቋቸው ይችላሉ። ስለዚህ የጥምር ቃሉንና የተጣማሪዎችን ፍቺ ለይቶ የመተንተን አቅም የሚኖራቸው አይመስልም። ከተጠቀሱት ጥምር ቃላት ውስጥ ከአምስተኛ ክፍል አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት መማር ለጀመሩ ተማሪዎች ቀርቶ ለአፈፈቶችም እንግዳ ሊሆኑ የሚችሉ መኖራቸው ከጥምርነታቸው ውጪ ስለደረጃ መጣኝነታቸው ሳይታሰብ የቀረቡ ያስመስላቸዋል።

በተመሳሳይ ሁኔታ የተማሪዎቹ የእውቀት ደረጃ ለመገንዘብና ለመከወን የማያስችላቸው ሌሎች መመሪያዎችም ቀርበዋል። ለምሳሌ በአባሪነት የቀረበው መማሪያ መፅሀፍ ገፅ 16 "ስርወ-ግንድ" ሙያዊ ቃል ከመሆኑም በላይ በስምንተኛ ክፍል ደረጃ ማብራሪያውም ቢሰጥ እንኳን ሊገባቸው የሚችል አይመስልም። ገፅ 54 የቃላትን ፍቺ ከመዝገበ ቃል እንዲፈልጉ የሚያዘው ክፍል የአማርኛን የመዝገበ ቃል አዘገጃጀት ውስብስብነት ሊገነዘቡ የማይችሉ ተማሪዎች መሆናቸውን ያገናዘቡ አይመስልም። ገፅ 59 ላይ የቀረበውና ተማሪዎቹ ከራሳቸው በማፍለቅ በመጥበቅ በመላላት የተለያዩ ፍቺ የሚሰጡ ቃላትን ከነፍቷቸው እንዲያቀርቡ ማዘዝ የቋንቋው ጀምሮ ተማሪዎች መሆናቸውን ከግምት ያላስገባ ያስመስላል። ባጠቃላይ ከላይ የተጠቀሱትና መሰል የድረጃ ችግሮች ያሉበት መፅሀፍ ነው።

4.1.6. የክንዋኔ መመሪያዎችና የምሳሌዎች ግልፅነት

ተማሪዎች የታላሚ ቋንቋ አጠቃቀም እንዲለማመዱና በሚማሯቸው ቃላት ባግባቡ መጠቀም እንዲችሉ ክንዋኔዎችን ደጋግሞ መስራት አስተዋፅኦ ይኖረዋል (Cunningsworth 1995; Scrivener, 1994)። ክንዋኔዎቹን በመስራት ለመለማመድ እንዴት መስራት እንዳለባቸው የሚጠቀሙት መመሪያዎች ግልፅ ሊሆኑ ይገባል። ከዚህ አንጻር መማሪያ መፅሀፉ ሲቃኝ የሚከተሉትን ነጥቦች ማስተዋል ይቻላል።

ከነዚህ ውስጥ ለቀረቡት የቃላት ትምህርት ክንዋኔዎች በሚሰጡት መመሪያ ግልፅነት የሚጠቀሱ ይገኛሉ። ለምሳሌ በምንባቡ መሰረት በ"ሀ" ረድፍ ላሉት

የሚሰማማ ትርጉም [(ፍቺ)] ከ "ለ" ረድፍ ካለት መርጣችሁ አዛምዱ" (መማሪያ መፅሀፉ፡፡ 1990፡ 19) የሚለው አንዱ ነው። ከዚህ መመሪያ መፈፀም ያለበት ስራ ማዘመድ መሆኑንና ቃላቱ የሚዛመዱት በፍቺ ተመሳሳሎ መሆኑ በግልፅ ተቀምጧል። በተጨማሪም የሚዛመዱት ቃላቱ ሊይዙ ከሚችሉት ከማናቸውም ፍቺ አንፃር ሳይሆን በምንባቡ መሰረት መሆኑን ያመለክታል።

በተመሳሳይ ሁኔታ "ለተሰመረባቸው ተመሳሳይ ምረጡ" (መማሪያ መፅሀፍ፡፡ 1990፡14) የሚለውም ምን መሰራት እንዳለበት በግልፅ የሚያሳይ ነው። ተማሪዎች በተሰጧቸው አረፍተነገሮች ውስጥ ለተሰመረባቸው ቃላት ከገቡበት አውድ አንፃር ሊተክቸው የሚችሉ ቃላትን መምረጥ እንዳለባቸው በግልፅ ሊገነዘቡ ይችላሉ። በተጨማሪም ለቀረቡ ቃላት በምንባቡ መሰረት ፍቺ እንዲሰጥ፣ በአረፍተነገር ውስጥ ለተተወ ክፍት ቦታ ተገቢ የሆኑ ቃላትን በመምረጥ እንዲሞላ የሚያዘዙ መመሪያዎች በግልፅነታቸው የሚጠቀሱ ናቸው።

የግልፅ መመሪያዎች መኖር ምን እና እንዴት መሰራት እንዳለበት የሚያመላክት ስለሚሆን በአሰራር ሂደት ውስጥ በመመሪያ ግልፅ አለመሆን ሊፈጠር የሚችለውን ግራ መጋባት ሊያስቀር ይችላል። በዚህም ተማሪዎች ምን መሰራት እንዳለባቸው አውቀው የሚጠበቅባቸውን እንዲከውኑ የማድረግ አስተዋጽኦ ያበረክታል።

ባንፃሩ የመመሪያዎች ግልፅ አለመሆን መደረግ የሚገባውን ባለማወቅ ግራ መጋባትን ሊፈጥር ይችላል። ከዚህም አንፃር መማሪያ መፅሀፉ የመመሪያዎችን ግልፅነት በሚመለከት ሊሻሻሉ የሚገባቸው ገፅታዎች ይታዩበታል። ለምሳሌ "በተሰጣችሁ ምሳሌ መሰረት ስሩ" የሚለው መመሪያ ህያ አንድ ጊዜ መደጋገሙ የበዛና የሚያሰለች ይመስላል። በመብዛቱ ከተሰለገም ለክንዋኔው ትኩረት እንዳይሰጥ ምክንያት ሊሆን ይችላል። በተጨማሪም ከመመሪያው ቀጥሎ የሚመጣው ምሳሌ ግልፅ ካልሆነ፣ መመሪያው የሚጠቁመው የአሰራር ስልት ባለመኖሩ፣ ተማሪው

ተግባሩን እንዴት መፈፀም እንዳለበት ላያውቅ ይችላል። እንዲህ አይነቱ አጋጣሚ ተግባራትን ለግራ መጋባት ሊያጋልጥ ይችላል።

ለምሳሌ ከላይ የተጠቀሰውን መመሪያ የተከተለ ምሳሌ ግልፅ ላይሆን የሚችልበትን ሁኔታ ወስደን እንመርምር።

"ከታች በተሰጣችሁ ምሳሌ መሰረት ቅጥያዎችን በተገቢ ስርወ-ግንድ /መነሻ ቃል/ ላይ አስገቡ።

ምሳሌ

-ች፣ -ን ፣ ሲ -

- 1. ሄዶ ሄደች
- 2. መጣ መጣን፣ መጣች፣ ሲመጣ
- 3. ሮጠ ሮጠች፣ ሮጥን" (መማሪያ መፅሀፍ፣ 1990፣ 16፣ አባሪ ረ 133

የቀረበው ምሳሌ /-ች/ በሶስቱም ቃላቶች ላይ ሲቀጠል ያሳያል። /-ን/ን ደግሞ ከሁለተኛውና ከሶስተኛው ቃል ጋር አቅርቧል። /ሲ- / ከሁለተኛው ጋር ብቻ የገባበትን ምክንያት የሚጠቁም ነገር የለም። ምናልባት የቃሉ ቅርፅ ሳይለወጥ ቅጥያዎች የሚጨመሩበትን መንገድ ለማለማመድ ታስቦ ነው እንዳይባል "ሮጥን" የሚለው ተለውጧል። ስለዚህ የዚህ አይነቱ የምሳሌ ግልፅነት ማጣት ሲከሰት በተማሪ ላይ ድንጋሬን ሊፈጥር ስለሚችል እነዲሱ የሚፈለገውን በግልፅ ቋንቋ ማስቀመጥ ቢቻል የተሻለ እንደሚሆን ይታመናል። ስለዚህ በምሳሌው መሰረት ስሩ ከማለት አሰራሩን የሚጠቁም መመሪያ ሰጥቶ፣ የቀረበውን መመሪያ በምሳሌ ማስደገፍ እንዲከወን የተፈለገውን በግልፅ ማሳየት ያስችላል ተብሎ ይታመናል።

ግልፅነት ከሚጎድላቸው መመሪያዎች ውስጥ "ከዚህ በታች የቀረቡላችሁን ቃላት ፍቺ ከገለጻችሁ በኋላ ዐረፍተ ነገር ስሩላቸው" (መማሪያ መፅሀፍ 1990፣ 10) የሚለውና መሰል አቀራረብ ያላቸውም ይጠቀሳሉ። ከእንዲህ አይነቶቹ መመሪያዎች መገንዘብ

የሚቻለው ዐረፍተነገር ማዋቀርና ለቃላቱ ፍቺ መስጠት የሚገባ መሆኑን ነው። ይህ ደግሞ ሁለት ተግባር በአንድ ጊዜ እንዲፈፀም የሚጠይቅ ነው። ሁለት ስራ በአንድ ነገር ላይ መታዘዙ ክንዋኔውን የሚያከብደው ይሆናል። ክንዋኔውን ከማክበዱም በተጨማሪ አረፍተነገሩ የሚዋቀረው ለቀረበው ቃል በሚሰጠው ፍቺ ይሁን ወይም መጀመሪያውን በቀረበ ቃል የሚታወቅ ነገር አይኖርም። የሚዋቀረው አረፍተነገርም የቋንቋውን ስርዓት ለማስተማር ወይም የቃላቱን ፍቺ ለማሳወቅ ታስቦ እንደሆነ በመመሪያው የተገለፀ ነገር የለም። ስለዚህ መመሪያው ምን እና እንዴት እንደሚሰራ የሚገልፀው ነገር አይኖረውም።

ከግልፅነት ማጣት ጋር በተያያዘ ተግባራዊ መሆን መቻላቸው የሚያጠራጥር መመሪያዎችም ለተማሪው የሚኖራቸው ፋይዳ ዝቅተኛ ነው። ለምሳሌ በብዙዎቹ የገጠር ትምህርት ቤቶች የአማርኛ መዝገበ ቃላት ማግኘት አስቸጋሪ እንደሚሆን ይገመታል። በእንዲህ አይነት ሁኔታ ውስጥ ተማሪዎች ለሚሰጧቸው ቃላት ከመዝገብ ቃላት ፍቺ ፈልገው እንዲያመጡ ማዘዙ ለተማሪዎቹ የሚፈይደው ነገር ያለ አይመስልም። መዝገበ ቃላት እንኳን ቢገኝ ከአዘገጃጀቱ ባህርይ አንፃር ተማሪዎቹ ሊገለገሉበት የሚችሉ አይመስልም። ስለዚህ ክንዋኔው በመምህራኑ የሚሰራ ወይም የሚታለፍ ካልሆነ ተግባራዊ የሚሆን አይመስልም። በዚህም ምክንያት ተግባራዊ ሊሆን በሚችል መመሪያ ቢቀርብ ተማሪዎች ሊማሩበት የሚችሉት ክንዋኔ ለተማሪዎች ጥቅም ሳይውል ሊቀር ይችላል።

ባጠቃላይ ከላይ ለማቅረብ በተሞከረው ትንታኔ አይነት ሲመዘኑ በግልፅና ግልፅ አለመሆን የሚፈረጁት ቃላትን ከሚመለከቱ ክንዋኔዎች ጋር የተያያዙ መመሪያዎች በሚከተለው አይነት ይገለጻሉ።

ሰንጠረዥ 9 የመመሪያዎችን ግልፅ መሆን አለመሆን ደረጃ የሚያሳይ

ተ.ቁ		ክንዋኔ	
		ብዛት	በመቶኛ
1	ግልፅ መመሪያ የቀረበላቸው	33	49.25
2	የመመሪያ ግልፅነት የሚጎድላቸው	34	50.75
	ድምር	67	100.00

ከሰንጠረዥ መረዳት እንደሚቻለው ቃላትን ለማስተማር ለቀረቡ ክንዋኔዎች የተሰጡት መመሪያዎች ግልፅ የመሆን አለመሆን መጠን ተቀራራቢነት የሚታይበት ነው። በተጨማሪም ግልፅ ያልሆኑ መመሪያዎች ብዛት እንዳላቸው ማጤን ይቻላል። ከመመሪያ ግልፅ መሆን ጠቀሜታ አንጻር አንድም ግልፅ ያልሆነ መመሪያ ባይኖር ይመረጣል። በዚህ ረገድ መፅሀፍ ችግር እንዳለበት ከመፅሀፍ የተሰበሰቡት መረጃዎች ያመለክታሉ።

የመመሪያዎች ግልፅነት ለክንዋኔዎች በትክክል መተግበር አስተዋፅኦ እንዳለው ሁሉ ምሳሌዎችም እንዴት መሰራት እንዳለበት በመጠቀም በኩል የሚኖራቸው ድርሻ ከፍተኛ ነው። በመሆኑም እንደመመሪያዎቹ ሁሉ ምሳሌዎቹም ግልፅ ሆነው ሊቀርቡ ይገባል። ከዚህ አንጻር መማሪያ መፅሀፍ ሲመረመር የሚከተሉትን እውነታዎች መገንዘብ ይቻላል።

በአቀራረባቸው ግልፅነት ሊጠቀሱ ከሚችሉት ለአብነት ያህል የሚከተለውን እንቃኝ።

"ለ" ከታች የተዘረዘሩትን ቃላት በተሰጧቸው ምሳሌዎች መሰረት ትክክለኛውን ቅጥ ይጠቅሙ።

ምሳሌ:-

ምሳ	-	ምሳዬ
እቃ		እቃዬ
ቤት		ቤቴ
ቁርስ		ቁርሴ" (መማሪያ መፅሀፍ፡- 1990፣7)

ይህ ምሳሌ ተማሪው ማድረግ ያለበትን በግልፅ የሚያስቀምጥ ነው። በተጨማሪም በክንውኑ ውስጥ በአናባቢ የሚጨርሱ ስሞች ሊያጋጥሙ እንደሚችሉ በማሰብ በአናባቢና በተናባቢ የሚጨርሱ ቃላት በምሳሌነት መቅረባቸው የምሳሌውን ግልፅነት ያሳያል። ከቃላት ጋር በተያያዘ ከቀረቡት ህያ አንድ ምሳሌዎች ውስጥ በዚህ አይነት ግልፅ የሆኑና ለተማሪዎች በቂ የአሰራር መንገድ የሚጠቁሙ አስራ ስድስት (76.19%) ምሳሌዎች ቀርበዋል።

በአቀራረባቸው ግልፅ የሆኑ ምሳሌዎች የመኖራቸውን ያህል ተማሪ ምን መስራት እንዳለበት ከመጠቀም አንፃር ቀርነት የሚታይባቸውም አሉ። ለዚህ በአባሪ ረገፅ 133 የቀረበውንና የክንዋኔን ግልፅነት በሚመለከት በቀረበው ማብራሪያ ውስጥ ከመማሪያ መፅሀፍ ገፅ 16 ተጠቅሶ ማብራሪያ የተሰጠበትን ማየቱ በምሳሌ ግልፅ አለመሆን ምክንያት ሊፈጠር የሚችለውን ችግር ለመረዳት ያስችላል። ቀደም ሲል በቀረበው ማብራሪያ የተጠቀሰው አይነት የምሳሌ ግልፅነት ማጣት ችግር የሚታይባቸው በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ቀርበዋል። እነዚህ በቁጥር አራት (19.04%) ይሆናሉ። በተጨማሪም ምሳሌ እንደቀረበላቸው በመመሪያ ተጠቁሞ ምሳሌ የሌለበትም ሁኔታ በመማሪያ መፅሀፍ ገፅ 58 ያጋጥማል። ይህ ሁኔታ ምሳሌውን በመፈለግ ጊዜ እንዲባክን ሊያደርግ ከመቻሉም በላይ ተማሪን ሊያደናግር እንደሚችል ይገመታል።

ባጠቃላይ የምሳሌ ግልፅነት ተማሪውን ምን ማድረግ እንዳለበት በትክክል የማሳየትና ክንዋኔው በትክክል እንዲሰራ የመርዳት ጠቀሚታ አለው። ባንፃሩ የምሳሌዎች ግልፅነት ማጣት በተማሪ ላይ የአሰራር መንገድ በትክክል ያለመገንዘብ ጫና ሊያሳድር እንደሚችል ይታመናል። ከዚህ አንፃር መማሪያ መፅሀፍ ጠንካራ ጎኑ የሚገኝ (76.17%) ቢሆንም መጠነኛ ድክመት (19.04%) እንዳለበት መረጃዎቹ ይጠቁማሉ።

4.2. ከመፅሀፍ የቃላት ቆጠራ የተገኘ መረጃ

በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ በቃላት እውቀት መዳበር ላይ የተመሰረቱ ስድሳ ሰባት ክንዋኔዎች መኖራቸውን በዚህ ምዕራፍ በተለያዩ ቦታዎች ተጠቁሟል። የቃላት ቆጠራው የተካሄደውም ከነዚህ ክንዋኔዎች ውስጥ የቃላት ዝርዝር በቀረበባቸው ስድሳ ሁለት ክንዋኔዎች ውስጥ በሚገኙት ላይ ነው። ቆጠራው ያልተካሄደባቸው አምስት ክንዋኔዎች ተማሪው ከራሱ በማፍለቅ የሚመልሳቸውና ዝርዝር ያልቀረበባቸው በመሆናቸው ነው። በመልሰነት የሚገመቱት ቆጠራ ውስጥ ያልዘገቡት ምክንያት ቃላቱ የተለያዩ ሊሆኑ በመቻላቸው ነው።

ቆጠራ በተካሄደባቸው ክንዋኔዎች ውስጥ በጠቅላላው 542 የቃላት ዝርዝር ቀርቧል። ይህ የቃላት ቁጥር በተደጋጋሚነት የቀረቡትንም ይጨምራል። ስለዚህ በትምህርትነት የቀረቡ ያልተደገሙ ቃላት ቁጥር ከዚህ በታች እንደሚሆን ግልፅ ነው። ስለዚህ ይኸንን የቃላት ቁጥር ለማወቅ ከአንድ ጊዜ በላይ የቀረቡትን ቃላት ብዛት ከጠቅላላው ላይ መቀነስ አስፈላጊ ይሆናል። ይህንን ለማከናወን የተደገሙ ቃላት ቁጥርና በተደጋጋሚነት የቀረቡበትን የድግግሞሽ ብዛት ማወቅ ያስፈልጋል። በዚህ ላይ ¹⁰ ሰንጠረዥ መረጃዎችን ይሰጣል።

ሰንጠረዥ 10 የተደገሙ ቃላትንና የተደጋጋሚነታቸውን መጠን የሚያሳይ

ተ.ቁ	የድግግም ብዛት (ድብ)	የተደገመ ቃል አይነት (ቃአ) ብዛት
1	7	1
2	5	2
3	4	5
4	3	6
5	2	28
	ድምር	42

ከሰንጠረዥ መገንዘብ እንደሚቻለው ከአንድ ጊዜ በላይ የተደገሙ ቃላት ቁጥር አርባ ሁለት ነው። ከተደገሙት ውስጥ ከፍተኛው የድግግም መጠን ሰባት ጊዜ ሲሆን ከፍተኛውን የድግግም መጠን የያዘው አንድ ቃል ነው። ዝቅተኛው የድግግም መጠን ሁለት ነው። ሁለት ጊዜ የተደገሙት ቃላት ቁጥር ደግሞ ሀያስምንት ነው። የተደገሙ ቃላት ዝርዝር በአባሪ "ሰ" ገፅ 134 ይመለከቷል።

በተደጋጋሚነት የቀረቡት አርባ ሁለቱ ቃላት በድምሩ አንድ መቶ አስራ አንድ ጊዜ ተቆጥረዋል። ከዚህ ውስጥ ከአንድ ጊዜ በላይ የተቆጠሩበት አጋጣሚ ስድሳ ዘጠኝ ይሆናል። ይኸንን የድግግም መጠን ከጠቅላላው የቃላት ቁጥር ላይ በመቀነስ የቀረቡት የቃላት ብዛት ማወቅ ይቻላል። በዚህ መሰረት በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት በቁጥር አራት መቶ ሰባሶስት ይሆናሉ። ከዚህ መረጃ በመነሳት የቃላት በትምህርቱ ውስጥ በተደጋጋሚነት መቅረብ ሲሰላ 8.88% ይሆናል። የቃላት በተደጋጋሚነት አለመቅረብ ደግሞ በመቶኛ ሲሰላ 91.12% ይሆናል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ቃላት በተደጋጋሚነት የማይቀርቡ መሆኑን ነው።

የቃላት በተደጋጋሚነት አለመቅረብ በታላላቅ ቋንቋ መለመድ ላይ አሉታዊ ቀዕኔና እንደሚኖረው ይታመናል። ምክንያቱም የተማሪው በተደጋጋሚ ለአዲስ ቃል መጋለጥ ቃሉን በሚገባ ለማወቅና በሚያስፈልግበት አጋጣሚ በትክክለኛው ቅርፅ ለመጠቀም የመቻል እድሉን እንደሚያሰፋለት ይታመናል። ከዚህ አንጻር መማሪያ መፅሀፍ ተገቢውን የታላላቅ ቋንቋ የቃላት ትምህርት አቀራረብ መንገድ የተከተለ አይመስልም። ምክንያቱም ተማሪው በአንድ ተጋልጦ አዲስ ቃል ሊያውቅ አይችልም። እንዲህ ሲባል የአማርኛ በሀገሪቱ ውስጥ በስፋት መነገርና የብዙዎቹ በመማሪያ መጽሀፍ ውስጥ የቀረቡ የቃላት ትምህርት ምንጭ የመፅሀፍ ምንባቦች መሆን ለቃላቱ መለመድና የተደጋገመ ተጋልጦ አስተዋፅኦ እንደሚኖራቸው ሳይዘነጋ ነው።

4.3. ከመጠይቅ የተገኘ መረጃ

4.3.1. ከተማሪዎች መጠይቅ የተገኘ መረጃ

መጠይቁን የሞሉ ተማሪዎች በምእራፍ ሶስት እንደተገለፀው 149 ናቸው። የዚህን ዝርዝር መረጃ ከአባሪ "መ" እና "ሠ" መመልከት ይቻላል። በተጨማሪም ከአባሪ "ሠ" መረዳት እንደሚቻለው ዘጠኝ ወንዶችና አምስት ሴቶች አፋቸውን የፈቱት በአማርኛ ስለሆነ የሚሰጡት መረጃ ኢኦፊሴላን ሊወክል ስለማይችል በመረጃ ትንተናው ውስጥ እንዳይካተት ተደርጓል። በዚህም ምክንያት በጥናቱ ውስጥ የሚተነተነው በሰማንያ ስምንት ወንድና አርባ ሰባት ሴት በድምሩ በአንድ መቶ ሰላሳ አምስት ተማሪዎች የተሰጠ መረጃ ነው።

መረጃውን የሰጡ ተማሪዎች ከእድሜ አንጻር ሲታዩ በሚከተለው ሰንጠረዥ ይገለጻል።

ወንጠረዥ 11:- በጥናቱ የታቀፉ ተማሪዎችን የእድሜ ሁኔታ የሚያሳይ

	እድሜ				ድምር
	≤ 13	14-16	17-19	≥20	
ብዛት	16	109	8	2	135
በመቶኛ	11.85	80.74	5.93	1.48	100.00

ከወንጠረዥ 11 መረዳት እንደሚቻለው የብዙሃኑ (80.74%) እድሜ ከ14-16 ዓመት ባለው ጊዜ ውስጥ ነው። ስለዚህ የሚሰጡት መረጃ ፍላጎትና እምነታቸውን የሚገልፅ እንደሚሆን ይታመናል። ከዚህ አንጻር ስለመማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት ሁኔታ የሚሰጡት መረጃ የስምንተኛ ክፍል የአርምኛ አፈፈት ተማሪዎችን አመለካከት እንደሚያሳይ ይታመናል። በዚህም ምክንያት ስለመማሪያ መፅሀፍ ለቀረበላቸው ጥያቄ የሰጡት መልስ እንደሚከተለው ይተነተናል።

ወንጠረዥ 12:- የተማሪዎችን እክፍል ገብቶ የቋንቋውን ትምህርት የመከታተል ፍላጎት የሚያሳይ

ተ.ቁ	የቀረቡ ጥያቄዎች	ሀ		ለ		ሐ		መ	
		ብዛት	በመቶኛ	ብዛት	በመቶኛ	ብዛት	በመቶኛ	ብዛት	በመቶኛ
1	በአማርኛ ትምህርት ክፍል ጊዜ ክፍል ገብቶ ትምህርቱን የመከታተል ፍላጎት አለህ(ሽ)	56	41.48	14	10.37	65	48.15	-	-
2	የአንደኛው ጥያቄ መልስህ(ሽ) "ሐ" ከሆነ ምክንያቱ ምንድን ነው?	1	1.54	59	90.77	2	3.08	3	4.61
3	ለሁለተኛው ጥያቄ የሰጠሽ(ሽ)ው መልስ "ለ" ከሆነ የጠላህ(ሽ)በት ምክንያት ምንድን ነው?	24	40.68	-	-	34	54.63	1	1.69

በአባሪ "ሸ" እንደሚታየው ለቀረቡት ጥያቄዎች አራት አራት አማራጮች ተሰጥተዋቸዋል። ከተሰጡት አማራጮች አንጻር በሰንጠረዥ 10 የተመለከተውን መልስ ሰጥተዋል። ከሰንጠረዥ መገንዘብ እንደሚቻለው 48.15% ተማሪዎች ፍላጎት እንደሌላቸው በማመልከት ለአንደኛው ጥያቄ መልስ ሰጥተዋል። ፍላጎት ለማጣታቸው ምክንያት እንዲሰጡ ለቀረቡላቸው አማራጮች የተለያዩ ጉዳዮችን በምክንያትነት አመልክተዋል። ከቀረቡት አማራጮች ውስጥ ብዙሃኑ (90.77%) በምክንያትነት ያቀረቡት መማሪያ መዕሀፉን ነው። ከቀሩት ውስጥ 4.61% በክፍልገዜው ሌሎች ትምህርቶችን ለማጥናት በመፈለጋቸው፣ 3.08% የቋንቋውን መምህር ባለመውደዳቸው እና 1.54% ቋንቋውን ባለመውደድ ክፍል ገብቶ መማሩን እንደማይወዱት አመልክተዋል።

በቋንቋው ትምህርት ክፍል ጊዜ እክፍል መግባት ባለመፈለጋቸው መማሪያ መዕሀፉን አለመውደዳቸውን በምክንያትነት የጠቀሱት ተማሪዎች የጥላቻቸውን ምክንያት እንዲያመለክቱ ሰጡትኛው ጥያቄ ቀርቦላቸዋል። ለዚህ ጥያቄ በሰጡት መልስ ብዙዎቹ (57.63%) አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋቸው በመሆኑ እክፍል የሚነገረው ስለማይገባቸው እንደሆነ አሳይተዋል። እክፍል የሚነገራቸውን እንዳይገባቸው የሚያደርገው ጉዳይ የሚወሰነው በመማሪያ መዕሀፉ ብቻ ሳይሆን ሌሎች ተላውጦዎችም (factors) ሊኖሩት ይችላል። የተማሪዎቹም የሰጡትኛው ጥያቄ መልስ "ክፍል ገብቼ ከመዕሀፉ የምማራቸው ቃላት ከችሎታዬ በላይ ስለሆኑ ነው" የሚለው በ40.68% ብቻ መደገፉና "አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋዬ በመሆኑ ክፍል ውስጥ የሚነገረው ስለማይገባኝ ነው" (57.63%) ከሚለው ማንሱ የጥላቻው ምክንያት የመማሪያ መዕሀፉ የቃላት ክብደት አለመሆኑን አመለካኝ ነው።

በሌላ በኩል ስለመማሪያ መዕሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ያላቸውን አመለካከት ለማወቅ በመማሪያ መዕሀፉ ውስጥ ከቀረቡት ክንዋኔዎች ጋር በማያያዝ

ጥያቄዎች ቀርቦታ። ለከዚህ ጥያቄዎች የሰጡት መልስ እንደሚከተለው በሰንጠረዥ 13 ይገለጻል።

ሰንጠረዥ 13:- የመፅሀፍ ውስጥ የቃላት ክንዋኔዎችን ለሚመለከቱ ጥያቄዎች የተሰጠ መልስ የሚያሳይ

ተ.ቁ	የቀረቡ ጥያቄዎች		ሀ	ለ	ሐ	መ	ሠ	ያልመለሱ
4	በአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረቡት መልመጃዎች የትኛውን መስራት ያስደስቷል(ሻል)	የ መ ላ ሽ ብዛት	5	8	1	108	11	2
		በመቶኛ	3.70	5.93	0.74	80.00	8.15	1.48
5	በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቀረቡት የቃላት መልመጃዎች በአብዛኛው ያስደስቷል(ሻል)?	ብዛት	66	69				
		በመቶኛ	48.89	51.11				
6	ለአምስተኛው ጥያቄ የሰጠሽ(ሽ)ው መልስ "ሀ" ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስልሃል(ሻል)?	ብዛት	33	11	12	10		
		በመቶኛ	50.00	16.67	18.18	15.15		
7	ለአምስተኛው ጥያቄ የሰጠሽ(ሽ)ው መልስ "ለ" ከሆነ የምትጠላበት (ጠይብት) ምክንያት ምንድን?	ብዛት		39	22	8		
		በመቶኛ		56.52	31.88	11.59		

ከይዘት ትንተናው መረዳት እንደሚቻለው በርካታ ቃላትን የሚመለከቱ ክንዋኔዎች የቀረቡት በመልመጃ ሁለት ነው። ከዚህ አንጻር የትኛውን መልመጃ መስራት ይበልጥ እንደሚያስደስታቸው ለማወቅ ለቀረበው ለአራተኛው ጥያቄ ብዙዎቹ (80.00%) ሁሉንም መስራት እንደሚያስደስታቸው በሰጡት መልስ አረጋግጠዋል። ከመላሾቹ ውስጥ 8.15% በአንዱም እንደማይደሰቱ ሲጠቁሙ፣ 5.93% ደግሞ መልመጃ ሁለት እንደሚያስደስታቸው ገልፀዋል። ከቀሩት 3.70% በመልመጃ አንድ፣ 0.74% በመልመጃ ሶስት እንደሚደሰቱ ሲገልፁ 1.48% ደግሞ መልስ ሳይሰጡ ቀርተዋል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው ብዙሃኑ ተማሪ ሁሉንም መልመጃ መስራት እንደሚያስደስታቸው ነው።

አምስተኛው ጥያቄ ከአራተኛው ጋር የሚደጋገፍ ሆኖ ከመልመጃዎች ውስጥ በቃላት ላይ በማትኮር የቃላት ክንዋኔዎች ባብዛኛው ያስደሰቷቸው እንደሆነ የተጠየቀበት ነው። ለዚህ ጥያቄ የተሰጠው መልስ ከሰንጠረዥ መገንዘብ እንደሚቻለው 48.89% እንደሚደሰቱበትና 51.11% ደግሞ ባብዛኛው እንደማይደሰቱበት ያመለክታል።

ባብዛኛው የሚደሰቱበት ምክንያቶቻቸውን እንዲሰጡ ለቀረበላቸው ስድስተኛው ጥያቄ በሰጡት መልስ 50.00% አዳዲስ ቃላት ለማወቅ ስለሚረዱባቸው፣ 18.18% በአማርኛ እንዲፀፉ ወይም እንዲናገሩ ስለሚያደርጋቸው፣ 16.67% ሀሳባቸውን የመግለፅ ችሎታ ስለሚጨምርላቸው እና 15.15% ደግሞ ከስህተታቸው እንዲማሩ ስለሚያደርጋቸው እንደሆነ አመልክተዋል።

ቀጥሎ የቀረበው ጥያቄ በአምስተኛው ጥያቄ ላይ ባብዛኛው የማይደሰቱበትን ተማሪዎች (ስድሳ ዘጠኝ) ይመለከታል። ተማሪዎቹ በክንዋኔዎች ባብዛኛው የማይደሰቱበትን ምክንያት ሲሰጡ 56.52% በመማሪያ መፅሀፉ ክንዋኔ ውስጥ የሚቀርቡት ቃላት ፍቺ ስለማይገባቸው፣ 31.88% ቢማሯቸውም አስታውሰው ሊጠቀሙባቸው ስለማይችሉ እና 11.59% ደግሞ በአካባቢያቸው ሊጠቀሙባቸው የማይችሉ ቃላት ስለሚቀርቡበት እንደሚጠሉ ጠቁመዋል።

ለነዚህ (4፣5፣6 እና 7) ጥያቄዎች ከተሰጡት መልሶች መረዳት የሚቻለው ብዙዎቹ ተማሪዎች የቀረቡላቸውን ክንዋኔዎች በሙሉ መስራት እንደሚፈልጉ ነው። ይሁን እንጂ በክንዋኔዎቹ ሳይደሰቱ የሚሰሩም እንዳሉ ከሰጡት መረጃ ማወቅ ይቻላል። የጥላቻቸው ምክንያት ሲመረመር የሚቀርቡትን ቃላት አለማወቃቸው እንደሆነ መገንዘብ ይቻላል። ቃላቱን አለማወቃቸው ወይም አስታውሶ ለመጠቀም አለመቻል በቃላት ቆጠራ ከተገኘው ለቃላት በተደጋጋሚ መጋለጥ አለመቻል ጋር ይገናዘባል።

በተደጋጋሚ የተወሰነ ቃል ስለሚያጋጥማቸው ሊያውቁት ስላልቻሉ ሊጠቀሙበት አይችሉም ተብሎ ይታመናል። በዚህም ምክንያት ከንዋሄዎቹን እንደጠሉ ይታሰባል።

በሌላ በኩል ባብዛኛው ይወዱት እንደሆነ እንዲገልፁ ለቀረበው ጥያቄ የሚወዱትና የሚጠሉት ተማሪዎች ቁጥር መቀራረብም በራሱ የሚጠቁመው ነገር ያለ ይመስላል። ይኸውም ባብዛኛው እንደሚወዱ የገለፁት የጠቀሷቸውን ጥቅሞች በመጠኑም ቢሆን እንደሚያገኙበት በማመናቸው መውደዳቸውን ሊገልፁና እንጠላዋለን ያሉት ደግሞ የሚፈልጉትን ያህል ጥቅም አላገኘንበትም በሚል ስሜት መልሳቸውን በጥላቻ ሊገልፁ ይችላሉ።

ቀጣዩ "8. በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ቀርበው የተማርካቸው (የተማርሻቸው) ቃላት በምን ዙኔታ ውስጥ ይጠቅሙኛል ብለህ(ሽ) ትገምታለህ (ትገምቻለሽ)?" የሚለው ጥያቄ ስለቀረቡላቸው ቃላት ለዘወትር አገልግሎት መዋል አለመዋል የሚሰጡትን አስተያየት ለማወቅ የቀረበ ነው። ለዚህ ጥያቄ የተሰጠው መልስ ከቀረቡ አማራጮችና ከመላሾች ቁጥር አንፃር እንደሚከተለው ይገለጻል።

ሰንጠረዥ 14:- በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ቀርበው የተማሯቸው ቃላት የአጠቃቀም ዙኔታ

	የቀረቡ አማራጮች	መላሾች	
		ብዛት	በመቶኛ
ሀ.	አማርኛ መናገር ከሚችል ሰው ጋር በፈለኩት ጉዳይ ላይ ለመወያየት ይጠቅሙኛል	95	70.37
ለ	ከመማሪያ መፅሀፉ የተማርኳቸው ቃላት አማርኛ መናገር ከሚችሉ የተማሩ ሰዎች ጋር ስለትምህርት ለመናገር ብቻ የሚጠቅሙ ናቸው	25	18.52
ሐ	ከመማሪያ መፅሀፉ የተማርኳቸው ቃላት ለመግዛት ወይም ለመሸጥ በአማርኛ መናገር ሲፈለግ ብቻ የሚጠቅሙ ናቸው	6	4.44
	መልስ ያልሰጡ	9	6.67

ለ8ኛው ጥያቄ ከተሰጠው መልስ መረዳት እንደሚቻለው ብዙዎቹ (70.37%) የቀረቡላቸው ቃላት ቋንቋውን ከሚችል ሰው ጋር ለመግባባት የሚረዷቸው እንደሆነ

ያምናሉ። የተወሰኑት (18.52%) ከተማረ ሰው ጋር ብቻ ለመግባባት የሚረዷቸው ቃላት እንደቀረቡላቸው አድርገው ይገነዘባሉ። የተወሰኑት (4.44%) ደግሞ በገበያ አካባቢ ብቻ ስራ ላይ የሚውሉ ቃላት በመማሪያ መፅሀፍ ቀርቦዋል ይላሉ። 6.67% ደግሞ ለጥያቄው መልስ አልሰጡም። የብዙሃኑ መልስ የሚያመለክተው የቀረቡላቸው ቃላት ለዘወትር አገልግሎት የሚውሉ መሆናቸውን የሚያመለክት ነው። ከዚህ አንጻር የቀረቡት ቃላት ለተማሪዎቹ የመግባባት ፍላጎት ሊውሉ የሚችሉ እንደሆነ ይታመናል።

በቀጣይነት በክፍል ሶስት የቀረበው ከቃላት ጋር በተያያዥነት ለተነሱት ሀሳቦች የስምምነታቸውን ደረጃ እንዲገልፁ የተጠየቁበት ነው። ከሰጡትም ደረጃ አገናኝ እንደሚከተለው ይገለጻል።

ሰንጠረዥ 15: በክፍል ሶስት ለቀረቡላቸው ጥያቄዎች ተማሪዎች የሰጡትን ደረጃ የሚያሳይ

ተ. ቁ.	በተማሪዎች የተሰጠ ደረጃ		በ ማ ም ከፍተኛ	ከፍተኛ	መካከለኛ (አማካይ)	ዝቅተኛ	በ ማ ም ዝቅተኛ	መ ል ስ ያልሰጡ
	በደረጃ እንዲያስቀምጡ የቀረቡላቸው ሀሳቦች							
1	በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቀረቡት ቃላት አዳዲስ ቃላት እውቅ ለመጠቀም ያላቸው	የመላሽ ብዛት	60	33	31	9	2	
	የጠቀሚታ ደረጃ	በመቶኛ	44.44	24.44	22.96	6.67	1.48	
2	በመማሪያ መፅሀፍ በቀረቡት መልመጃዎች የተጠቀሱት ቃላት በፊት ካላቸው የቃላት እውቀት	ብዛት	35	40	42	12	5	1
	ጋር ያላቸው የተያያዥነት ደረጃ	በመቶኛ	25.93	29.63	31.11	8.89	3.70	0.74
3	በመማሪያ መፅሀፍ የቀረቡት ቃላት ባካባቢያቸው ያለውን ነገር	ብዛት	49	29	34	18	5	
	የመግለፅ ደረጃ	በመቶኛ	36.30	21.48	25.18	13.33	3.70	
4	የቀረቡላቸው ምሳሌዎች	ብዛት	33	30	31	18	13	10
	የግልፅነት ደረጃ	በመቶኛ	24.44	22.22	22.96	13.33	9.63	7.41
5	በመማሪያ መፅሀፍ ቀርቦ የተማሯቸው ቃላት ፅሁፎችን አንብቦ ለመረዳት ያላቸው	ብዛት	52	32	22	14	12	3
	ጠቀሚታ	በመቶኛ	36.52	23.70	16.30	10.37	8.89	2.22

ተማሪዎቹ በከፍተኛ ስኬት ለተረጎሙት ጥያቄዎች የሰጡት ደረጃ በሰንጠረዥ 15 የተመለከተው ነው። ይኸንን በዝርዝር የቀረበውን ከአመላለስ አንጻር አዎንታ፡ ገለልተኛ፡ አሉታዊ መልስ ያልሰጡ በማለት በአራት መደቦ ማየት ይቻላል። በአዎንታኝነት ከፍተኛና በጣም ከፍተኛ ደረጃ የተሰጠው ሲጠቀስ በገለልተኛነት ደግሞ በአዎንታውም ሆነ በአሉታው የማይረደደውና መካከለኛ የሚል ደረጃ የተሰጠው ነው። አሉታ ደረጃ የተሰጣቸው የሚባሉት ገጠተኛና በጣም ገጠተኛ የተባሉት ናቸው።

በዚህ መልኩ ሲታይ ለአንደኛው ሀሳብ የተሰጠው ደረጃ 093 (68.88%) ተማሪዎች የአዎንታ፡ 031 (22.96%) ገለልተኛና 011(8.15%) አሉታ ነው። ይህ የሚያሳየው ብዙዎቹ ተማሪዎች የቀረቡላቸው ቃላት አዳዲስ ቃላትን ለማወቅና ለመጠየቅ የሚረዷቸው መሆኑን ነው። ለገለልተኛውም በተሰጠው መልስ 75 (55.56%) ቀደም ከተማሩት ይህ ተያያዥ ነው ብለው ያምናሉ። ተያያዥነቱን የማይቀበሉት 17(12.59%) ተማሪዎች ብቻ ናቸው። 42ቱ (31.11%) የመካከለኛውን አቋም ይዘዋል። አንድ ተማሪ መልስ አልሰጠም። በዚህ አይነት ከሰንጠረዥ መረጃት እንደሚቻለው ለተረጎሙት ጥያቄዎች የአዎንታ መልስ የሰጡት ተማሪዎች ቁጥር አይሎ ይታያል።

ስለዚህ ከሰንጠረዥ እና ለ8ኛው ጥያቄ ከተሰጠው የብዙሀን መልስ አንጻር ሲታይ በተረጎሙት ቃላት ላይ ያላቸው አመለካከት አዎንታ ይመስላል። ባንጻሩ ከ4ኛ - 7ኛ ላሉት ጥያቄዎች የሰጡት መልስ አሉታዊ አዎንታ ተቀራራቢ ሆኖ አሉታው ማየሉ በሰጡት መልስ መካከል መጋጨት ያለ ይመስላል። ይሁን እንጂ የሀሳብ ግጭቱ የቀረቡት ይጠቅማሉ ግን በቂ እውቀት አላስጨበጡም የሚል ሀሳብ የሚያጭር ይመስላል። ለዚህ ምክንያት የተረጎሙት አያስደሰቱም ማለትና አይጠቅሙም ማለት የተሰጡ ስለሆኑ።

4.3.2. ከመምህራን መጠይቅ የተገኘ መረጃ

ከአባሪ "ቀ" መገንዘብ እንደሚቻለው የመጠይቁ የመጀመሪያው ክፍል የመምህራን ግላዊ ሁኔታ የሚመለከት ነው። ከዚህ አንጻር እንዲሞሉት ከተደረገው መረጃ ማግኘት እንደተቻለው መምህራኑ ስምንቱም ወንዶች ናቸው የትምህርት ደረጃቸውን በሚመለከት ሰባቱ ከመምህራን ማሰልጠኛ ተቋማት በሁለገብ መምህርነት የሰለጠኑ ናቸው። አንደኛው በትምህርት አስተዳደር ዲፕሎማ አግኝተዋል። ከእድሜ አንጻር ዝቅተኛው 30 ዓመት ሲሆን ከፍተኛው 45 ዓመት ነው።

በሙያው ያገለገሉባቸውን አመታት በሚመለከት ዝቅተኛው ሶስት አመት ሲሆን ከፍተኛው 18 ዓመት ነው። በዚህ ሙያ በአማርኛ ማስተማር ለክልሉ በተዘጋጁ መጻሕፍት ያስተማሩባቸውን ዓመታት ለማወቅ ለቀረበላቸው ጥያቄ ከሰጡት መልስ መረዳት እንደተቻለው አንድ መምህር ለአምስት አመታት፣ ሁለት መምህራን ለአራት አመታት እና ሶስት መምህራን ለሶስት አመታት ማስተማራቸውን መልስ ሲሰጡ ሁለት መምህራን ለጥያቄው መልስ አልሰጡም።

ለስምንተኛ ክፍል በተዘጋጀው መፅሀፍ ያስተማሩባቸውን አመታት በሚመለከት ሁለት መምህራን አንድ አመት፣ ሶስት መምህራን ሶስት አመት፣ አንድ መምህር አራት አመት እና ሁለት መምህራን አምስት ዓመት ማስተማራቸውን ገልፀዋል። በተጨማሪ ሙያቸውን ለማሻሻል ያደረጉትን ወይም እያደረጉ ያለውን ጥረት ለማወቅ ለቀረበላቸው ጥያቄ መልስ የሰጡት አንድ መምህር ናቸው። ከሰጡትም መልስ ለማወቅ የተቻለው ከ1993 ዓ.ም. ጀምሮ በቋንቋ ማስተማር ተከታታይ ትምህርት መጀመራቸውን ነው።

ከላይ የተጠቀሰውን ዳራዊ ገፅታ ባላቸው መምህራን የተሞላው የመጠይቁ ሁለተኛ ክፍል እንደሚከተለው ይተነተናል። በክፍል ሁለት ከቀረቡት ጥያቄዎች ውስጥ የመጀመሪያዎቹ አራት ጥያቄዎች የመምህራኑን ለክልሉ የተዘጋጀ መፅሀፍ አጠቃቀም

እንዴትነት ለማወቅ የቀረበ ነው። ጥያቄዎቹና የተሰጣቸው መልስ እንደሚከተለው ይቀርባል።

ሰንጠረዥ 16:- የመምህራን የመማሪያ መፅሀፍ አጠቃቀም

ተ.ቁ	የቀረቡ አማራጮች		ሀ	ለ	ሐ	መ
	የቀረቡ ጥያቄዎች					
1	ተማሪዎችዎን የአማርኛ ቋንቋ ቃላት የሚያስተምሩበት መሳሪያ	ብዛት	-	8	-	-
	ምንድን ነው?	በመቶኛ		100.00		
2	ለአንደኛው ጥያቄ የሰጡት መልስ "ሀ" ወይም ለ ከሆነ የመማሪያ መፅሀፍ አጠቃቀም እንዴት ነው?	ብዛት	1	6	1	-
		በመቶኛ	12.50	75.00	12.50	-
3	ለአንደኛው ጥያቄ የሰጡት መልስ "ለ" ወይም "ሐ" ከሆነ አጠቃቀም እንዴት ይገለጻል	ብዛት	2	6	-	-
		በመቶኛ	25.00	75.00	-	-
4	በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረቡት ጋር በማጣመር ወይም የመማሪያ መፅሀፍን በመተካት በግል ባዘጋጁት የሚያስተምሩ ከሆነ	ብዛት	5		1	2
	ምክንያቱ ምንድን ነው?	በመቶኛ	62.50		12.50	25.00

መምህራኑ የቃላት ትምህርት የሚያቀርቡበትን መሳሪያ ተጠይቀው በሰጡት መልስ ሁሉም ብዙውን ጊዜ ለደረጃው የተዘጋጀውን መፅሀፍ እንደሚጠቀሙና በግል የሚያዘጋጁትንም በተጨማሪነት እንደሚጠቀሙ ለአንደኛው ጥያቄ በሰጡት መልስ ጠቁመዋል። መማሪያ መፅሀፍን በሚጠቀሙበት ጊዜ ቅደም ተከተሉን እንዳመቺነቱ እንደሚለዋወጡትም ብዙዎቹ (75.00%) ይናገራሉ። በተጨማሪም ከመማሪያ መፅሀፍ ውጪ በሚያዘጋጁት ቃላትን ለማስተማር እንዴት እንደሚጠቀሙ እንዲገልፁ ለቀረበላቸው ሶስተኛ ጥያቄ ብዙዎቹ (75.00%) አስፈላጊ መሆኑን ባመኑበት ጊዜ ብቻ እንደሚያዘጋጁና ከመማሪያ መፅሀፍ ጋር በማጣመር እንደሚያስተምሩ ገልፀዋል።

25.00%ቱ ደግሞ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረቡት ጋር የሚያቀናጁትን ሁልጊዜ እንደሚያዘጋጁ ገልፀዋል። ከዚህ ጋር በተያያዘ ለምን በግል ማዘጋጀት እንዳስፈለጋቸው ምክንያት እንዲሰጡ ለቀረበው ጥያቄ በሰጡት መልስ አምስቱ (62.50%) በመማሪያ መፅሀፍ ከቀረቡት ቃላት የሚገኘውን እውቀት ለማጠናከር ተጨማሪ ሲያስፈልጋቸው እንደሆነ ገልፀዋል። አንዱ መምህር የመማሪያ መፅሀፍ የተማሪዎቹን የእውቀት ደረጃ ሳይጠብቅ ሲቀር ለመተካት እንደሚያዘጋጁ ገልፀዋል። ሁለት መምህራን (25.00%) በበኩላቸው በመማሪያ መፅሀፍ የቀረቡት ከተማሪው ባህልና የአካባቢ እውነታ ጋር የማይሄዱ ሲያጋጥሟቸው ለመተካት እንደሚያዘጋጁ ገልፀዋል።

ባጠቃላይ የመማሪያ መፅሀፍ አጠቃቀማቸው ከሰጡት መልስ አንፃር ሲታይ ሁሉም በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረበው ጋር በግል የሚያዘጋጁትን ለማስተማሪያነት ይጠቀማሉ። ከዚህ አገላለፅ መማሪያ መፅሀፍ እንዳለ ስራ ላይ የሚውልና መምህራን በተጨማሪነት በግል በሚያዘጋጁት የሚጠቀሙ መሆኑን መረዳት ይቻላል።

"5. በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ለትምህርት የቀረቡ ቃላት ለተማሪዎች ገጠመኝ ይላቸው ቀረቤታ እንዴት ይገለፃል?" ለሚለውና የቃላት አመራረጥን ለሚመለከት ጥያቄ፣ ሶስት (37.50%) መምህራን በእለት ተእለት የቋንቋው አጠቃቀም ውስጥ ለተማሪዎቻቸው የሚያስፈልጉ ቃላት እንደሚመስሏቸው መልስ ሰጥተዋል። አራት (50.00%) መምህራን ደግሞ ብዙዎቹ በእለት ተእለት አጠቃቀም ውስጥ ለተማሪዎቻቸው የሚያስፈልጉ ቃላት እንደሆኑ ያምናሉ። አንድ (12.50%) የተመረጡት ቃላት የተማሪዎችን ፍላጎት ከግምት ያላስገቡ እንደሚመስላቸው ጠቁመዋል። የብዙሃኑ መልስ ሲታይ "ሀ" ና "ለ" በመሆኑና እነዚህ አማራጮች ደግሞ ከአባሪው ማየት እንደሚቻለው ለእለት ተእለት አጠቃቀም የሚያስፈልጉ ቃላት መሆናቸውን ስለሚጠቁሙ በብዙዎቹ መምህራን አመለካከት የተመረጡት ቃላት ለተማሪው ተግባቦታዊ አጠቃቀም የሚያስፈልጉ ናቸው።

ሌላው ለመምህራን የቀረበው ጥያቄ የተመረጡት ቃላት የተማሪዎችን የእውቀት ደረጃ ይመጥኑ አይመጥኑ ያላቸውን አመለካከት ለማወቅ ነው። ይኸንን የሚመለከቱ ጥያቄዎችና በመምህራኑ የተሰጡት መልሶች በሚቀጥለው ሰንጠረዥ ቀርቧል።

ሰንጠረዥ 17:- ስለቃላቱ ደረጃ መጣኝነት በመምህራን የተሰጠ መልስ

ተ.ቁ	የቀረቡ አማራጮች		ሀ	ለ	ሐ	መ	ሠ
	የቀረቡ ጥያቄዎች						
6	በመማሪያ መፅሀፉ የቀረቡትን ቃላት ሲማሩ ተማሪዎችዎ በመጠየቅና በመመለስ ያላቸው ተሳትፎ እንዴት ይገለጻል?	ብዛት	1	1	-	6	-
		መቶኛ	12.50	12.50	-	75.00	-
7	የስድስተኛ ጥያቄ መልስዎ "መ" ወይም "ሠ" ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስሉታል?	ብዛት	5	1			
		በመቶኛ	62.50	12.50			
11	የተማሪዎችዎ በመማሪያ መፅሀፉ የቀረበውን የቃላት ትምህርት የመረዳት ደረጃ ምን ይህል ይሆናል ብለው ይገምታሉ?	ብዛት		1	6	1	
		በመቶኛ		12.50	75.00	12.50	
12	የ11ኛው ጥያቄ መልስዎ "መ" ወይም "ሠ" ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስሉታል?	ብዛት		1			
		በመቶኛ		12.50			

ከደረጃ መጠበቅ ጋር ለተያያዙ ጥያቄዎች መምህራኑ በሚሰጡት መልስ ባብዛኛው የሚስማሙ ይመስላል። ከዚህም አንጻር ለስድስተኛው ጥያቄ ብዙዎቹ (75.00%) የተማሪዎቻቸው ተሳትፎ ዝቅተኛ መሆኑን ይናገራሉ። ዝቅተኛ ለመሆኑ የሚገመቱትን ምክንያት ተጠይቀው አምስቱ (62.50%) እራሳቸውን የሚገልፁባቸው ቃላት እጥረት ሊኖርባቸው እንደሚችል ገምተዋል። አንዱ (12.50%) በመማሪያ መፅሀፉ የቀረበላቸው ትምህርት ደረጃቸውን ስለማይጠብቅ ይመስላኛል ብለዋል። ሁለት መምህራን (25.00%) የ6ኛው ጥያቄ መልሳቸው "መ" ስላልሆነ ለጥያቄው መልስ

ሳይሰጡ ቀርተዋል። የተማሪዎቻቸውን የቃላት ትምህርት የመረዳት ደረጃ በሚመለከት ለቀረበላቸው ጥያቄ ደግሞ ብዙዎቹ (75.00%) መካከለኛ ነው ብለው እንደሚያምኑ ጠቁመዋል። አንዱ (12.50%) ከፍተኛ ሲሉ የቀሩት (12.50%) ዝቅተኛ ነው የሚል መልስ ሰጥተዋል። ብዙሃኑ የተስማሙበት ነጥብ ከፍተኛም ዝቅተኛም አለመሆኑን የሚያመለክት ነው። ዝቅተኛ ነው ያሉት መምህር ምክንያታቸውን ሲሰጡ ቃላቱ ከባድና የተማሪዎቹን ደረጃ ያልጠበቁ ናቸው ብለዋል። ይህ አመለካከት ከተማሪዎች በተገኘ መረጃ የሚደገፍ አይደለም። ምክንያቱም ክፍል ገብቶ ቋንቋውን የመማር ፍላጎታቸው ተጠይቆ ፍላጎት የለኝም ካሉት ውስጥ መማሪያ መፅሀፉን እንደማይወዱ በምክንያትነት ያቀረቡ ተማሪዎች አሉ። እነዚህ ተማሪዎች የመፅሀፉን የቃላት ክብደት በምክንያትነት መምረጥ ሲችሉ ሌላ ምክንያት ሰጥተዋል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው የመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ክብደት የጥላቻቸው መንስኤ አለመሆኑን ያሳያል።

እሳይ ከተጠቀሱት ሌላ መምህራን ስለመፅሀፉ ያላቸውን አስተያየት እንዲሰጡ የተጠየቁት ስለተማሪዎቹ የክንፍ አሰራር ነው። ይኸንኑ ተንተርሶ የክንፍዎቹ መመሪያዎች ግልፅነትና በክንፍዎቹ ውስጥ የሚገኙት ቃላት የተማሪዎቹን ደረጃና ፍላጎት አለመጠበቅ ለተማሪዎቹ ክንፍውን አለመስራት ምክንያት ሆኖ እንደሆነ ለማወቅ እንዲያስችል ሆነው 8ኛና 9ኛ ጥያቄ ቀርበላቸዋል። ለጥያቄዎቹ የሰጡት መልስ እንደሚከተለው ይገለጻል።

ለስምንተኛው ጥያቄ አምስት መምህራን (62.50%) ተማሪዎቻቸው ሞክረው እንደሚመጡ ገልፀዋል። ሁለት መምህራን (25.00%) በተማሪዎች ሞክሮ መምጣት ተስማምተው ሙከራው ግን በከፊል እንደሆነ መልሳቸውን ሰጥተዋል። አንድ መምህር (12.50%) ተማሪዎቹ ክንፍዎቹን ሞክረው እንደማይገኙ ገልፀዋል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው የብዙዎቹ መምህራን ተማሪዎች የሚሰጣቸውን ክንፍ የሚሞክሩ መሆኑ ነው።

የተማሪዎቹን አሞካከር በከፊል ያሉ ሁለት መምህራን ምክንያት ሲሰጡ የተለያዩ መንስኤዎችን ጠቁመዋል። አንደኛው በመማሪያ መፅሀፍ የቀረበው ምሳሌ ወይም ትእዛዝ ግልፅ ሳይሆን ሲቀር በከፊል ሞክረው ይመጣሉ ሲሉ ሌላኛው መምህር የሚቀርቡት የቃላት ክንዋኔዎች ደረጃቸውን ሳይጠብቁ ከባድ ሲሆኑ እንደሆነ ምክንያታቸውን ሰጥተዋል። ከሁለቱም የተሰጡት ምክንያቶች ጫና ሊኖራቸው እንደሚችልም ይታመናል። ምክንያቱም በመማሪያ መፅሀፍ ይዘት ትንተና ውስጥ ግልፅ ያልሆኑ መመሪያዎችና ምሳሌዎች እንዳሉ ለማሳየት ተሞክሯል።

በክፍል ሁለት ለመምህራን ከቀረቡት 12 ጥያቄዎች ውስጥ ሌላው መምህራኑ አስተያየት እንዲሰጡበት የተደረገው 10ኛውና የቃላት አደረጃጀትን የሚመለከተው ነው። ለዚህ ጥያቄ የተሰጠው መልስ የተለያዩ ነው። የተወሰኑት (37.50%) ከሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ አንጻር ተደራጅተዋል ሲሉ ሌሎቹ (37.50%) በአንድ ጊዜ ስለቃል አንድ ነገር ለማስተማር እንዲያስችሉ ታስቦ የተደራጁ እንደሚመስላቸው ገልፀዋል። በሚኖራቸው የቅርፅ መመሳሰል የተደራጁ ይመስለኛል ያሉም አሉ (12.50%)። አንድ መምህር ደግሞ አንድ ላይ ለመቅረባቸው ምክንያት ለመስጠት እንደሚችሉ ገልፀዋል። ይህ ሁኔታ ከመማሪያ መፅሀፍ ይዘት ትንተና ከተገኘው መረጃ ጋር የሚሄድበት ገፅታ አለው።

በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ብዙም ትኩረት አይሰጠው እንጂ በሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ ላይ ተመስርተው የቀረቡ ክንዋኔዎች አሉ። ባንድ ጊዜ ስለቃል አንድ ነገር ለማስተማር ተሰበው የተደራጁም መኖራቸውን በይዘት ላይ የተደረገው ትንተና ያሳያል።

መምህራኑ ለቀረበላቸው ክፍል ሶስት ጥያቄዎች መልስ ሰጥተዋል። የክፍል ሶስት ጥያቄ የቀረቡትን ጥያቄዎች በጣም ከፍተኛ ፣ ከፍተኛ ፣ መካከለኛ ፣ ዝቅተኛና በጣም

ዝቅተኛ በማለት በደረጃ ማስቀመጥ ነው። በዚህ ስር ሰባት ጥያቄዎች ቀርበዋል። አባሪ "ቀ" ን ይመለከቷል። ለእያንዳንዳቸው የሰጡት ደረጃ እንደሚከተለው ይገለጻል።

1. "የመፅሀፍ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ተማሪዎችን በተለያዩ የቃላት ቅርፅና አገባብ ለመጠቀም የማብቃት ደረጃው ምን ያህል ነው?" ለሚለው የተሰጠው የብዙዎቹ (87.50%) መልስ ከፍተኛ ደረጃ ነው። ይህ የመምህራን መልስ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ለቃላት ቅርፅ ከተሰጠው የ2ኛነት ደረጃ ጋር የሚስማማ ነው። በመሆኑም በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቃላትን ቅርፅ ለማስለየት ትኩረት ተሰጥቷል ማለት ይቻላል።

2. መፅሀፍ ለክፍል ደረጃው የሚመጥኑ የተለያዩ ቃላትን፣ ዘይቤዎችንና ፊሊጦችን የማካተት ደረጃው ምን ያህል ነው? ለሚለው የተለያዩ ደረጃዎች ተሰጥቶታል። ሁለት (25.00%) መምህራን በጣም ከፍተኛ ሲሉ ሁለቱ ከፍተኛ ብለውታል። ሶስቱ (37.50%) መምህራን መካከለኛ ነው ብለውታል። አንድ መምህር ዝቅተኛ እንደሆነ ይገልጻል። በይዘት ትንተናው እንደተስተዋለው ግን ከፍተኛ ፊሊጦች ቀርበዋል ማለት አይቻልም። ዘይቤዎችን በሚመለከት የቀረቡት ከቁጥር የሚገቡ አይደሉም። ከቀረቡት ቃላትን የሚመለከቱ 67 ክንዎች ውስጥ ከዘይቤ ጋር የሚዛመዱ ክንውኖች 76 54 እና 76 111-112 ላይ ያሉ ሁለት ክንውኖች ብቻ ናቸው። ስለዚህ በመምህራኑ ከተሰጡት ደረጃዎች ውስጥ በሶስቱ (37.50%) የተደገፈው ተቀባይነት እንዳለው የይዘት ትንተናው ያሳያል።

3. የቃላቱ ለተማሪዎች ተግባራት አስፈላጊነትን በሚመለከት መምህራኑ የሰጡት ደረጃ ይለያያል። አንዱ በጣም ከፍተኛ ሲሉ ሌላው አንድ መምህር ከፍተኛ ብለዋል። የቀሩት ስድስቱ (75.00%) መካከለኛ ደረጃ ነው ብለውታል። ይህ አገላለፅ መምህራኑ ለጥያቄ 5 ከሰጡት ጋር የሚስማማ ነው። በተጨማሪም በይዘት ትንተናው ውስጥ እንደተገለፀው የተወሰነ የቃላት እውቀት ለማስጨበጥ የቀረቡ ቃላት በእሉት

ተክለት ተግባራት ውስጥ የሚያስፈልጉ መሆናቸውና የተወሰኑት ደግሞ በምንባቡ ውስጥ በመገኘታቸው ለትምህርት የቀረቡ መሆናቸው የቀረቡትን ቃላት ከተግባራት አንጻር መመረቁ ከፍተኛ ወይም በጣም ከፍተኛ አያደርገውም። ስለዚህ በብዙሃኑ መምህራን የተሰጠው ደረጃ በመረጃ ትንተና ከተገኘው ጋር የሚስምር ይመስላል።

4. የቃላቱን ደረጃ መጠናኝነት በሚመለከት ብዙዎቹ (87.50%) መምህራን ከፍተኛ ደረጃ ሰጥተውታል። አንድ (12.50%) መምህር የመካከለኛነት ደረጃ ሰጥተዋል። ከዚህ መረዳት የሚቻለው የብዙሃኑ መልስ ተቀራራቢ መሆኑን ነው። በተጨማሪም በ11ኛው ጥያቄ ከቀረበው የተማሪዎች የመረዳት ደረጃ መካከለኛ መሆኑ ጋር የሚስማማ ነው። በተማሪዎች የተሰጠውም መልስ ከዚህ ጋር የሚስማማ ነው። በመሆኑም የቀረቡት ቃላት ለተማሪው ደረጃ ተገቢ ናቸው።

5. የቃላት ክንዋኔዎች ግልፅነትን በሚመለከት የሰጡት ደረጃ የተለያየ ነው። በጣም ከፍተኛ (25.00%)፣ ከፍተኛ 12.50%፣ መካከለኛ 25.00%፣ ዝቅተኛ 25.00% ሲሉ አንዱ (12.50%) መልስ አልሰጡም። የመምህራኑ መልስ አዎንታ ወገን የያዙት 37.50% ሲሆኑ አሉታውን ወገን የያዙት 25.00% ይሆናሉ። ገለልተኛ ወይም አማካኛ የያዙት ደግሞ የጠቅላላውን 25.00% ይሆናሉ። ይህ ከመረጃ ትንተና ከተገኘው ጋር ሲገናዘብ የተቀራረበ እውነታ መኖሩን ያሳያል። በመረጃ ትንተናው እንደተደረሰበት ከቀረቡት ክንዋኔዎች ውስጥ 33ቱ ግልፅ መመሪያ የቀረበላቸው ሲሆን 34ቱ የመመሪያ ግልፅነት እጥረት እንደሚታይባቸው ለማሳየት ተሞክሯል። በመምህራኑ የተሰጠውም አስተያየት ብዙም የራቀ ነው ባይባልም ገለልተኛውን ወገን የያዙት የ25.00% መምህራን ግምት ከመማሪያ መፅሀፉ ከተገኘው መረጃ ጋር የሚሄድ መሆኑን ማረጋገጥ ይቻላል።

6. የቀረቡ ምሳሌዎችን ግልፅነት በሚመለከት ከፍተኛና በጣም ከፍተኛ ያሉት መምህራን አንዳንድ ናቸው በደምሩ የጠቅላላው 25.00% ይሆናሉ። ገለልተኛ ወይም

መካከለኛ የሚለውን አቋም የያዙት የጠቅላላው 50% ናቸው። በጣም ዝቅተኛ ያሉና መልስ ያልሰጡ አንዳንድ መምህራንም አሉ። ከዚህ አንጻር የብዙሃኑ አተያይ መካከለኛ ነው የሚል ነው። ከመማሪያ መፅሀፍ ይዘት ትንተና የተገኘው መረጃ ደግሞ ይበልጡኑ የምሳሌዎቹ አቀራረብ ጠንካራ ጎን የሚታይበት መሆኑን ያሳያል። ምክንያቱም ከቀረቡት ሃያ አንድ ምሳሌዎች ውስጥ የአስራ ስድስቱ አቀራረብ ለተማሪዎቹ ግልፅ እንደሚሆን ይገመታል። በዚህም ምክንያት የቀረቡት ምሳሌዎች ጠንካራ ጎናቸው እንደሚያይል ከመማሪያ መፅሀፍ የተገኘው የመረጃ ትንተና ያሳያል።

7. መምህራኑ የመማሪያ መፅሀፍን ያለማጣቀሻ ቃላትን ለማስተማር የማዋል ብቃት ተጠይቀው ሰባቱ (87.50%) ከፍተኛ የሚል ደረጃ ሰጥተውታል። በሌላ በኩል ያለማጣቀሻ ያስተምሩ እንደሆን ለማወቅ ከ1ኛ-4ኛ ለቀረበላቸው ጥያቄ በሰጡት መልስ የመማሪያ መፅሀፍ ብቃት በሚያጣበት አጋጣሚ ሁሉ ከራሳቸው በመጨመር እንደሚያስተምሩ ገልፀዋል። ይህ የሚያሳየው መማሪያ መፅሀፍ ቃላትን ለማስተማር በሌሎች መሳሪያዎች መደገፍ እንዳለበት ነው። ከዚህ አንጻር የመምህራኑ መልስ መቶ በመቶ ይቃረናል ባይባልም በደረጃ አሰጣጡ ላይ የተጋነነ ይመስላል። ምክንያቱም ከይዘት ትንተናው እንደታየውም ቢሆን የአመራረጥ፣ የአደረጃጀትና፣ የድረጃ ችግር እንዳለበት ይታያል። የዚህ አይነት ችግር የሚታይበት የመማሪያ መሳሪያ ደግሞ የሚኖረው ደረጃ ከፍተኛ ይሆናል ተብሎ አይጠበቅም። ስለዚህ በዝርዝር ለቀረቡት ጥያቄዎች የሰጡት መልስ በደረጃ ካስቀመጡት የበለጠ መፅሀፍን የሚገልፀው ይመስላል።

ባጠቃላይ መማሪያ መፅሀፍ ከተለያዩ የመማሪያ መፅሀፍ አዘገጃጀት ገፅታ አንጻር ማሻሻያ ሊደረግበት የሚገባ እንደሆነ መረጃዎች ይጠቁማሉ። ከመምህራኑ የተገኙት መረጃዎችም ሲጠቃለሉ ይኸንኑ ሀሳብ የሚያጠናክሩ ሆነው ተገኝተዋል።

ምዕራፍ አምስት

ማጠቃለያና አስተያየት

5.1. ማጠቃለያ

በመማር ማስተማር ስራ ውስጥ መማሪያ መጻሕፍት ለመምህራም ሆነ ለተማሪው የሚያበረክቱት አስተዋፅኦ አላቸው። የሚጠበቅባቸውን አስተዋፅኦ እንዲያበረክቱም ሲባል እንደዘመኑ የትምህርት ፍልስፍናና ለማስጨበጥ እንደተፈለገው የእውቀት ዘርፍ ወደሚፈለገው አላማ እንዲያደርሱ ታስቦ ይዘጋጃል። ዝግጅታቸውም የማያቋርጠውን የመማር ማስተማር ስራን በስኬታማ መንገድ ለማስኬድ እንዲያስችል መሻሻልን ይፈልጋል።

ደካማው እንዲሻሻል ጠንካራው እንዲጎለብት ለማድረግ ዝግጅቱ ቀጣይነት እንዳለው ሁሉ የአቀራረብ ሁኔታውን መፈተሽም ቀጣይነት ያለው ይሆናል። በዚህም ምክንያት ለእርምጃ አፈፈት የያዘ ክፍል ተማሪዎች እንዲያገለግል የተዘጋጀው የአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ ለቋንቋው ትምህርት አሰጣጥ የሚያበረክተው አስተዋፅኦ ሊመዘንና አስተያየት ሊሰጥበት እንደሚገባ ይታመናል። በዚህም እምነት ቃላት በታላላቅ ቋንቋ ትምህርት ውስጥ ካላቸው ቁልፍ ሚና አንጻር የአቀራረባቸውን እንዴትነት መፈተሽ አስፈላጊ ሆኖ ተገኝቷል። በዚህም ምክንያት ይህ ጥናት በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብን ከቃላት አመራረጥና አደረጃጀት አንጻር መተንተንን ዋና አላማው አድርጓል። በዋና አላማው ስር በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት አመራረጥ የሁለተኛ ቋንቋ ትምህርት የቃላት አመራረጥን መሰረት ያደረጉ መሆን ተፈትሿል። የቃላቱ አደረጃጀትና የቃላት እውቀት እንዲያጎለብቱ የተዘጋጁ ክንዎኔዎች አቀራረብ ምን ገፅታ እንዳለውም ተተንትኗል። በትንተናውም ከተገኘው መረጃ በመነሳት፡-

1. በትምህርትነት የቀረቡት ቃላት የተመረጡበት መስፈርት ምንድን ነው?
2. የቃላቱ አደረጃጀት ለመማርና በሚያስፈልግበት ጊዜ አስታውሶ ለመጠቀም የሚመች ነው?
3. በመፅሀፉ የቀረቡት መልመጃዎች የቃላትን የተለያዩ ቅርፅና ፍቺ ለማወቅ የሚያስችሉ ናቸው? ለሚሉ ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት ተሞክሯል።

ከላይ የተጠቀሰውን አላማ ከግብ ለማድረስና አላማውን ተንተርሰው ለተነሱት ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት እንዲያስችል መረጃዎች ከተለያዩ ምንጮች እንዲሰበሰቡ ተደርጓል። በዚህ መሰረት በዋና የመረጃ ምንጭነት ለክፍሉ የተዘጋጀው መማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት ይዘት ተተንትኗል። በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ የቃላት እውቀትን እንዲያገለብቱ ጸስበው የቀረቡ ቃላት በተለያዩ ክንዎኔ ውስጥ የተደጋገሙበትን መጠን ለማወቅ የተደገሙ ቃላት ቆጠራ ተካሂዷል። በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ለተነሱት ጉዳዮች ድጋፍ ሰጪ መረጃዎችን ለማግኘት መምህራንና ተማሪዎች ስለመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ አስተያየታቸውን በመጠይቅ እንዲሰጡ ተደርጓል። በተጨማሪም ስለመማሪያ መፅሀፉ የቃላት ትምህርት ዘግጅት ሀሳብ ለማግኘት ለክፍሉ የተዘጋጁት መርህ ትምህርትና የመምህር መምሪያ በድጋፍ ሰጪነት አገልግለዋል።

ከነዚህ የተለያዩ ምንጮች ከተገኘው መረጃ አንጻር በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ያለው የቃላት ትምህርት አቀራረብ እንደሚከተለው ይገለጻል። ከመማሪያ መፅሀፉም ሆነ ከመጠይቆቹ የተገኙት መረጃዎች እንደሚያሳዩት በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ ለቃላት ትምህርት ትኩረት ተሰጥቷል ማለት ይቻላል። ወደዚህ ድምዳሜ የሚያደርሰው የቋንቋውን የተለያዩ እውቀትና ክሂል እንዲያዳብሩ ከቀረቡት 170 ክንውኖች ውስጥ ለቃላት እውቀት መዳበር እንዲረዱ ሆነው የተዘጋጁት 67 መድረሳቸው ነው። ይህ

ቁጥር ከቋንቋ ትምህርት ዘርፈ ብዙነት አንፃር ለቃላት ትምህርት የተሰጠውን ትኩረት ከፍተኛነት ያሳያል ተብሎ ይታመናል።

ባጠቃላይ ለቃላት ትምህርት ከተሰጠው ትኩረት አንፃር በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የተለያዩ የቃላት ትምህርት ይዘቶችም አንዲካተቱ ተደርጓል። ከነዚህ ውስጥ የቃላትን ፍቺ ለማሳየት ታስበው የተዘጋጁ ክንውኖች በርክተው ተገኝተዋል። እንዲህ መሆኑ ለቃላት ፍቺ ትምህርት የበለጠ ትኩረት የተሰጠ መሆኑን እንደሚያመለክት ይታመናል። ተማሪ የታላሚ ቋንቋን የንግግርም የሆነ የፅህፈት ቅርፅ ለይቶ ሊጠቀምባቸው እንዲችል የሚረዱ ከቃላት ቅርፅ ጋር የተያያዙ ክንውኖችም ቀርበዋል።

ሌላው በይዘትነት መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የቀረበው የቃላት ትምህርት ይዘት በቃላት አጠቃቀም ሂደት ውስጥ ሊከሰት የሚችለውን ስነ-ምግባር ሁኔታ ለማስገንዘብ የታሰበ የሚመስለው ነው። ይኸውም በቅጠላ ጊዜ በቃል አምድ መነሻ ላይ የሚኖር "አ" ወይም "እ" ድምፅ በቅድመ አምድ ቅጥያ የመጨረሻ ድምፅ ላይ ባህርያቸውን በመተው ሊገደፉ እንደሚችሉ ተማሪዎች እንዲገነዘቡ ለማድረግ ታስበው የቀረቡ ይመስላሉ። ሌላው ከዚህ ጋር የሚያያዘው በአንዳንድ የቋንቋው ቃላት ውስጥ ያሉ ድምፆች ሲጠብቁና ሲላሉ ቃሉን የተለያዩ ፍቺ ሊያስይዙት እንደሚችሉ አውቀው በትክክለኛው ንበት እንዲጠቀሙባቸው ለማስገንዘብ የቀረበ ይመስላል። ስለጥምር ቃላትና የቃላት አብሮነት ለማስገንዘብ የታለሙ ይዘቶችም በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ቀርበዋል።

ባጠቃላይ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ትኩረት የተሰጣቸው የቃላት ትምህርት ይዘቶች፣ የቃላትን ፍቺና ቅርፅ፣ ከስነ-ምግባር ጋር የተያያዙ ባህርይ፣ ጥምር ቃላትንና የቃላት አብሮነትን ማወቅ በሚያስችሉ ጉዳዮች ላይ ያተኮሩ መሆናቸውን ከመፅሀፍ ይዘት ትንተና የተገኘው መረጃ ያስረዳል።

የይዘት ትንተናው በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ትኩረት የተሰጣቸውን የቃላት ትምህርት ይዘቶች ማሳየት ቢችልም በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ስለይዘቶቹ በቂ ግንዛቤ ተገኝቷል ለማለት ሌሎች ሊጤኑ የሚገባቸው ጉዳዮች አሉ። ከነዚህ ውስጥ የቃላት ምርጫ አንዱ ነው። በመሆኑም ቃላት ሲመረጡ የሚፈለገውን ውጤት ማስገኘት እንዲችሉ አመራረጣቸው ውጤታማነታቸው በሚነገርላቸው የቃላት መምረጫ መስፈርት ላይ መመስረት እንዳለባቸው ይታመናል። ይህን እንጂ በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ለቃላት ማስተማሪያነት የቀረቡት ቃላት ባብዛኛው አመራረጣቸው በቀደማቸው ምንባብ ውስጥ መገኘትን መሰረት ያደረገ ሆኖ ተገኝቷል። ሌላው በመምረጫነት እንዳገለገለ የሚገመተው ከቃላት ጋር የተያያዘ የተወሰነ እውቀት ለማስጨበጥ ሊውል መቻሉ ነው። እነዚህ የአመራረጥ መንገዶች በውጤታማነታቸው ከሚገለፁት፣ ከቃላት የደግግሞሽ መጠን፣ የቃላቱ ተስተማሪነት፣ የተማሪ ፍላጎትና የብስለት ደረጃ አንፃር ሲታዩ በጥሩ መምረጫነት የሚያገለግሉ ናቸው። በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ይበልጡ ስራ ላይ የዋሉት በጥሩ መምረጫነት የሚያገለግሉ መንገዶች በመሆናቸው የመማሪያ መዕህፉ የቃላት አመራረጥም ተገቢውን መስፈርት የጠበቀ ነው ለማለት ያዳግታል።

ሂ

በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ስለቃላት የተለያዩ ግንዛቤ ለማስጨበጥ ታልመው የሚቀርቡት ቃላት ሲመረጡ እንደሚገባ ሁሉ የተለያዩ መስፈርቶችን መሰረት በማድረግ ለመማርና የተማሩትን ለማስታወስ በሚመች መንገድ መደራጀት እንዳለባቸው ይታመናል። ቃላትን ለመማርም ሆነ የተማሩትን አስታውሶ ለመጠቀም እንዲያስችል ከሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ፣ ከሚኖራቸው የፍቺ ተዛምዶና ከሚኖራቸው የቅርፅ ተመሳሳሪ አንፃር ማደራጀት እንደሚገባ በምሁራን ይመስራል። ከዚህ አንፃር የመማሪያ መዕህፍ ቃላት አደረጃጀት ሲቃኝ ባብዛኛው ከላይ የተጠቀሙትንና የቃላት ትስስር የሚገለፅባቸውን መንገዶች የተከተለ ሆኖ አይገኝም።

ባንፃሩ በመማሪያ መዕህፉ ውስጥ ለቃላቱ ማደራጀት ይበልጥ እንዳገለገለ የሚታመነው የቃላቱ ባንድ ምንባብ ውስጥ መገኘት ነው። ሌላው በመማሪያ መዕህፉ

ውስጥ በቀረቡ ቃላት ላይ የሚታየው አደረጃጀት ሁኔታ ለማስጨበጥ የተፈለገውን የቃላት ትምህርት ይዘት ለማስተማር መዋላቸውን ብቻ መሰረት ያደረገ መሆኑ ነው። እነዚህ የአደረጃጀት መንገዶች ቃላት ላላቸው ተመሳሳሎ ትኩረት አይሰጡም። በመሆኑም ቃላት ሊፈጥሩ ከሚችሉት ትስስር አንፃር በደራጁ ሊኖር የሚችለውን የቃላቱን በቀላሉ መለመድና በጋራ መታወስ ባህርይ እንዲሁም በመሀላቸው ሊኖር የሚችለውን ጠባብ ልዩነት የመገንዘብ እድል ያስቀራል።

ባጠቃላይ የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት አደረጃጀት በሚገኙበት ምንባብ ወይም ለማስተማር በሚፈለገው የቃላት ትምህርት ይዘት ላይ እንዲመሰረት መደረጉ የቃላትን የጠበቀ ትስስር የማያሳይ በመሆኑ በቃላቱ በቀላሉ መለመድም ሆነ አስታውሶ መጠቀም ላይ አለታዊ ተፅእኖ እንደሚኖረው ይገመታል።

የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት ድረጃም ቢሆን ከጠንካራ ጎኑ ይልቅ ሊሻሻል የሚገባው ገፅታ አይሎ ይታያል። ለዚህም እንደምክንያት ሊጠቀስ የሚችለው ለቃላት ትምህርት ይዘት ማቅረቢያነት እንዲረዱ የሚመረጡትን ቃላት ከተገኙበት ምንባብ ለማውጣት መሞከር ይመስላል። በተጨማሪም ከፍቺ ውጪ የሆኑ የቃላት ትምህርት ይዘቶችን ለማስጨበጥ የሚቀርቡትም ቢሆን ለማስገንዘብ የተፈለገው ይዘት እንጂ የተማሪው ግንዛቤ፣ የቃላቱ ተስተማሪነት፣ ተፈላጊነት ወዘተ. የማይተኮርበት አጋጣሚ መኖሩ የቃላት ትምህርት ድረጃውን ከቀላል ወደከባድ፣ ከሚታወቅ ወደማይታወቅ ቀስ በቀስ እንዳያድግ አድርጎታል።

ባጠቃላይ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ስለቃላት ግንዛቤ ለማስጨበጥ የሚረዱ ቃላት አመራረጥ ባብዛኛው በሚገኙበት ምንባብ ላይ እንዲመሰረት መደረጉ በቃላት አደረጃጀት፣ ድረጃና ክንዋኔ አዘገጃጀት ላይ አለታዊ ተፅእኖ አሳድሯል ማለት ይቻላል። ከአደረጃጀት አንፃር በምንባብ ውስጥ በመገኘታቸው አንድ ላይ በትምህርትነት እንዲቀርቡ መደረጉ የቃላትን የእርስ በርስ ዝምድና የጠበቀ አደረጃጀት እንዳይኖር አድርጓል። ድረጃንም በሚመለከት ለቃላት በትምህርትነት መቅረብ

መስፈርቱ በቃላቱ በምንባብ ውስጥ መገኘት በመሆኑ የቃላትን በትምህርት ይዘትነት አቀራረብ ቅደም ተከተል የሚወስኑት የተማሪው ፍላጎት፣ የቃላቱ ተስተማሪነት፣ ተፈላጊነት ወዘተ. ከግምት እንዳይገባ አድርጓል። በዚህም ምክንያት የተደረጀ የቃላት ትምህርት አቀራረብ እንዳይኖር ምክንያት ሆኗል ተብሎ ይታሰባል። ክንዋኔዎችንም በሚመለከት ቃላቱ በሚኖራቸው ዝምድና ስለማይደራጁ ብዙውን ጊዜ ባንድ የቃላት ትምህርት ይዘት ላይ የተኮረ ክንዋኔ ለማዘጋጀት እንቅፋት እንደሆነ ይገመታል።

5.2. አስተያየት

5.2.1. ይበልጥ ሊጎለብቱ የሚገባቸው የመማሪያ መፅሀፍ የቃላት ትምህርት አቀራረብ

1. የቃላትን ፍቺ ለማሳወቅ በሚደረግ ጥረት ውስጥ ከፍቺ ጋር የተዛመዱ ክንዋኔዎች ባብዛኛው አውዳዊ መሆናቸው ጥሩ ጅምር ስለሆነ ይበልጥ ሊጠናከር እንደሚገባው ይታመናል።
2. የቃላትን ቅርፅ ለማስለየት እንዲረዱ በተዘውታሪነታቸውና በተማሪው ይበልጥ ሊታወቁ በመቻላቸው የተመረጡት ቃላት በሚቀርበው የቃላት ትምህርት ይዘት ላይ ብቻ እንዲተኮር የማድረግ እድል የሚፈጥሩ ሆነው ተገኝተዋል። ስለዚህ በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ የሚታዩትን የጎሉ የድረጃ ችግሮች በዚህና በመሳሪያ በጎ ጅምሮች በመተካት መማሪያ መፅሀፍን ማሻሻል ቢቻል ለመሳሪያው የተሻለ ግልጋሎት ማበርከት አስተዋፅኦ እንደሚኖረው ይታመናል።
3. የተለያዩ የቃላት ትምህርት ይዘቶችን ማካተቱም በበጎ ጎንነቱ የሚጠቀስ ሆኖ ተገኝቷል።

4. በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ አይብዙ እንጂ የክንዋኔን አሰራር እንዴትነት ማሳየት የሚችሉ ምሳሌዎች ቀርቦዋል። ለተማሪው ከሚኖራቸው ጠቀሜታ አንጻር ይበልጥ ተጠናክረው የሚቀርቡበት መንገድ በመቻቻ ተማሪዎቹ እንዴት መሰራት እንዳለበት በመረዳት በግላቸው የቀረቡትን ክንዋኔዎች በመሞከር ሊማሩባቸው ይችላሉ ተብሎ ይታሰባል።

5.2.2. ሊሻሻሉ እንደሚገባቸው የሚታሰቡ

1. ለቃላት ትምህርት ይዘት መምረጫነት የቃላቱን በምንባብ ውስጥ መገኘት እንደመስፈርት መውሰዱ ለድረጃም ሆነ ለአደረጃጀት ስለሚያመች በትምህርቱ በሚገባ ወደተማሪ መተላለፍ ላይ እንቅፋት የፈጠረ ስለሚመስል የቃላት መምረጫ መስፈርትን ከግምት ያስገባ የቃላት አመራረጥ እንዲኖር ቢደረግ
2. ለቃላት ትምህርት ይዘት ማቅረቢያነት ተመርጠው የሚደራጁ ቃላት በውጫታማነታቸው ከሚገለፁ መስፈርቶች፣ ከሚያነሱት ርዕሰ ጉዳይ መመሳሰል፣ ከሚኖራቸው ፍቺያዊ ተዛምዶና የቅርፅ ተመሳስሎ አንጻር የሚቀናጁበት መንገድ በመቻቻ
3. የቃላት ትምህርት ሲደራጀ ለማቅረብ ለተፈለገው ይዘት ብቻ ሳይሆን፤ ለተማሪው የቀድሞ እውቀትና ፍላጎት፣ ለቃላቱ ተስተማሪነትና ተፈላጊነትም ትኩረት እየተሰጠ ቢሆን የተሻለ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ሊኖር እንደሚችል ይገመታል።
4. ለክንዋኔዎች አሰራር የሚሰጡት መመሪያዎች እንዲከወን የተፈለገውን ተግባር ለይተው እንዲያመለክቱ ሆነው በግልፅ ቋንቋ በቀርቡ ተማሪ ምን መሰራት እንዳለበት የማወቅና የቀረበውን

የመሞከር እድል ሊፈጥሩለት እንደሚችል ይታሰባል። ስለዚህ የመመሪያዎች አቀራረብ ግልፅነት ላይ ቢታሰብ

5. የክንዋኔዎችን የአሰራር መንገድ የሚጠቁሙ ምሳሌዎች ተማሪውን በክንዋኔው አሰራር ሂደት ውስጥ ሊገጥሙት የሚችሉትን ሁኔታዎች የሚያሳይ እንዲሆን ቢደረግ በምሳሌው በመመራት ሊከብዱ የሚችሉትንም የመሞከር እድል ይሰጣል ተብሎ ይታሰባል። ተማሪዎችም በመሞከራቸው ተበረታታቸው ክንውኖችን ለመስራት በመሞከር ሊማሩባቸው እንደሚችሉ ይታሰባል።

6. ለቃላት የተሻለ መለመድና ከሚሟረው አካል ጋር ተዋህዶ መቆየት በአዲስነት ለሚቀርብ ቃል በተደጋጋሚ መጋለጡ አስተዋፅኦ እንዳለው ይታመናል። በመሆኑም ለቃላት በተለያዩ አቀራረብ ውስጥ በተደጋጋሚ መቅረብ ትኩረት ቢሰጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ውጤታማ ሊሆን ይችላል ተብሎ ይታመናል።

ዋቢ መግቢያና መጣጥፎች

ሀ. አማርኛ ምንጮች

ሠናይት ከበደ(1974):: "ከ66 ወዲህ የአንደኛ ደረጃ የአማርኛ ቋንቋ ትምህርት ይዘታ።"
ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ ክፍል፣ ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ
የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

በከሬ ጌታ(1975):: "የአማርኛ ትምህርት ይዘታ በመለስተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት
ቤት።" ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ ክፍል፣ ለአርትስ ባችለር ዲግሪ
ማሟያ የቀረበ ጽሁፍ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

ባዩ ይማም(1987):: የአማርኛ ሰዋሰው። አዲስ አበባ፣ የትምህርት መሳሪያዎች
ማምረቻና ማከፋፈያ ድርጅት።

ተስፋዬ ሸዋዬ(1981):: "ስነልባንና ቋንቋ ማስተማር"

ትምህርትና ስነጥበብ ሚኒስቴር(1960):: የመማሪያ መግቢያ ስራ ስርዓት ፕሮግራም
ከ1956-1960 ዓ.ም.። የታተመበት ስፍራ ያልታወቀ።

ትንሳኤ ብርሃኔ(1988):: "የአማርኛ ቃላት አፈታተን በሁለተኛ ደረጃ መልቀቂያ
መነሻነት።" ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ ክፍል ለ"TEAM" ማስተርስ
ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጥናት።

አብይ ይመር (1991):: "በአማራው ክልል የመጀመሪያ ደረጃ ሁለተኛ እርከን የአማርኛ
ቋንቋ መማሪያ መግቢያ የቃላት ትምህርት ይዘታ ግመገማ"። በቋንቋዎች
ጥናት ተቋም ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነጽሁፍ ክፍል ለአርትስ ባችለር ዲግሪ
ማሟያ የቀረበ ጥናት።

አጠቃላይ የትምህርትና ስልጠና ፖሊሲ (1986):: አዲስ አበባ፣ የኢትዮጵያ የሽግግር
መንግስት።

የአማርኛ መማሪያ፣ 4ኛ መጽሀፍ (ስምንተኛ ክፍል) (1990):: አዲስ አበባ፣ በአሮሚያ
ትምህርት ቢሮ የሥርዓተ ትምህርት ዝግጅት፣ ጥናትና ምርምር መምሪያ
የቋንቋ ትምህርት ቡድን።

የአማርኛ ማስተማሪያ፣ አራተኛ መጽሀፍ (1990)። ፊንጮ፣ በአሮሚያ ትምህርት ቢሮ የሥ/ት/ሥ/ጥ/ም/መምሪያ።

የአማርኛ ቋንቋ ሲለበስ፣ አራተኛ መጽሀፍ (1989)። ፊንጮ፣ በአሮሚያ ትምህርት ቢሮ የሥ/ት/ዝ/ጥ/ም/መምሪያ።

ይልማ ከበደ(1956)። በአንደኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ቋንቋቸው ጋልኛ [አሮምኛ] የሆነ ተማሪዎች የሚያደርጉት የአማርኛ ስህተት።" በቀዳማዊ ኃይለስላሴ ዩኒቨርሲቲ የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ኮሌጅ።

ጌታሁን አማረ (1990)። ዘመናዊ የአማርኛ ሰዋሰው በቀላል አቀራረብ። አዲስ አበባ፣ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ።

× ዳኛቸው ወርቁ (1977)። የጽሁፍ ጥበብ መመሪያ። አዲስ አበባ፣ ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት።

ዝቅንያ ታደሰ(1962)። "ቃላት እንዳገባቸውና እንደቅርፃቸው የሚያሳዩት የትርጉም ለውጥ"። በቀዳማዊ ኃይለስላሴ ዩኒቨርሲቲ ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነፅሁፍ ክፍል ለቢ.ኤ ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ድርሰት።

ለ. እንግሊዝኛ ምንጮች

Anderson, A. and Tony Lynch (1991). Listening. Oxford: Oxford Up.

Avila, Enrique and Mark Sadoski (1996). Exploring Applications of the Key Word Method to Aequier English Vocabulary." in Language Learning, 46: 3, 379-95.

Candlin, Christopher N. (1988). "Preface" in Ronald Carter and Michael McCarthy (eds.). Vocabulary and Language Teaching. London: Longman Vii-vix

Carter, Ronald and Michael McCarthy (1988). "Lexis and Structure: in Ronald Carter and Michael McCarthy(eds.). Vocabulary and Language Teaching. London: Longman 18-38

- Cornu, Anne-Mrie (1979). "The First Step in Vocabulary Teaching" in The Modern Language Journal. Lxiii: 5-6,262-272.
- Cunningsworth, Alan (1995). Choosing Your Coursebook. London: Heinemann.
- Dubin, Fraida and Eliet Olishtain (1986). Course Design: Developing Programmes and Materials for Language Learning. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fraenkel, Jack R. and Norman E. Wallen (1993). How to Design and Evaluate Research in Education. New York McGraw-Hill Inc.
- Gairns, Ruth and Stuart Redman (1986). Working with Words: A Guide to Teaching and Learning Vocabulary. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harlech-Jones, Brian (1983). "ESL Proficiency and a Word Frequency Count." in English Language Teaching Journal, 37:1, 62-70.
- Harmer, Jeremy (1991). The Practice of English Language Teaching. London: Longman.
- Hatch, Evelyn and Cheryl Brown (1995). Vocabulary, Semantics, and Language Education. Cambridge: Cambridge University Press.
- Irujo, Suzanne (1986.a) "Don't put Your Leg in Your Mouth: Transfer in the Acquisition of Idioms in a Second Language." in TESOL Quarterly., 20:2,287-304.
- _____ (1986.b). "A Piece of Cake: Learning and Teaching Idioms" in English Language Teaching Journal, 40:3,236-42.
- Jackson, Howard (1988). Words and the Meaning. London: Longman.
- Laufer, Batia (1986). "Possible Changes in Attitude Towards Vocabulary Acquisition: A Proposed Solution." in IRAL, 24:1,69-75.
- Lewick-Wallace, Marry (1981). Vocabulary Building and Word Study. New York: McGraw-Hill Book Company.

- Martin, Mascilyn (1984). "Advanced Vocabulary Teaching: The Problem of Synonyms." in The Modern Language Journal. 68:2, 130-137.
- McCarthy, Michael (1990). Vocabulary. Oxford : Oxford University Press.
- Mirhassani, Akbar (1983). "Pronunciation Problems of Iranian Students in Learning English." in IRAL, 21:4,320-330.
- Nation, Paul and James Coady(1988). "Vocabulary and Reading" in Ronald Carter and Michael McCarthy (eds.). Vocabulary and Language Teaching. Londn: Longman. 97-110.
- Nattinger, James (1988). "Some Current Trends in Vocabulary Teaching" in Ronald Carter and Michael McCarthy(eds.) Vocabulary and Language Teaching. London: Longman. 62-82.
- Nilsen, Don L.F. (1976). "Contrastive Semantics in Vocabulary Instruction." in TESOL Quarterly, 10:1, 99-103.
- Nunan, David (1989). Designing Tasks for Communicative Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.
- O'Neil, Robert (1982). "Why Use Textbooks?" in English Language Teaching Journal, 36:2, 104-111.
- Ooi, Diana and Julia Lee Kim-Seoh (1996). "Vocabulary Teaching Looking Behind Words." in English Language Teaching Journal, 37:1, 71-75.
- Richards, Jack C. (1976). "The Role or Vocabulary Teaching." in TESOL Quarterly, 10:1, 77-90.
- Rivers, Wilga (1976). Speaking in Many Tongues: Essay in Foreign Language Teaching: Newbury House Publishers, Inc.
- Scrivener, Jim (1994). Learning Teaching. Oxford: Heinmann.

- Seal, Bernard D. (1991). "Vocabulary Learning and Teaching" in Marianne Celce-Muricia (ed.). Teaching English as a Second Language or Foreign Languages (second ed.). Boston: Heinle and Heinle Publishers.
- Stieglitz, Ezra L. (1983). "Practical Approach to Vocabulary Reinforcement." in English Language Teaching Journal, 50:1, 71-75.
- Taba, Hilda (1962). Curriculum Development: theory and Practice. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Taylor, Lind(1990). Teaching and Learning Vocabulary. New York: Prentice Hall.
- Thornbury, Scott(1997). About Language: Tasks for Teachers of English, Cambridge: Cambridge University Press.
- Ur, Penny (1996). A Course in Language Teaching: Practice and Theory. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wallace, Michael (1982). Teaching Vocabulary. Oxford: Heinemann Educational Books.
- White, Ronald V. (1988). The ELT Curriculum: Design, Innovation and Management. Oxford: Basil Blackweel.
- Williams, David (1983). "Developing Criteria for Textbook Evaluation." in English Language Teaching Journal, 37:3, 251-
- Willis, Dave (1990). The Lexical Syllabus: A New Approach to Language Teaching. London: Collins Cobulld.
- Yule, George (1996). The Study of Language (Second ed.) Cambridge: Cambridge University Press.

አባሪ ሀ

የአርሲ ዞን ወረዳዎችንና የሚገኙባቸውን ከ1ኛ-8ኛ ክፍል ደረጃ ያሉ ትምህርት ቤቶችን ብዛት የሚያሳይ ሰንጠረዥ

ተራቁ	የወረዳው ስም	የትምህርት ቤት ብዛት		
		በገጠር	በከተማ	ደምር
1	አሚኛ	11	1	12
2	አሰኮ	8	1	9
3	ጮሊ	9	3	12
4	ዲገሎና ጥጆ	16	4	20
5	ዶዶታ ስሬ	12	2	14
6	ገጅብ	14	2	16
7	ጎሎልቻ	11	2	13
8	ሄጠሳ	28	4	32
9	ጀጃ	17	2	19
10	ኮፈሊ	15	5	20
11	ሊሙና ቢልብሎ	17	7	24
12	መርቲ	18	3	21
13	ሙኔሳ	16	4	20
14	ሮቤ	9	4	13
15	ሲሩ	9	2	11
16	ሽርካ	13	2	15
17	ሱዶ	11	1	12
18	ጠና	12	4	16
19	ጢዮ	12	11	23
20	ዝዋይ ዳግዳ	15	1	16

አባሪ ለ

ለሂጠሳ ወረዳ የሚገኙ ከ1ኛ-8ኛ ክፍል ደረጃ ያሉ የገጠር ትምህርት ቤቶች ገርገር

ተ.ራ.ቁ.	የትምህርት ቤቱ ስም		
01	Abboo Kakarsaa		
02	Achaabaa		
03	Adamonyee		
04	Addeellee Hexoosaa		
05	Aleekoo Taaxq		
06	Booruu Jaawwii	*	
07	Booruu Leencaa	*	
08	Burqiiuu Cilaaloo		
09	Dayya'aa		
10	Gabbee	*	
11	Gobayyaa		
12	Gudeelchaa		
13	Gurraa Hexoosaa	*	
14	Habee Corree		
15	H a r b e e Adamoonyee		
16	Haxxee Handoodee		
17	Ifaa Loodee		
18	Loodee Caancoo		
19	Loodee Cangee	*	
20	Loodee Qalaxaa		

ከገጽ አ (የቀጠሉ)

21	Qillisaa		
22	Quciraa Yamboo		
23	Seeroo Ankattoo		
24	Shemechaa		
25	Shoorimaa Shararaa	*	
26	Sibuu Abboo	*	
27	Walargii		
28	Xaddoo	*	

* ምልክቱ የተደረገባቸው የተመረጡ ትምህርት ቤቶችን ያሳያል።

A96 d

APPENDIX A

Table of Random Numbers

(a)	(b)	(c)	(d)	(e)	(f)	(g)	(h)	(i)
83579	52978	49372	01577	62244	99947	76797	83365	01172
51262	63969	56664	09946	78523	11984	54415	37641	07889
05033	82862	53894	93440	24273	51621	04425	69084	54671
02490	75667	67349	68029	00816	38027	91829	22524	68403
51921	92986	09541	58867	09215	97495	04766	06763	86341
31822	36187	57320	31877	91945	05078	76579	36364	59326
40052	03394	79705	51593	29666	35193	85349	32757	04243
35787	11263	95893	90361	89136	44024	92018	48831	82072
10454	43051	22114	54648	40380	72727	06963	14497	11506
09985	08854	74599	79240	80442	59447	83938	23467	40413
57228	04256	76666	95735	40823	82351	95202	87848	85275
04688	70407	89116	52789	47972	89447	15473	04439	18255
30583	58010	55623	94680	16836	63488	36535	67533	12972
73148	81884	16675	01089	81893	24114	30561	02549	64618
72280	99756	57467	20870	16403	43892	10905	57466	39194
78687	43717	38608	31741	07852	69138	58506	73982	30791
86888	98939	58315	39570	73566	24282	48561	60536	35885
29997	40384	81495	70526	28454	43466	81123	06094	30429
21117	13086	01433	86098	13543	33601	09775	13204	70934
50925	78963	28625	89395	81208	90784	73141	67076	58986
63196	86512	67980	97084	36547	99414	39246	68880	79787
54769	30950	75436	59398	77292	17629	21087	08223	97794
69625	49952	65892	02302	50086	48199	21762	84309	53808
94464	86584	34365	83368	87733	93495	50205	94569	29484
52308	20863	05546	81939	96643	07580	28322	22357	59502
32519	79304	87539	28173	62834	15517	72971	15491	79606
29867	27299	98117	69489	88658	31893	93350	01852	86381
13552	60056	53109	58862	88922	41304	44097	58305	10642
73221	81473	75249	88070	22216	27694	54446	68163	34946
41963	16813	31572	04216	49989	78229	26458	89582	82020
81594	04548	95299	26418	15482	16441	60274	00237	03741
27663	33479	22470	57066	31844	73184	48399	05209	17794
07436	23844	45310	46621	78866	30002	91855	14029	84701
53884	59886	40262	38528	28753	14814	71508	91444	94335
45080	08221	30911	87535	66101	95153	36999	60707	10947
42238	98478	80953	25277	28869	69513	93372	98587	64229
49834	43447	29857	75567	85500	24229	23099	96924	23432
38220	82174	85412	66247	80642	45181	28732	76690	06005
61079	97636	62444	07315	78216	75279	75403	49513	16863
73503	47241	61985	91537	25843	89751	63485	34927	11334
18326	96584	45568	32027	97405	06282	75452	26667	46959
89596	26372	01227	23787	33607	69714	28725	43442	19512
45851	81369	08307	58640	14287	10100	43278	55266	46802
87906	42482	50010	31486	23801	08599	32842	47918	40894
24053	02256	03743	26642	03224	93886	57367	78910	38915
20525	69314	34939	70653	40414	94127	99934	35025	50342
30315	62283	53097	99244	08033	97879	92921	68432	68168
69240	41181	08462	99916	88851	43382	28262	10582	25126
59159	99994	25434	73285	54482	91218	49955	01232	55104
33137	42409	49785	02790	98720	89495	00135	27861	39832

Source: Fraenkel, Jack R. and Norman E. Wallen (1993). *How to Design and Evaluate Research in Education*. New York: McGraw-Hill Inc.

አባሪ መ

ከሄጠሳ ወረዳ በእጣ ቁጥር የተመረጡ ስምንት ትምህርት ቤቶችንና የሚማሩባቸውን ጠቅላላ ተማሪዎች እንዲሁም ከጠቅላላው ተማሪዎች ውስጥ መጠይቁን የሞሉትን በዝርዝር የሚያሳይ ሰንጠረዥ

ተ.ቁ	የተመረጡ ት/ቤት ስም	የትምህርት ቤቱ ተማሪዎች ብዛት			መጠይቁን የሞሉ ተማሪዎች ብዛት		
		ወንድ	ሴት	ድምር	ወንድ	ሴት	ድምር
	ቦሩ ጃዊ	72	35	107	24	11	35
	ቦሩ ሌንጫ	54	54	108	18	18	36
	ገቤ	20	1	21	6	1	7
	ጉራ ሄጠሳ	32	17	49	10	5	15
	ሎዴ ጫንጌ	50	19	69	16	6	22
	ሾራማ ሸረራ	26	18	44	8	6	14
	ሲቡ አቦ	18	6	24	6	2	8
	ጠዶ	29	10	39	9	3	12
	ድምር	301	160	461	97	52	149

አባሪ ሠ

መጠይቁን የሞሉ ተማሪዎችን የአፍ መፍቻ ቋንቋና በትንተና የታቀፉትንና ያልታቀፉትን የሚያሳይ ሰንጠረዥ

የትምህርት ቤቱ ስም		የአፍ መፍቻ ቋንቋ	ወንድ	ሴት	ድምር	%	ምርመራ
1	ቦሩ ጃዊ	አማርኛ	5	1	6		
		አሮምኛ	19	10	29		
		ድምር	24	11	35		
2	ቦሩ ሌንጫ	አማርኛ	2	3	5		
		አሮምኛ	16	15	31		
		ድምር	18	18	36		
3	ገቤ	አማርኛ	-	1	1		
		አሮምኛ	6	-	6		
		ድምር	6	1	7		
4	ገራ ሂጠሳ	አማርኛ	-				
		አሮምኛ	10	5	15		
		ድምር	10	5	15		
5	ሎዴ ጫንጌ	አማርኛ	1		1		
		አሮምኛ	15	6	21		
		ድምር	16	6	22		
6	ሸሪማ ሸረራ	አማርኛ	1	-	1		
		አሮምኛ	7	6	13		
		ድምር	8	6	14		
7	ሲቡ አቦ	አማርኛ	-	-	-		
		አሮምኛ	6	2	8		
		ድምር	6	2	8		

ኸገሪ ሠ (ዎቅጠካ)

8	ጠዶ	አግርኛ	-	-			
		አሮጌኛ	9	3	12		
		ደግሮ	9	3	12		
የስምንቱ ጎምህርት ቤት ደግሮ		አግርኛ	9	5	14	9.40	በጥናቱ ያልታተፉ
		አሮጌኛ	88	47	135	90.60	
		ደግሮ	97	52	149	100.00	

መልመጃ አንድ

• የሚከተሉትን አጭር መልሶች ግጥሙን በማየት መልሱ

1. ግጥሙ በአጠቃላይ የተገነባው ከስንት ስንኞች ነው? ግ/ኛ
2. ግጥሙ በአጠቃላይ ስንት ቤት አለው? (
3. አፍኖ ጆሮዋ ተልቶ በወሬ

ያገር ያለህ ስትል ስትሆን አሥሬ

ስንኞች ከስንት ሐረጎች ነው የተገነቡት? ገ/ኛ

4. ውለታዎ ብዙ አያልቅም በውነቱ

መልዕክት ታደርሳለህ በፍጥነት በወቅቱ

እንደሷ ማን አለ ትመስገን ስልኪቱ::

= በዚህ ግጥም ውስጥ:

ሀ. የግጥሙ ቤት ምንድነው?

ለ. ቤት መምቻዎቹ ቃላት የትኞቹ ናቸው?

ሐ? የግጥሙ ቤት መድፈያ ቃል የቱ ነው?

መልመጃ ሁለት

1. በምሳሌዎቹ መሠረት አሥር ቃላት ጻፉ::

ያገር = የአገር

ካናቷ = ካናቷ

ያመጣችውን = የአመጣችውን

ባዩር = በአዩር

በውነቱ = በእውነቱ

እንደሷ = እንደእርሷ

2. ለሚከተሉት ቃላት ተመሳሳይቸውን ስጡ::

1. ሸንተረር - ተ

4. ጋራ

2. ተምዘዛጊ -

5. ውለታ

3. አቆራረጠ -

ነብርም ይህን ባዩ ጊዜ እንደገና ልቡን ሽፈጥ አደረገው። መሀላውንም ሊያረርስ ተቅጠጠው። አንድ ቀን ለሽርሽር ወጥተው እየተዘናኑ ሲጫወቱ ነብር ድኩላን "አቶ ድኩላ" ብሎ ጠራው። ድኩላም "አቤት ጌታው ምን አሉ" ብሎ መለሰ። ነብርም "መሀላ ያፈረሰ ወዳጅ ምን ይሆናል?" ብሎ ጠየቀው። እሱም "በልጁ፣ በልጅ ልጁ ይደርስ ይሆናል እንጂ ሌላ ምን ይሆናል" አለው።

ይህንንም ሲነጋገሩ ነብር ብድግ አለና "እንግዲያስ-እንዲህ ከሆነ እኔ አሁን አንተን ልብላና መሀላው በልጅ ይደረስ" ብሎ በድኩላ ራስ ተከመረበት።

ድኩላውም አልሞት ባይ ተጋዳይ እንዲሉ አመልጣለሁ ብሎ ሲፈራገጥ የድኩላው ቀንድ በነብር ሆድ እቃ ጥልቅ አለና የነብርን አንጅት ዘረገፈው።

ነብርም የመሞቻው ጊዜ እንደቀረበ አይቶ ምነው ድኩላ የሚደርሰው በልጅ ነው ብለሽኝ አልነበረምን ቢለው "ወዳጅ ሆይ ምናልባት አባትህ ምሉ ከድቶ እንደ ነበረ ምን አውቅልሃለሁ" አለው ይባላል።

መልመጃ አንድ

ሀ. በምንባቡ መሠረት ትክክለኛውን መልስ ስጥ

1. "ተሸማምቀን ከምንኖር ተሰማምተን አንኑር ብሎ" ጥያቄ ያቀረበው ማን ነው?
2. ድኩላ አብር የመኖርን ጥያቄ የተቀበለው አብር ለመኖር ዓላማ ኖሮት ነው?
3. ድኩላ አብር በመኖር የተሰማሣው አምኖበት ነው?
4. አብር ለመኖር የተደረሰበትን ስምመነት ያፈረሰው ማን ነው? ለምን?
5. ከዚህ ምንባብ የምታገኘው ትምህርት ምንድነው?

ለ. በምንባቡ መሠረት በ"ሀ" ረድፍ ላሉት የሚስማማ ትርጉም ከ"ለ" ረድፍ ካሉት መርጣችሁ አዛመዱ።

ሀ	ለ
1. በየደረሰክበት	ሀ. ወዛ
2. ተጋብተን	ለ. ጓደኛ
3. ይበቀላል	ሐ. ወጣበት
4. አወለወለ	መ. ተዋውለን
5. መሀላውን ሊያረርስ	ሠ. እንደደረሰ
6. ወዳጅ	ረ. በየሄድክበት
7. ተከመረበት	ሰ. ተደመደመ

አይጥ

አይጥ በሰው ጤናና በንብረት ላይ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ ጉዳት በማድረስ ከታወቀት ፍጥረታት አንዷ ናት። በቤት ውስጥ ዱቄት፣ የበሰሉ ምግቦችንና ጥራጥሬን የምትመገብ ሲሆን በእርሻ ቦታዎች ደግሞ በሰብልና በስራስሮች ላይ ጥፋት በማድረስ በሰዎች ላይ ረሃብን ልታስከትል ትችላለች።

ምግብን ለመፈለግ በቤት ውስጥ በመራራጥ ፀጥታንና እንቅልፍን ትነሳለች። ልብስን ትበላለች። ሕፃናትንም ትነክሳለች። ጎተራዎችን በስታ የተመረተ እህል ትበላለች። ያልደረሱ ስብሎችን ታበላሻለች። ለቁንጫም መራባት መንስኤ ናት። የምግብ መመረዝንም ከሚያመጡ ነገሮች አንዱ የአይጥ ዓይነት-ምድር ከምግብና ውሃ ውስጥ መውደቅ መሆኑ ተረጋግጧል።

በጤናና በንብረት ላይ ጉዳት በማድረስ የታወቀውን ይህችን ፀረ-ጤናና ፀረ-ሰብል ፍጡር ለማስወገድ በቤትና በአካባቢው የሚገኙ ቀዳዳዎችን መድፈን ያስፈልጋል። የምትኖርበትንም ጎሬ የፈላ ውሃ በመጨመርና በጭስ አፍና መግደል ይገባል። ቆሻሻ ሰብስቦ ማቃጠልና በዘመቻ መልክ አይጥን እየገደሉ መከላከል ይቻላል። ጎተራዎችና መኖሪያ ቤቶችም ለአይጥ መረማመጃና መሸጋገሪያ በማያመች ሁኔታ ቢሰሩ ሊደርስ የሚችለውን የንብረት መባከንና ህልፈተ-ህይወት መገደብ ይቻላል።

መልመጃ አንድ

ሀ. ከስራቸው ለተሰመረባቸው ቃላት ተመሳሳይ የሆነውን ፈልጉ።

1. በሰዎች ላይ ረሃብን ልታስከትል ትችላለች።

ሀ. ልትቀድም	ሐ. ልታመጣ
ለ. ልትቀደም	መ. ልትጎትት

2. ጎተራዎችን በስታ የተመረተ እህል ትበላለች።

ሀ. ሸንቁራ	ሐ. ከፍታ
ለ. ተርትራ	መ. በርግዳ

3. ያልደረሱ ስብሎችን ታበላሻለች።

ሀ. ያላሸቱ	ሐ. ያላበቡ
ለ. ያልደረቁ	መ. ያላደጉ

- 8. መክደን _____
- 9. ማሰር _____
- 10. እንዲወጣ _____

መልመጃ ሁለት

ሀ. በተሰጡዎቸው ምሳሌዎች መሠረት አላጥራችሁ ጻፉ

- 1. እንደ አውሮፖ አቆጣጠር = _____
- 2. ሩጫ፣ ውርወራ፣ ዝላይ = _____
- 3. ከተማ ነዋሪዎች ማህበር = _____
- 4. ትምህርት መሣሪያዎች ማምረቻና ማከፋፈያ ድርጅት = _____
- 5. አፍሪካ አንድነት ድርጅት = _____
- 6. ዓመተ- ዓለም = _____

ለ. ምህገራ- ቃላቱን አስፋፍታችሁ ዓፋዎቸው።

- 1. መ.ማ.ተ መምህራን ማሠልጠኛ ተቋም
- 2. አ.አ.ዩ. _____
- 3. ኦ.መ.ማ _____
- 4. ዓ.ኑ. _____
- 5. ለ/መ _____
- 6. ት/ቤት _____
- 7. ፍ/ቤት _____
- 8. ተ.ቁ. _____

ሐ. ከዚህ በታች የተሰጡዎቸውን ቃላት ፍች በምሳሌው መሠረት ግለፁ።

- 1. በሽታ
  - ሀ. በሽታ = ህመም /"ሽ" ጠብቆ ሲነበብ/
  - ለ. በሽታ = በጠረን /"ሽ" ላልቶ ሲነበብ/
- 2. መደበቂያ
  - ሀ. መደበቂያ = _____
  - ለ. መደበቂያ = _____

ሀ. ተስማሚውን ቃል በመምረጥ በተሰጠው ባዶ ቦታ ላይ ሙሉ

ጭብጥ	ፀሐፊው
የሠፈሩተን	የሚጠበቅበት
ብልሃት	መረጃዎች
ተግባር	ደርሶአል
ጉልህ	ማቅረብ

በመሠረቱ _____ ለጽሑፉ መነሻነት የተሟላ ነጥብ ላይ ተነስቶአል። ጸሐፊው ያለው _____ ይዞ መነሻቱን ለአንጻብ ካበሰረ በኋላ _____ ጠይቆ ተግባር በጭብጡ ውስጥ ነጥቦች ተጨባጭ በሆኑ _____ ጣዕም ባለው አጻጻፍ _____ ሐቀኝነታቸውን ለአንጻብ _____ አድርጎ _____ ነው። ይህን የሚያደርግ ጸሐፊ የሚፈለግበትን _____ የሚጠበቅበትን _____ ያህል ከግቡ _____ ለማለት ይቻላል።

ለ. በምሳሌው መሠረት ትክክለኛውን ቃል በተሰጠው ባዶ ቦታ ላይ ሙሉ።

ምሳሌ፡ ሰውነቴን/ወረወረኝ፣ ቀደደኝ፣ ነዘረኝ/

1. አንድ አንዝርት _____ /ሾረ፣ ተሸከረከረ፣ ቀጠነ/
2. ለአካለ መጠን _____ /አሰፈ፣ ደረሰ፣ ሆነ/
3. ሞኝ ከአራጃ _____ /ይቀራል፣ ይውላል፣ ያድራል/
4. ነገርን ነገር _____ /ያገላግላል፣ ያሸነጻል፣ ያውላል/
5. ፊት _____ /ፊካ፣ ነሳ፣ ጠወለገ/
6. ቢጤ _____ /ከሺጤው፣ ከአምሳያው፣ ከወገኑ/
7. በሽታ _____ /አንቆታል፣ ቀብቶታል፣ ይዞታል/
8. ጥርስ _____ /ኩል፣ ወይራ፣ በረዶ/
9. ልብስ _____ /አስተረተረ፣ አስወረደ፣ አስደቀቀ/
10. ዘፈኑ _____ /ቀሰጠ፣ ጮኸ፣ አምቧረቀ/

ሐ. በ"ሀ" ረድፍ ስር ላለት የሚስማማውን መልስ በ"ለ" ረድፍ ስር ካለት መርጣቸው አዛምዱ።

- ሀ
1. አይነ ሠጋ
  2. አይነ-ሰውር
  3. አይነ-ደረቅ
  4. አይነን ተከሰ
  5. አይነ ላይን
  6. አይነ አወጣ
  7. አይነ አዋጅ

- ለ
- ሀ. ፊት ለፊት
  - ለ. የሚመርጠው ያጣ
  - ሐ. ከሳ
  - መ. አይነ የማያይ
  - ሠ. ቅናት ያዘው
  - ረ. የማያፍር
  - ሰ. አንገተ-ሰባራ

መ. በቀረበላችሁ ማስታወሻ ላይ በመንተራስ የቀረቡትን ጥያቄዎች መልሱ::

ማስታወሻ

- በምንባቡ ውስጥ ከስራቸው የተሰመሩ ቃላትን አስተውል::
     ዓይነ - ምድር
     ፀረ - ጤና
     ፀረ - ሰብል
     ህልፈተ - ህይወት
- እነኚህ ቃላት የተመሠረቱት ሁለት የተለያዩ ትርጉሞችን ይሰጡ ከነበሩ የተለያዩ ቃላት ነው::
- ለምሳሌ "ዓይን" እራሱን የቻለና " መመልከቻ አካል" የሚል ትርጉም ሲኖረው "ምድር" የሚለው ደግሞ ሌላ ቃል ሆኖ " የፍጥረታት መኖሪያ የሚል ትርጉም አለው:: ይሁን እንዲሁ ሁለት የተለያዩ ትርጉሞችን መስጠታቸው ቀርቶ ተጠምረው አንድ ቃል ሆነው "ሰገራ" የሚል ትርጉም እንዲሰጡ ሆነዋል::
- እንዲህ ዓይነት ቃላት ድርብ/ጥምር ቃላት/ ይባላሉ::

መ. 1 ቀጥሎ የተዘረዘሩት ድርብ ቃላት አመሠራረት ከየትኞቹ ቃላት እንደሆነ ከነትርጉማቸው ለይተህ አሳይ::

ሀ. ስሙ ጥሩ

ስሙ = መጠሪያ

ጥሩ = መልካም

ስም + ጥሩ = ስሙ ጥሩ = ታዋቂ

ለ. ቀስተ - ደመና

ሐ. ቀትረ - ቀላል

መ. ኃይለ - ቃል

ሠ. ትእምርተ - ጥቅስ

ረ. ፍቅረ - ንዋይ

ሰ. ሥርዓተ - መሀላ

ሸ. ቃለ-መሀላ

ቀ. መልኩ ጥሩ

8.	አልሞት ባይ ተጋዳይ	ሸ.	ከደረሰበት ጥቃት የሚከላከል
9.	እንደቀረበ	ቀ.	ቁሙን ይወጣል
10.	ተጨረሰ	በ.	ቃሉን ሊያጥፍ

መልመጃ ሁለት

ሀ. ከዚህ በታች የቀረቡላችሁን ቃላት ፍች ከገለጻችሁ በኋላ ዐረፍተ ነገር ለሩባቸው

1. ቂመኞች- ለበደል የተደራረሱ
= ደበሌና ደቻላ ቂመኞች ናቸው።
2. ተሸማምቀው _____
3. በስጋት _____
4. በፍቅር _____
5. ሲፈራ ሲቸር _____
6. አብረው _____
7. እየሰፉ _____
8. እየጠፉ _____
9. እጅግ _____
10. ሲፈራገጥ _____

ለ. ከዚህ በታች የቀረበውን አጭር ምንባብ/አንቀጽ/ በጥምና አንብቡ።
በምንባቡ ውስጥ ያሉትን ገላጭችም ለይታችሁ አውጡ።

ማስታወሻ

ገላጭ የሚባለው መጠንን፣ ሁኔታን፣ ስፍራን ጊዜን፣ ሙያን ግስን ወዘተ. የሚገልጽ ነው።
የስም ገላጭ - ስምን የሚገልጽ ነው።
የግስ ገላጭ - ግስን ይገልጻል።

ክገሪ ረ (የቆጠራ)

የግንባታ አገልግሎት ለሰጠው ሰው

መልመጃ ሁለት

ሀ. ከታች በተሰጣቸው ምሳሌ መሠረት ትጥያዎችን በተገቢው ሥርወ-ግንድ/መነሻ ቃል ላይ አስገቡ።

ምሳሌ፡

- ች፡ -ን ፡	ሲ _
1. ሄደ	ሄደች
2. መጣ	መጣን፣ መጣች፣ ሲመጣ
3. ሮጠ	ሮጠች፣ ሮጥን

አል-- ም ፡ -- ን ፡ -- ት ፡ በ----

ስለ ሲ _ የ-- የሚ --

1. በላ _____
2. ተለቀ _____
3. ወሰደ _____
4. ቆሻሻ _____
5. አፈነ _____
6. ፈላ _____
7. ቀጥታ _____
8. አወቀ _____
9. ዘመተ _____
10. ገደለ _____

አባሪ ሰ

በመማሪያ መፅሀፍ ውስጥ በተደጋጋሚ በተለያዩ ክንዎኔ ውስጥ የቀረቡ ቃላት በተደጋጋሚነት ብዛት ቅደም ተከተል

ቃሉ	የሚገኝበት መልመጃና ገፅ	ቃሉ	የሚገኝበት መልመጃና ገፅ
በላ	ሀ16÷ሐ27÷ሀ30÷ለ54÷ሠ60÷ሐ77 ÷ሐ98	ቀዳ	ሀ26÷ለ26
አሰረ	ሀ26÷ለ26÷ለ57÷ሐ58÷ሀ97	ወረደ	ሐ27÷ሀ30
ወሰደ	ሀ16÷ሐ29÷ለ43÷ሠ60÷ሐ77	ወከለ	ሀ97÷ለ98
መረመረ	ሐ17÷ለ97÷ለ98÷ሐ98	ወደቀ	ለ25÷ሀ30
አደገ	ለ4÷ሐ5÷ለ26÷ሠ45	ውለታ	2.36÷ሐ54
አገር	ሀ4÷ለ4÷ሐ5÷1.36	ዝቅዝቅ	ሀ49÷ለ39
ወጣ	ሐ17÷ሐ27÷ሀ30÷ለ57	ደንቆሮ	ሀ97÷ለ97
ጠረጠረ	ለ54÷ለ98÷ሀ111÷ለ127	ድግ	ሀ97÷ሐ123
አረቀ	ሀ1÷ለ97÷ለ98	ገጠመ	ሐ98÷ሀ111
አወቀ	ሀ16÷ሠ60÷ሀ97	ጎባጣ	ሠ60÷ለ97
አዘገመ	ለ29÷ሐ54÷ሐ93	ጠጣ	ሐ27÷ለ77
ገባ	ሀ26÷ሐ27÷ሐ93	ፀፀት	ሐ54÷ለ67
ጠበቀ	ሐ27÷ሀ44÷ሐ58		
ፃፈ	ሐ17÷ሐ77÷ሠ60		
መጠቃት	ለ43÷ሠ45		
መጣ	ሠ45÷ሐ77		
ቃኘ	ሀ127÷ለ139		
ቆረጠ	2.36÷ሀ111		

ክፍል ሐ (የቀጠላ)

ቆሻሻ	ሀ16÷ለ57
ቀመረ	ለ97÷ሐ98
ተቀመጠ	ሐ29÷ሀ30
ተከለለ	ሀ108÷ሀ127
ትንግርት	ሀ108÷ሀ122
ልጅ	ለ17÷ሠ60
ቻለ	ሀ26÷ለ57
አመለጠ	ሀ4÷ለ4
አበሰረ	ሐ93÷ለ101
አገኘ	ሀ4÷ለ26
አገዳ	ሀ4÷ለ4
አባት	ለ4÷ለ17

* የሚገኝበት መልመኛና ገፅ በሚለው ስር የቀረቡት ፊደላት ክንዋኔው የቀረበበትን ቅደምተከተል ይጠቁማሉ። አሀዙ ደግሞ ክንዋኔው ያለበትን ገፅ ያመለክታል። ምሳሌ የመጀመሪያው ሀ= የክንዋኔውን ቅደም ተከተል

16 = ክንዋኔው መፅሀፉ ውስጥ የሚገኝበት ገፅ።

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
የድህረት ምረቃ መርሀ ግብር
በቋንቋዎች ጥናት ተቋም
የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነ ጽሁፍ ክፍል

በአሮሚያ ክልል አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት በሚማሩ የ8ኛ ክፍል ተማሪዎች
የሚሞላ መጠይቅ፣

ውድ ተማሪዎች!

የዚህ መጠይቅ አላማ ለ8ኛ ክፍል በተዘጋጀ የመማሪያ መጽሐፍ ውስጥ በቀረቡ ቃላት ላይ ለማካሄድ ለተፈለገው ጥናት ተጨማሪ መረጃዎችን ማሰባሰብ ነው። ስለዚህ ከናንተ የሚገኘው መረጃ ለተጀመረው ጥናት እገዛ እንደሚያገኙ ርግ ይገመታል። ለግምቱ መሳካት የምትሰጡ መረጃ ትክክለኛ መሆን ወሳኝ ነው። በመሆኑም የቀረቡትን ጥያቄዎች በጥንቃቄና በትእግሥት በማንበብ ተገቢ ነው (አምንበታለሁ) የምትሉትን ርዕስ እንድትሰጡኝ ስጠይቅ መጠይቁን ሞልታችሁ በመመለስ ለምታደርጉልኝ ትብብር ምሥጋታዬ ከፍ ያለ ነው።

አንበሴ በቀለ

ማሳሰቢያ

1. መጠይቁ ላይ ስም መጻፍ አያስፈልግም
2. ክፍት በተተወ ቦታ ላይ ተገቢ ነው የምትሉትን በመጻፍ መልሱ (አስተያየት ለመስጠት በአማርኛ ወይም በአሮሚያ መጻፍ ይቻላል)
3. መጠይቁን ከንደኛ ወይም ከሌላ ሰው በመማከር መሙላት አይፈለግም

ክፍል አንድ
መጠይቁን የሞላ (የሞላች) ተማሪ የግል መረጃ

- 1. ስም _____ 2. እድሜ _____ 3. የአፍ መፍቻ ቋንቋ _____

ክፍል ሁለት

- በአማርኛ ትምህርት ክፍል ጊዜ ክፍል ገብቶ ትምህርቱን የመከታተል ፍላጎት አለህ (አለሽ) ?
  - ሀ. ከፍተኛ ፍላጎት አለኝ
  - ለ. ፍላጎት አለኝ ወይም የለኝም ለማለት ያስቸግረኛል
  - ሐ. ፍላጎት የለኝም
- የአንደኛው ጥያቄ መልስህ (መልስሽ) ፍላጎት የለኝም የሚል ከሆነ ምክንያቱ ምንድን ነው?
  - ሀ. አማርኛ መማር ስለማልወድ ነው።
  - ለ. የመማሪያ መፅሀፉን ስለማልወድ ነው።
  - ሐ. አስተማሪውን ስለማልወድ ነው።
  - መ. በአማርኛ ትምህርት ጊዜ ሌላ ትምህርት ማጥናት ስለምፈልግ ነው።
  - ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ ይጠቀስ _____
- ለሁለተኛው ጥያቄ የሰጠኸው (የሰጠሽው) መልስ "የመማሪያ መፅሀፉን ስለማልወድ ነው" የሚለው ከሆነ የጠላህበት (የጠላሽበት) ምክንያት ምንድን ነው?
  - ሀ. ክፍል ገብቼ ከመጽሐፍ የምማራቸው ቃላት ከችሎታዬ በላይ ስለሆነ ነው
  - ለ. በመፅሀፉ ውስጥ የሚቀርቡትን ቃላት ክፍልም ባልገባ ስለማውቃቸው ነው
  - ሐ. አማርኛ ሁለተኛ ቋንቋዬ በመሆኑ ክፍል ውስጥ የሚነገረው ስለማይገባኝ ነው
  - መ. አስተማሪዬ የቃላት ትምህርትን በደንብ ስለማያስተምሩኝ ነው
  - ሠ. ሌላ አስተያየት ካለ ይጻፍ _____
- በአማርኛ መማሪያ መፅሀፍ ውስጥ ከቀረቡ መልመጃዎች ውስጥ የትኛውን መስራት ያስደስትሃል (ያስደስትሻል) ?
  - ሀ. መልመጃ አንድ
  - ለ. መልመጃ ሁለት
  - ሐ. መልመጃ ሶስት
  - መ. ሁሉንም መስራት ያስደስተኛል
  - ሠ. አንዱንም መስራት አያስደስተኝም
- በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ የቀረቡት የቃላት መልመጃዎች በአብዛኛው ያስደስቱሃል (ያስደስቱሻል) ?
  - ሀ. አዎ! ያስደስቱኛል
  - ለ. አያስደስቱኝም
- ለአምስተኛው ጥያቄ የሰጠኸው (የሰጠሽው) መልስ "አዎ! ያስደስቱኛል" የሚለው ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስልሃል (ይመስልሻል) ?
  - ሀ. በየመልመጃዎቹ የሚቀርቡት ቃላት አዳዲስ ቃላት ለማወቅ ስለሚጠቅሙኝ
  - ለ. ሃሳቤን የመግለፅ ችሎታ ስለሚጨምሩልኝ
  - ሐ. በአማርኛ እንድናገር ወይም እንድንጻፍ ስለሚያደርጉኝ
  - መ. የቃላት መልመጃዎቹን ስራ ብሳሳት ከስህተቱ እንድንማር ስለሚያደርጉኝ
- ለአምስተኛው ጥያቄ የሰጠኸው (የሰጠሽው) መልስ "አያስደስቱኝም" የሚል ከሆነ በመማሪያ መጽሐፉ የቀረቡትን የቃላት መልመጃዎች የምትጠላበት (የምትጠይቡት) ምክንያት ምንድን ነው?
  - ሀ. በመልመጃዎቹ የሚቀርቡት ቃላት ቀላልና ባልማርም የማውቃቸው ስለሆነ
  - ለ. በመማሪያ መጽሐፍ መልመጃ ውስጥ የሚቀርቡት ቃላት ፍቺ ስለማይገባኝ
  - ሐ. በመማሪያ መጽሐፍ በሚቀርቡት መልመጃዎች የሚቀርቡትን ቃላት ብሚረዱኝም አስታውሼ ልጠቀምባቸው ስለማልችል
  - መ. በመማሪያ መጽሐፍ መልመጃ የቀረቡትን ቃላት ብሚረዱኝም ባካባቢዬ ያሉትን ነገሮች ለመግለጽ ወይም የምፈልገውን ሃሳብ ለመናገር የሚጠቅሙ ስላልሆኑ
  - ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ ይገለፅ _____

8. በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ ቀርበው የተማርካቸው (የተማርሻቸው) ቃላት በምን ሁኔታ ውስጥ ይጠቅሙኛል ብለህ (ሽ) ትገምታለህ (ትገምቻለሽ) ?
  - ሀ. አማርኛ መናገር ከሚችል ሰው ጋር በፈለኩት ጉዳይ ላይ ለመወያየት ይጠቅሙኛል
  - ለ. ከመማሪያ መፅሃፍ የተማርካቸው ቃላት አማርኛ መናገር ከሚችሉ የተማሩ ሰዎች ጋር ስለትምህርት ለመናገር ብቻ የሚጠቅሙ ናቸው።
  - ሐ. ከመማሪያ መፅሃፍ የተማርካቸው ቃላት ለመግዛት ወይም ለመሸጥ በአማርኛ መናገር ሲያስፈልግ ብቻ የሚጠቅሙ ናቸው።
  - መ. ሌላ ሀሳብ ካለ ይጻፍ፡ -----

ክፍል ሶስት

ቀጥሎ በሰንጠረዥ የቀረቡትን ሀሳቦች የምትስማሙባቸው ወይም የማትስማሙባቸው ከሆነ የስምምነታችሁን ደረጃ በጣም ከፍተኛ፣ ከፍተኛ ወይም መካከለኛ በሚለው ሰንጠረዥ ውስጥ "x" ምልክት በማስቀመጥ ደረጃውን አሳይ። የማትስማሙበትም ከሆነ የማትስማሙበትን ደረጃ ዝቅተኛ ወይም በጣም ዝቅተኛ የሚለው ላይ "x" ምልክት በማስቀመጥ መልሱ።

በደረጃ የሚቀመጡ ሀሳቦች	በጣም ከፍተኛ	ከፍተኛ	መካከለኛ (አማካይ)	ዝቅተኛ	በጣም ዝቅተኛ
1. በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ የቀረቡት ቃላት አዳዲስ ቃላትን አውቆ ለመጠቀም ያላቸው የጠቀሜታ ደረጃ					
2. በመማሪያ መፅሃፍ በቀረቡት መልመጃዎች የተጠቀሱት ቃላት በፊት ካላችሁ የቃላት እውቀት ጋር ያላቸው የተያያዥነት ደረጃ					
3. በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ የቀረቡት ቃላት በአካባቢህ (በአካባቢሽ) ያሉትን ነገሮች ለመግለጽ ያላቸው ጠቀሜታ					
4. በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ ለቀረቡ የቃላት መልመጃዎች የሚሰጡ ምሳሌዎች የግልፅነት ደረጃ					
5. በመማሪያ መፅሃፍ ውስጥ ቀርበው የተማርካቸው (የተማርሻቸው) ቃላት መማሪያ መፅሃፍንም ሆነ ሌሎች ፅሁፎችን አንብቦ ለመረዳት ያላቸው ጠቀሜታ					

ስለተደረገልኝ ትብብር በድጋሚ እመሰግናለሁ

አንበሴ በቀለ

አባሪ ቀ

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የድህረ ምረቃ መርህ ግብር በቋንቋዎች ጥናት ተቋም የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ስነ ጽሁፍ ክፍል

በአሮሚያ ክልል አማርኛን በሁለተኛ ቋንቋነት በሚያስተምሩ የ8ኛ ክፍል መምህራን የሚሞላ መጠይቅ

የዚህ መጠይቅ አላማ «በአሮሚያ ክልል ለስምንተኛ ክፍል በተዘጋጀ የአማርኛ ቋንቋ መማሪያ መጽሐፍ ውስጥ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ትንተና» በሚል ርዕስ ለሚካሄድ ጥናት መረጃ ማሰባሰብ ነው።

ስለዚህ ከሙያው ባለቤቶች በተለይም በተጠቀሰው የክፍል ደረጃ ከሚያስተምሩ መምህራን የሚገኘው መረጃ ለጥናቱ መሳካት የሚያበረክተው አስተዋጽኦ በጣም ከፍተኛ ነው ተብሎ ይገመታል። ግምቱን እውን ለማድረግ የሚሰበሰበው መረጃ ትክክለኛነት ወሳኝ ነው። በመሆኑም የቀረቡትን ጥያቄዎች በጥሞና በማንበብ ተገቢ ናቸው ብለው የሚያምኑባቸውን መልሶች እንዲሰጡኝ ስጠይቅ መጠይቁን በጥንቃቄ ሞልተው በመመለስ ለሚያደርጉልኝ ትብብር ምሥጋናዬ ክልብ የመነጨ ነው።

አንበሴ በቀለ

ማሳሰቢያ

1. በመጠይቁ ላይ ስም መጻፍ አያስፈልግም
2. ክፍት በተተው ቦታዎች ላይ ተገቢ ነው የምትሉትን ሃሳብ በመጻፍ መልሱ
3. በተጨማሪነት ለመስጠት የሚፈልጉትን ሃሳብ በመጠይቁ መጨረሻ በተተው ቦታ በማስፈር ጠቁሙ።

ክፍል አንድ

የግል መረጃ የሚጠይቁ

1. የሚያስተምሩበት ትምህርት ቤት ስም _____
2. ጾታዎ _____ 3. እድሜዎ _____
4. የትምህርት ደረጃዎ 4.1 የመጀመሪያ ዲግሪ 4.2 ዲፕሎማ
4.3 ከመምህራን ማሰልጠኛ በሁለገብ መምህርነት
5. የሰለጠነበት የትምህርት ዘርፍ 5.1 አብይ _____
5.2 ንኡስ _____ 5.3 ሁለገብ _____
6. በትምህርት ሚኒስቴር ያገለገሉባቸው አመታት ብዛት _____
6.1 በመምህርነት _____ 6.2 በሌላ _____
7. በአሮሚያ ክልል ለክልሉ በተዘጋጁ የአማርኛ መማሪያ መጻሕፍት ከ5ኛ - 8ኛ ክፍል አማርኛን ያስተማሩባቸው አመታት ብዛት _____
8. ለክልሉ በተዘጋጀው የ8ኛ ክፍል የአማርኛ መማሪያ መጻሕፍ ለምን ያህል አመታት አስተምረዋል? _____
9. ከቋንቋ ማስተማር ጋር የተዛመዱ የተሳተፉባቸው ወይም እየተሳተፉባቸው ያሉ የሙያ ማሻሻያዎች (ለምሳሌ ወርክሾፕ፣ ሴሚናር) ካሉ መጠሪያቸውንና አመተምህረቱን ይጻፉ
አይነቱ _____ ዓ.ም _____

- ሀ. _____
- ለ. _____
- ሐ. _____
- መ. _____

ክፍል ሁለት

ቀጥሎ ለቀረቡት ጥያቄዎች የሚሰማሙ አማራጮችን የያዙ ፊደላት በመክበብ፣ ተጨማሪ ሀሳብ ሲኖርዎትም በተተወ ቦታ ላይ በመጻፍ ይመልሱ።

1. ተማሪዎችን የአማርኛ ቋንቋ ቃላት የሚያስተምሩበት መሳሪያ ምንድነው?
ሀ. ለደረጃው በተዘጋጀው መማሪያ መጻሕፍ ብቻ ነው።
ለ. ብዙውን ጊዜ ለደረጃው በተዘጋጀው መማሪያ መጻሕፍ ቢሆንም በተጨማሪነት በማዘጋጀውም እጠቀማለሁ።
ሐ. ብዙውን ጊዜ ከተለያዩ ምንጮች በማዘጋጀው ማስተማሪያ ነው።
መ. ሙሉ በሙሉ ከተለያዩ ምንጮች በማዘጋጀው ማስተማሪያ ነው።

2. ለአንደኛው ጥያቄ የሰጡት መልስ «ሀ» ወይም «ለ» ከሆነ የመማሪያ መጽሀፉ አጠቃቀም እንዴት ነው?

ሀ. በመማሪያ መጽሀፍ የቀረቡትን ቃላት በሙሉ በቀረቡበት ቅደምተከተል አስተምራለሁ

ለ. በመማሪያ መጽሀፉ የቀረቡትን ቃላት በሙሉ የቀረቡበትን ቅደም ተከተል እንዳመቺነቱ በመለወጥ አስተምራለሁ።

ሐ. በመማሪያ መጽሀፉ ከቀረቡት ጥቂቶቹን በመተው አብዛኛውን አስተምራለሁ

መ. በመማሪያ መጽሀፉ ከቀረቡት አብዛኛውን በመተው ጥቂቶቹን አስተምራለሁ።

ሠ. ሌላ አስተያየት ካለ ይግለጹ _____

3. ለአንደኛው ጥያቄ የሰጡት መልስ «ለ» ወይም «ሐ» ከሆነ አጠቃቀም እንዴት ይገለጻል?

ሀ. ሁልጊዜ የመማሪያ መጽሀፉን ቃላት በግል ከማዘጋጀው ጋር በማጣመር አስተምራለሁ።

ለ. አስፈላጊ መሆኑን ባመንኩበት ጊዜ ብቻ በግሌ አዘጋጅቼ በመማሪያ መጽሀፉ ከቀረበው ጋር በማጣመር አስተምራለሁ።

ሐ. አስፈላጊ መሆኑን ባመመኩበትና በግሌ በማዘጋጀት ጊዜ በመማሪያ መጽሀፉ የቀረበውን በመተው በግል ያዘጋጀሁትን አስተምራለሁ።

መ. ሌላ የሚጠቀሙበት መንገድ ካለ ይግለጹ _____

4. በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ከቀረቡት ጋር በማጣመር ወይም የመማሪያ መጽሀፉን በመተካት በግል ባዘጋጁት ቃላት የሚያስተምሩ ከሆነ ምክንያቱ ምንድን ነው?

ሀ. በመማሪያ መጽሀፉ ከቀረቡት ቃላት የሚገኘውን ትምህርት ለማጠናከር ተጨማሪ ሲያስፈልግ

ለ. በመማሪያ መጽሀፉ ከቀረበው የቃላት ትምህርት አስቀድሞ ማወቅ ያለባቸው የቃላት ትምህርት ሲኖር

ሐ. በመማሪያ መጽሀፉ የቀረቡት የተማሪዎቹን የእውቀት ደረጃ ሳይጠብቁ ሲቀሩ

መ. በመማሪያ መጽሀፉ የቀረቡት ከተማሪው ባህልና የአካባቢ እውነታ ጋር የማይሄዱ ሲሆኑ

ሠ. ሌላ ምክንያት ካለ ይግለጹ _____

5. በመማሪያ መጽሀፉ ውስጥ ለትምህርት የቀረቡ ቃላት ለተማሪዎችዎ ገጠመኝ ያላቸው ቀረቤታ እንዴት ይገለጻል?

ሀ. በእለት ተእለት የቋንቋው አጠቃቀም ውስጥ የሚያስፈልጓቸው ይመስለኛል ለ. ብዙዎቹ በእለት ተእለት አጠቃቀም ውስጥ የሚያስፈልጓቸው ይመስለኛል ሐ. የአስፈላጊነታቸውን ደረጃ ለመገመት እችገራለሁ

መ. በትምህርት ቤትና ከትምህርት ጋር ስለተያያዙ ጉዳዮች ለመወያየት ሲፈልጉ ብቻ የሚጠቀሙባቸው ይመስለኛል

ሠ. የተመረጡት ቃላት የተማሪዎቹን የአጠቃቀም ፍላጎት ከግምት ያላስገቡ ይመስለኛል

6. በመማሪያ መጽሀፉ የቀረቡትን ቃላት ሲማሩ ተማሪዎችዎ በመጠየቅና በመመለስ ያላቸው ተሳትፎ እንዴት ይገለጻል?

ሀ. በጣም ከፍተኛ ነው ለ. ከፍተኛ ነው ሐ. ለመወሰን ያዳግታል

መ. ዝቅተኛ ነው ሠ. በጣም ዝቅተኛ ነው

7. የስድስተኛው ጥያቄ መልስዎ «መ» ወይም «ሠ» ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስልዎታል?

ሀ. እራሳቸውን የሚገልጹባቸው ቃላት የሚያጥሯቸው በመሆኑ ስለሚፈሩ ይመስለኛል ለ. በመጽሀፉ ውስጥ የቀረቡላቸው የቃላት ትምህርት ደረጃቸውን ያልጠበቀና ከባድ ስለሚሆንባቸው ይመስለኛል

ሐ. በመጽሀፉ ውስጥ የቀረቡላቸው የቃላት ትምህርት ደረጃቸውን ያልጠበቀና ቀላል ስለሆነ ይመስለኛል

መ. አማርኛን መማር ስለማይፈልጉ ይመስለኛል

ሠ. ሌላ ሀሳብ ካለዎት ይግለጹ _____

8. ተማሪዎችዎ ከመማሪያ መጽሀፉ የሚሰጣቸውን የቃላት መልመጃ ስርተው ለመገኘት ይሞክራሉ?

ሀ. አዎ! ሁልጊዜ ሞክረው ይመጣሉ ለ. አዎ! በከፊል ሞክረው ይመጣሉ

ሐ. አይሞክሩም መ. አስተያየት ለመስጠት እችገራለሁ

ሠ. ሌላ አስተያየት ካሎት ይግለጹ _____

9. የስምንተኛው ጥያቄ መልሶት «ለ» ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስሎታል?

ሀ. በመማሪያ መጽሀፉ የቀረበው ምሳሌ ወይም ትእዛዝ ግልፅ ሳይሆን ሲቀር

ለ. በሚቀርቡ መልመጃዎች ውስጥ ያሉ ቃላት ከፍላጎታቸው ጋር የማይሄዱ ሲሆኑ

ሐ. የሚቀርቡት የቃላት መልመጃዎች ደረጃቸውን ያላገናዘቡ ከባድ ሲሆኑ

መ. የሚቀርቡት የቃላት መልመጃዎች ደረጃቸውን ያላገናዘቡ ቀላል ሲሆኑ

ሠ. ሌላ አስተያየት ካሎት _____

10. ለቃላት ማስተማሪያነት በመማሪያ መፅሀፉ ውስጥ በአንድ መልመጃ ስር

የሚቀርቡ እንዴት አንድ ላይ የሆኑ ይመስሉታል?

- ሀ. በሚያነሱት ርዕስ ጉዳይ መመሳሰል ይመስለኛል
- ለ. በአንድ ጊዜ ስለቃል አንድ ነገር ለማስተማር እንዲያስችሉ ታስቦ ይመስለኛል
- ሐ. በሚኖራቸው የቅርፅ መመሳሰል የተደራጁ ይመስለኛል
- መ. ባጋጣሚ ተመርጠው አንድ ላይ የተጻፉ ይመስለኛል
- ሠ. አንድ ላይ ለመቅረባቸው ምክንያት መስጠት ያስቸግረኛል
- ረ. ሌላ አስተያየት ካለዎት ይጻፉ _____

11. የተማሪዎችዎ በመማሪያ መፅሀፉ የቀረበውን የቃላት ትምህርት የመረዳት ደረጃ

ምን ያህል ይሆናል ብለው ይገምታሉ?

- ሀ. በጣም ከፍተኛ   ለ. ከፍተኛ   ሐ. መካከለኛ
- መ. ዝቅተኛ   ሠ. በጣም ዝቅተኛ

12. የ 11ኛው ጥያቄ መልስዎ «መ» ወይም «ሠ» ከሆነ ምክንያቱ ምን ይመስልዎታል?

- ሀ. የቀረቡት ቃላት ለተማሪዎቹ የወዲያው (ፈጥኖ መገልገል) አስፈላጊ አለመሆን
- ለ. የቀረቡት ቃላት ካንድ ጊዜ በላይ በተለያዩ መልመጃ ተደጋግሞ አለመቅረብ
- ሐ. የቃላት ትምህርቱ አቀራረብ ደረጃ በደረጃ እያደገ እንዲሄድ አለመደረግ
- መ. የቀረቡት ቃላት ከባድና የተማሪዎቹን በእድሜና በትምህርት መብሰል ያላገናዘቡ መሆን
- ሠ. የቃላቱ አቀራረብ ባንድ ጊዜ አንድ ነገር ለማሳወቅ ታቅዶ አለመደራጀት
- ረ. ሌላ አስተያየት ካለዎት _____

ክፍል ሶስት

የሚከተሉትን ጥያቄዎች እንደሚሰጡት ደረጃ በጣም ከፍተኛ፣ ከፍተኛ፣ መካከለኛ (አማካይ)፣ ዝቅተኛ ወይም በጣም ዝቅተኛ ከሚለው አንጻር በሰንጠረዥ ውስጥ «X» ምልክት በበስቀመጥ ይመልሱ።

በሰንጠረዥ አናት ላይ የተመለከቱት ቁጥሮች በቅደም ተከተል የሚከተለውን ውክልና ይይዛሉ

5 = በጣም ከፍተኛ

2 = ዝቅተኛ

4 = ከፍተኛ

1 = በጣም ዝቅተኛ

3 = መካከለኛ

ተ.ቁ		5	4	3	2	1
1.	የመፅሀፉ የቃላት ትምህርት አቀራረብ ተማሪዎችዎን በተለያዩ የቃላት ቅርፅና አገባብ ለመጠቀም የማብቃት ደረጃው ምን ያህል ነው?					
2.	መፅሀፉ ለክፍል ደረጃው የሚመጡ የተለያዩ ቃላትን፣ ዘይቤዎችንና ፈ.ሊ.ጦችን የማካተት ደረጃው ምን ያህል ነው?					
3.	በመፅሀፉ ውስጥ የቀረቡት ቃላት ለተማሪዎችዎ የእለት ተእለት አጠቃቀም ከማስፈለጋቸው አንጻር የሚኖራቸው ደረጃ ምን ያህል ነው?					
4.	በመፅሀፉ የቀረቡት ቃላት ለተማሪዎ እድሜና የክፍል ደረጃ መጣኝነት ምን ያህል ነው?					
5.	ከተማሪዎችዎ አንጻር ሲታይ በመፅሀፉ ውስጥ የቃላትን መልመጃ በሚመለከት የቀረቡት ትእዛዞች የግልጽነት ደረጃ ምን ያህል ነው?					
6.	ከተማሪዎችዎ አንጻር ሲታይ የቃላትን መልመጃ በሚመለከት የቀረቡት ምሳሌዎች የግልፅነት ደረጃ ምን ያህል ነው?					
7.	መማሪያ መጽሀፉ ያለተጨማሪ ማጣቀሻ ቃላትን ለማስተማር ያለው የብቃት ደረጃ ምን ያህል ነው?					

1. No matter how well the student learns grammar, no matter how successfully the sound of L₂ are mastered, without words to express a wide range of meanings communication in an L₂ just can not happen in any meaningful way.
2. A very important part of learning a new language is mastering the vocabulary of that language.
3. They are jumping off point for teacher and class.
4. Coursebooks are best seen as a resource in achieving aims and objectives that have already been set in terms of learner needs.
5. Word formation, then, means knowing how words are written and spoken and knowing how they can change their form.
6. The connotation of a word for us must reflect our experience of the entity to which the word refers and the place which this entity has in our belief-systems and thought-patterns;
7. Word presented in complete isolation... the word is not integrated into a system. Thus the reality the concept covers remains very imprecise, which may be the cause of errors at the level of production.
8. Even a single encounter with a word in context might help increase learner's knowledge about that word and its meaning.
9. ... learning vocabulary through context be the major way of increasing vocabulary knowledge.
10. Context, is viewed.. as a way or restricting the meaning to a small number of the total possible senses.
11. (a). recognize it in its spoken or written form;
(b). recall it at will;
(c). relate it to an appropriate object or concept;
(d). use it in an appropriate grammatical form;
(e). in speech pronounce it in a recognizable way;
(f). in writing, spell it correctly;
(g). use it with the words it correctly goes with, i.e. in correct collocation;
(h). use it at the appropriate level formality;
(i). be aware of its connotations and associations.
12. Any programme intended to teach either an area of knowledge or a skill must involve the principled and ordering of materials or activities.
13. The main issue in materials development is deciding what words are basic for language learners.

14. Word frequency counts are a vital tool for syllabus designers and materials writers.
15.
  1. they do not have some of the English sounds in Persian
  2. they can not understand why some graphemes are written but not pronounced, and
  3. they do not start a word with two consonants in Persian, so they have a problem pronouncing words such as 'small', school....
16. Motivation is some kind of internal derive that encourages somebody to pursue a course of action.
17. If the student does not perceive the vocabulary input to be useful it will be difficult to engage his interest and so effective learning of everything, else will also be reduced.
18. Since vocabulary consists of a series of interrelating systems and is not just a random collection of items, there seems to be a clear case for presenting items to a student in a systematized manner which will both illustrate the organized nature of vocabulary and at the same time enable him to internalize the items in a coherent way.
19.
  1. learning items in sets, the learning of one item can reinforce the learning of another.
  2. items that are similar in meaning can be differentiated.
  3. students may more likely feel a sense of tangible progress in having mastered a circumscribed lexical domains.
  4. follow up activities can be more easily designed that incorporate the items.
20. When you learn a new word it is not enough simply to know how it is spelt and pronounced, you need to know what it means, what it means in one context but not in another, and how this meaning related to other words and other meanings.
21. To understand a word fully, therefore, a student must know not only what it refers to, but also where the boundaries are that separate it from words of related meaning.
22. The grading of content for a language programme is an extremely complicated and difficult business, even for syllabus designers who have had a great deal of experience.
23. Our job does not finish as soon as a learner has first not some new vocabulary; we need to help them practice, learn, store recall and use the items.
24. Learners need to meet items on several occasions, and preferably in different contexts, in order to fix them in memory, gain fluency in using them and come to a full understanding of their meanings.
25. Learners should be encouraged by achieving success on less complex tasks before moving to the more complex.

ማረጋገጫ

እኔ ከዚህ በታች የፈረምኩት፣ ይህ ጥናት የራሴ ሥራና በጥናቴም ውስጥ የተጠቀሱት ቀንቀሮች በሙሉ የጠቀስኩ መሆኔን አረጋግጣለሁ።

ስም

አንበሴ በቀለ

ፊርማ

አድራሻ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የአትሎጅያ
ቋንቋዎችና ሥነ-ጽሑፍ ክፍል

የማሰረክቢያ ቀን:

12/11/93